

MOKSLO LIETUVA

2003 m. gegužės 15 – birželio 5 d.

LIETUVOS MOKSLININKŲ LAIKRAŠTIS

Nr. 10 (278)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Kaina 2 Lt

Sveikiname XII pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo dalyvius!

**LIETUVA ŽENGĖ RYZTINGĄ
ŽINGSNĮ Į EUROPOS SĄJUNGĄ!**

**GEGUŽĖS 10-11 D. REFERENDUME DAUGUMA
LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIEČIŲ BALSAVO
UŽ NARYSTĘ EUROPOS SĄJUNGOJE.**

**Kad jaunimui grįžtų
noras studijuoti
technikos specialybes**

Mokslas ir visuomenė. Praraja, kurią būtina įveikti (1)

Diskutuoja XII pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo Čikagoje dalyviai: Vytauto Didžiojo universiteto rektorius, Lietuvos mokslų akademijos narys korespondentas prof. Vytautas Kaminskas, Studijų kokybės vertinimo centro Ekspertinio vertinimo grupės vadovas, Vilniaus universiteto Chemijos fakulteto Bendrosios ir neorganinės chemijos katedros profesorius Vytautas Daujotis, Geologijos ir geografijos instituto vyriausiasis mokslo darbuotojas habil. dr. Valentinus Baltrūnas, Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas, Simpoziumo tarybos atstovas Lietuvoje, vadovaujantis sekcijai *Mokslas ir visuomenė* dr. Vygintas Gontis ir *Mokslo Lietuvos* vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas. Prie diskutuojančių nuotoliniu būdu pri-

Prof. Vytautas Kaminskas

Dr. Vygintas Gontis

sijungė Vytauto Didžiojo universiteto Politikos ir diplomatijos instituto docentė Ina Dagytė, kelių mokslotyrinių projektų dalyvė.

Pridursime, kad visi diskusijos dalyviai Simpoziume yra sekcijos

Mokslas ir visuomenė nariai. Jie skaitys pranešimus, dalyvaus diskusijose. I. Dagytės pranešimo tema – *Lietuvos mokslinės spaudos konkurencingumas globalioje erdvėje*, V. Kaminsko – *Jaunųjų mokslininkų rengimo problemos*, V. Daujotio – *Lietuvos universitetas – pasyvios mokslo politikos auka?*, V. Baltrūno – *Gamta kaip kultūros šaltinis*, G. Zemlicko – *Mokslo populiarinimas visuomenėje*.

Kodėl tokia sekcija

V. Gontis. Sekcija *Mokslas ir visuomenė* sumanyta siekiant dviejų tikslų: norėta apžvelgti dabartinio Lietuvos mokslo rezultatus, produktyvumą ir mėginti jį įvertinti kuo įvairesniais aspektais. Iš mokslo bendruomenės kylančios idėjos turėtų padėti pastebėti teigiamus poslinkius ir svarbiausius laimėjimus. Tikimės, kad kils ir kritiškų vertinimų. Taip

Nukelta į 10–11 p.

Prieš konferenciją LR švietimo ir mokslo ministerijos skyriaus vedėjas Vytautas Burokas, Vilniaus technikos kolegijos direktorius Algimantas Piliponis ir vyr. dėstytojas Liudvikas Narkaitis

Vilniaus technikos kolegija mini savo veiklos 80-metį. Šiai sukakčiai numatyta daug įvairių renginių, mokslinių konferencijų. Pirmoji – *Automobilių transportas – teorija, praktika, inovacijos* – surengta gegužės 7 d. kartu su Charleroi (Šarlerua) darbo universitetu iš Belgijos.

Taigi gera proga pakalbinti Kolegijos direktorių Algimantą PILIPONĮ. Tuo labiau, kad gegužės 8 d. jam sukako 60 metų. Iš jų 35 – didesnė dalis gyvenimo – atiduoti šiai dabar jau universitetinei aukštajai mokyklai. Šie metai – 20-ieji, kai jis vadovauja mokyklai.

Nukelta į 4–5 p.

Habil. dr. Valentinus Baltrūnas

Prof. Vytautas Daujotis

2-3 p.

PRIE
APVALAUS
STALO –
BOS 2002
DALYVIAI

6-7 p.

LIETUVIŠKA
PREKĖ
RUSIJOJE

8-9 p.

PRISIMENAME
PROF. IGNA
KONČIŲ

14 p.

LEVO
KARSAVINO
MISLĖS

19 p.

EKONOMIKA,
KULTŪRA,
GLOBALIZACIJA

Konferencijos BOS 2002 Vilniuje apvalaus stalo dalyviai: prof. K. Barry Sharpless, prof. Henri Kagan, prof. Robert Grubbs, prof. Viktoras Algirdas Sniečkus ir prof. Eugenijus Butkus

Tai praėjusiais metais Vilniuje surengtos Tarptautinės organinės sintezės konferencijos BOS 2002 (International Conference on Organic Synthesis) dalyvių nuomonė. Konferencijos organizatorių, BOS 2002 pirminko prof. Viktoro Algirdo Sniečkaus ir prof. Eugenijaus Butkaus iniciatyva, *Mokslo Lietuvos* atstovas turėjo progos su kai kuriais konferencijos dalyviais dalyvauti diskusijoje prie apvalaus stalo. Šias mintis patausojome, norėdami papuošti gegužės mėnesio *Mokslo Lietuvos* numerį, prieš prasidedant XII pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumui. Juk tai akivaizdus įrodymas, kokie platūs ir gilūs Lietuvos tyrėjų ryšiai su žymiais pasaulio ir išeivijos mokslininkais.

Pateikiamos diskusijos dalyviai: 2001 m. Nobelio premijos chemijos srityje laureatas prof. K. Barry Sharpless (W. M. Keck Professor of Chemistry, The Scripps Research Institute La Jolla, California) iš JAV, prof. Henri Kagan (Laboratoire de Synthèse Asymétrique, Institut de Chimie Moléculaire d'Orsay, Université Paris-Sud, France) iš Prancūzijos, prof. Robert Grubbs (Victor and Elizabeth Atkins Professor of Chemistry, Division of Chemistry and Chemical Engineering, California Institute of Technology) iš JAV, prof. Viktoras Algirdas Sniečkus (Queens University, Kingston, Ontario, Canada) ir prof. Eugenijus Butkus (Vilniaus universiteto Chemijos fakulteto Organinės chemijos katedra) iš Lietuvos.

Kai kurias diskusijos dalyvių mintis įdomiais ir sodriais komentarais sustiprins prof. Eugenijus Butkus, kurio bendradarbiavimas su redakcija verčiant pokalbio dalyvių mintis rengiant šią publikaciją vertas kuo didžiausios mūsų padė-

VILNIUS – TINKAMA VIETA NET AUKŠČIAUSIO LYGIO KONFERENCIJOMS

Konferencijos dalyviai su 2001 m. Nobelio premijos chemijos srityje laureatais, tarp jų ir prof. K. Barry Sharpless, galėjo susipažinti prie šio plakato

kos. Beje, E. Butkaus tarpai pateikiami skliaustuose, kadangi jie atsirado jau rengiant šią publikaciją. Apvalaus stalo diskusijos dalyvius klausinėjo *Mokslo Lietuvos* vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas.

Mokslo Lietuva. Kaip gerbiami diskusijos dalyviai galėtų trumpai ir mūsų skaitytojams suprantamai paaiškinti, kas yra ta organinė sintezė? Žinoma, būtų labai gerai, jeigu mūsų svečiai galėtų apibrėžti ir savo tyrimų kryptį.

K. Barry Sharpless. Chemikai sintezuoja naujas medžiagas, kurios anksčiau nebuvo žinomos. Gali kilti klausimas, kam to reikia. Šios naujos medžiagos – plastikai, vaistai ir kitos, svarbios kasdieniame gyveni-

me. Taigi sintetikai ieško kelių, kaip šias medžiagas gauti. Tam reikia tinkamų reakcijų, kurias būtų lengva atlikti, gauti tik reikiamus produktus. Šį tikslą reikia pasiekti greitai. Mano svajonė, kad reikiamas molekules galėtume gauti ir manipuliuoti jomis taip, kaip kompiuterio ekrane matome vaizdą, paspaudę klaviatūros klavišą. Dabar kaip tik mano laboratorijoje ieškoma kelių, kaip sujungti įvairias molekules tarpusavyje, panašiai, kaip susidaro polimerai. Organinėje chemijoje kol kas tokių metodų nėra.

Henri Kagan. Mano darbų sritis – naujų organinių junginių stereoselektyvių sintezės kelių paieška. Chemikai turi gerai suprasti biologiją, ypač selektyviai gamtoje vykstančius procesus. Gamtoje yra daug svarbių organinių junginių, pasižyminčių tam tikru poveikiu (pavy-

džiui, organizmui). Organinės chemijos specialistai gali nustatyti gamtinių junginių struktūrą. Tada būtų galima sintezuoti gamtinių junginių analogus, kurių reikiamas aktyvumas būtų veiksmingesnis nei žinomų medžiagų. Savo ruožtu, organinė chemija svarbi biologijai siekiant suprasti sudėtingus molekulinės biologijos procesus. Žymus prancūzų chemikas Bertlo pasakė, kad chemija tam tikru aspektu yra artima matematikai, nes gali sukurti savo tyrimų objektą. Chemikai gali modeliuoti naujas struktūras, kurios gali būti naudingos.

Robert Grubbs. Tęsiant kalbą apie naujų medžiagų kūrimą, daugelis gerai žinomų organinių medžiagų buvo atrastos atsitiktinai ir vėliau išmokta jų savybes keisti. Pavyzdžiu gali būti polietenas. Visi žinome jo savybes – jis yra minkštas, naudoja-

mas plastikų gamybai. Po kurio laiko buvo surastas katalizatorius, kurį naudojant gautos kitos struktūros ir visiškai kitomis savybėmis pasižymintis polietenas. Per pastaruosius 10 metų sukurti įvairūs katalizatoriai, kuriuos naudojant galima labai tiksliai reguliuoti polieteno savybes. Taigi galima gauti ne tik naujas medžiagas, bet ir pasižyminčias reikiamomis savybėmis. Tai vyksta ne tik organinėje chemijoje, bet ir kitose chemijos srityse.

(Eugenijus Butkus. Norėčiau pridurti, kad mūsų svečias kolega R. Grubbs pasaulyje žinomas nesodriųjų organinių junginių reakcijų tyrimais. Savo paskaitoje BOS 2002 konferencijoje jis pateikė naujo polimero pavyzdį, kurio iš kelių metrų neperšauna 8 mm kulka.)

ML. Ką galite pasakyti apie naujų sintezės būdus, kombinatorinę sintezę?

K. B. Sharpless. Kombinatorinės sintezės metodu galima gauti daug naujų junginių, tačiau jie paprastai neišskiriami. Tuo tarpu chemikai nori suprasti, kaip vyksta reakcijos, numatyti jų rezultatą. Kombinatorinė sintezė yra brangus dalykas, ir kol kas nedavė tų rezultatų, kurių buvo tikėtasi. Organinė chemija yra labai įvairi, ir paprastai reikia, kad medžiaga pasižymėtų tam tikromis savybėmis. Todėl siekiama surasti naujų metodų, kurie leistų tą padaryti, o ne vien susintezuoti daug medžiagų.

ML. Kas skatina naujų sintezės metodų kūrimą, naujų medžiagų paiešką – ar tai pramonės poreikis, ar natūralus fundamentinių mokslų vystymasis, ar įgimtas žmogaus žingeidumas?

K. B. Sharpless. Naujumo siekis yra natūralus, nors vargiai kas atsakytų, kada žmogus buvo laimingesnis – viduramžiais ar dabar. Dabar vis daugiau žmonių naudojami civilizacijos pasiekimai, pailgėjo gyvenimo trukmė, nors ir dabar trūksta vaistų, ypač Afrikoje. Chemikai suranda vis naujų metodų, susintezuoja naujas molekules. Tačiau jos nebūtinai yra pranašesnės už jau žinomas, atlieka tą pačią funkciją.

ML. Prof. K. B. Sharpless paminėjo Afriką – ten trūksta vaistų. Tačiau ar Afrikoje vykstantys pasaulio kompanijas reaguoti būtent į šio žemyno reikmes? Čia greičiau Amerikos, Europos Sąjungos poreikiai yra svarbiausi ir daug lemia, o ne besivystančios Afrikos ar Azijos šalys.

K. B. Sharpless. Kaip tik manau, kad chemikai siekia sukurti paprastus metodus, kurie leistų gaminti vaistus ir tose valstybėse. Nobelio premijos laureatams skirtuose pietuose aš sėdėju greta vienos ponios, kuri dirba Pasaulio banke. Ji sakė, kad didžiausia problema yra ta, kad finansinė parama, skiriama besivystančioms valstybėms, panaudojama neefektyviai. Tačiau ten, kur investuota į švietimą, jauni žmonės jau siekia išsilavinimo, o gerėjant išsilavinimui ir visai infrastruktūrai galima tikėtis, kad ir jie sugebės apsirūpinti bent jau vaistais.

ML. Gerbiami profesoriai, iš to, ką sakote, galima išvaizduoti, kad žmogus yra tam tikra informacinė sistema. Jei sugebėtume žmogų teisingai aprašyti, tai jam būtų galima gaminti konkrečius vaistus. Ne masinį vaistą visiems, o konkrečiam individui. Ar šiandien tai jau įmanoma?

H. Kagan. Pirmiausia jau dabar gaminami prailguoto veikimo vaistai, kai į organizmą veiklioji medžiaga patenka pastoviai ir palaiko reikiama koncentracija. Tačiau dar toloka iki to, kad kiekvienas individualiai galėtų gauti reikiama vaisto kiekį, mat organizmas – pernelyg sudėtinga sistema.

ML. Ar ilgainiui pasaulis netaps sintetinis, nes jau dabar natūralius dalykus keičia sintetiniai. Tad ir organines būtybes gal kada nors pakeis sintetinės?

R. Grubbs. Nereikia bijoti sintetinių medžiagų, jos tik papildo ir praplėčia žinomą asortimentą. Anksčiau jau minėjau polimerus. Tiesa, svarbu, kad tos medžiagos nevirstų šiukšlėmis.

H. Kagan. Sintetinis kuras turėtų padėti spręsti gamtinių resursų išsaugojimą. Juk anglies dioksido išmetimas sukelia rimtas aplinkosaugos problemas.

ML. Kaip kuo efektyviau kovoti su aplinkos teršimu? Tikriausiai diskusijos dalyviai sutiks, kad organinės sintezės, biosintezės ir kitos panašaus pobūdžio įmonės pasaulyje daug padarė, kad aplinka nukentėtų, taptų labiau užteršta.

R. Grubbs. Šis klausimas tikrai labai svarbus. Jei kalbėsime apie polimerus, tai jau sukurti biologiškai suyrantys plastikai. Su bet kokiomis organinėmis medžiagomis reikia mokėti tinkamai elgtis ir taip galima išvengti jūsų minėtų pavojų.

ML. Norėčiau gerbiamųjų mokslininkų paklausti, ką jie mano apie laiko taupymą. Esate labai užimti žmonės, tačiau radote laiko atvykti į Vilnių. Kodėl mokslininkai vis dar dalyvauja konferencijose, nors yra techninės priemonės, kurios leidžia surengti video konferenciją.

K. B. Sharpless. Vis dėlto rimta

Prof. K. Barry Sharpless per konferencijos pertrauką matuojasi suvenyrinę kepurėlę

mokslinė diskusija galima tik auditorijoje, reikia turėti nuolatinį ryšį su pranešėju, gauti atsakymą į užduotą klausimą, padiskutuoti.

(E. Butkus. Net ir klausydami konferencijos dalyvių pranešimų prof. B. S. nuolat dirbo – visą laiką į savo bloknatą žymėjosi pranešėjų pateiktas formules, labai aktyviai uždavinėjo klausimus ir diskutavo.)

numui ilgiau paskaityti).

ML. Ar prof. K. B. Sharpless su kitais 2001 metų Nobelio premijos laureatais chemijos srityje – prof. Ryori Noyori, prof. Knowles – sieja kokie nors bendri moksliniai darbai? O gal jūsų, visų trijų laureatų, darbai visiškai nesusiję?

K. B. Sharpless. Mes dirbame skirtingose vietose ir net skirtingu

Prof. K. Barry Sharpless ir prof. Henri Kagan Vilniuje nestigo geros nuotaikos

ML. Prof. B. Sharplessai, kas pasikeitė jūsų gyvenime tapus Nobelio premijos chemijos srityje laureatu?

K. B. Sharpless. Daug kas pasikeitė, nors ir norėčiau, kad būtų likę kaip anksčiau. Kuo toliau, tuo mažiau laiko lieka užsiimti chemija. Tiesa, kaip ir anksčiau skaitau paskaitas studentams. Pasikeitė mano dienotvarkė – dabar dirbu vakarais ir naktimis, nes dieną tenka dalyvauti visokiuose renginiuose. Ir šiaip daug kas trukdo ir atitraukia mane nuo įdomios chemijos. Nelieta laiko skaityti.

(E. Butkus. Prof. K. Barry Sharpleso viešbučio kambaryje mačiau atverstą Šekspyro tomą, atvykus jo paimti į kokį renginį profesorius vis pasiguosdavo, kad negali savo malo-

laikotarpiu padarėme savo reikšmingiausius darbus. Pavyzdžiui, R. Noyori dirba Japonijoje. **(E. Butkus** pastaba. Prof.: Knowles pagrindiniai darbai atlikti daugiau nei prieš 20 metų). Tiesa, su šiais kolegomis esu ne kartą susitikęs. Tačiau tiesioginių bendrų darbų neturime. Noriu pasakyti, kad Nobelio premija turėjo būti paskirta ir šiame pokalbyje dalyvaujančiam prof. Henri Kaganui, kurio novatoriški darbai tikrai verti tokio įvertinimo. Tačiau tai sunku paaiškinti, kodėl vieni darbai labiau išskiriami iš kitų.

ML. Kokie pagrindiniai prof. H. Kagan darbai? Gal pačiam tų darbų autoriui juos populiariai paaiškinti nėra labai sudėtinga?

H. Kagan. Dirbu organinės sin-

tezės tyrimų srityje, kur stengiamės naudoti ir naujus reagentus – lantanidus. Taip pat taikome kai kuriuos kitus cheminius elementus, pavyzdžiui, samarij. Žodžiu, siekiu surasti naujas tokių reagentų taikymo sritis.

Viktoras Algirdas Sniečkus. Prof. H. Kagan buvo pirmasis pasaulyje, kuris organinėje sintezėje panaudojo samario reagentus. Prancūzijoje buvo šio metalo, dėl to ir galėjo panaudoti.

ML. Jūs visi dirbate panašioje srityje. Ar organinė sintezė toliau vystosi vis didėjančiu greičiu, o gal jau pasiekė įsisotinimą, tam tikru metu būdingą kiekvienam mokslui? Kitais žodžiais tariant, ar ši sritis jau peršoko savo aukščiausio pakilimo laikotarpį, jau pradeda išsikvėpti, ar dar vis juda kreive, kylančia aukštyn?

K. B. Sharpless. Manau, kad pasiekiami vis išpuodingesni rezultatai. Pavyzdžiui, antibiotikai susintetinti apie 1940 metus. Nuo to laiko sintezės pasiekimai tikrai didžiuliai.

R. Grubbs. Man atrodo, kad chemija apima vis platesnę sritį. Kai aš buvau studentas, ji buvo siaura, kiekvienas dirbo tik savoje srityje. Dabar organinė chemija susijusi su biologija, medžiagų mokslu. Išskyla naujos idėjos, kurių neseniai nebuvo galima net išvaizduoti. Chemi-

ML. BOS 2002 konferencija – jau antroji Vilniuje. Jūs dalyvaujate pirmą kartą. Kokie jūsų išpūdžiai apie konferenciją, Vilnių.

R. Grubbs. Konferencija savo lygiu išsiskiria iš kitų panašaus pobūdžio konferencijų, nė kiek nenusileidžia kad ir vykstančioms JAV. Vilnius tokiam renginiui – labai tinkama vieta. Kitur nėra kada apžiūrėti miesto, o čia viskas netoli, vietoje, miestas labai jaukus. Svetingumą juntame nuolat. Nemažai jaunų žmonių gerai kalba angliškai. Konferencijos dalyviai sukūrė puikią atmosferą, užmezgė gerus ryšius.

K. B. Sharpless. Kai kuriose kitose konferencijose pranešėjai nenoriai pateikia naujausius savo tyrimų rezultatus, o čia nesijautė nereikalingos konkurencijos.

H. Kagan. Aš girdėjau labai geras atsiliepimus apie pirmą BOS 2000 konferenciją Vilniuje, todėl iškart priėmiau kvietimą dalyvauti antrojeje konferencijoje. Labai išpuodinga konferencija, pranešimų lygis ypač aukštas, atmosfera nuostabi. Daug diskutuojama, ginčijami, bet geranoriškai. Vaikščioldamas po miestą jaučiuosi labai gerai. Turju tik vieną pastabą – konferencijos darbotvarkė buvo pernelyg įtempta.

(E. Butkus. BOS 2002 konferen-

Savo nuomonę dėsto prof. Robert Grubbs

kai mato pasaulį kitu kampu.

H. Kagan. Chemijos vystymąsi iliustruoja ir tai, kad pasikeitė chemijos fakultetų pavadinimai, visų pirma JAV, kur atsirado biologinės chemijos, biochemijos fakultetai

ML. Ar riba tarp fundamentinių ir taikomųjų tyrimų nemažėja? Apskritai gal organinės sintezės atstovai nemato didelio skirtumo tarp fundamentinių ir taikomųjų darbų?

K. B. Sharpless. Gal kam ir norisi tokį skirtumą dirbtinai matyti, tačiau visuose moksliniuose tyrimuose yra abu šie aspektai. Jie vienodai svarbūs.

V. A. Sniečkus. Geras atsakymas. **ML.** Bet Lietuvoje apie tai diskutuojama, kartais tarsi net supriešinama.

H. Kagan. Aš galiu paminėti Lujį Pasterą. Jis atliko fundamentalius tyrimus ne tik chemijoje, bet ir įvairiose kitose srityse. Kartu jis turėjo ryšį su pramone.

V. A. Sniečkus. Mums patiems dar teko, galima sakyti, prabanga gilintis į savo siauras sritis. O dabar aš skatinu studentus į daugelį klausimų pažvelgti plačiau. Sunku pasakyti, kas geriau.

K. B. Sharpless. Negalima galvoti, kad kokia viena mokslo sritis, kad ir organinė chemija, gali išspręsti visas problemas. Švedų chemikas ir mineralogas Jonas Jakobas Berzelijus (Berzelius) į chemiją įvedė daug naujų sąvokų – mūsų naudojamus cheminių elementų ženklus, tų elementų, junginių ir mineralų klasifikaciją. Tai reikšminga ne tik chemijai, bet visiems gamtos mokslams.

cijoje per tris su puse dienos buvo perskaityti 27 žodiniai valandos trukmės pranešimai).

V. A. Sniečkus. Norėjosi pakviesti pranešėjus tiek iš universitetų, tiek iš pramonės, visų pirma – farmacijos.

K. B. Sharpless. Aš irgi išsakysiu tam tikrą kritiką. Gaila, kad studentai ir kiti norintys nepriėjo su manimi pasikalbėti. Gal jie varžėsi. O juk Baltijos ir Rytų Europos šalyse tikrai yra labai gerų jaunų chemikų, jie dirba ir mano laboratorijoje. Be to, čia, Lietuvoje, gali būti atliekami užsakovieji sintezės darbai, jų poreikis nemažas.

ML. Kaip įvertintumėte idėją į šią konferenciją įtraukti visas Baltijos jūros baseino šalis?

R. Grubbs. Manau, kad konferencija galėtų būti surengta ir kitoje šalyje, nors gal doktorantams ir kitiems jauniems žmonėms būtų sunku keliauti.

K. B. Sharpless. Aš mielai dalyvauju konferencijose, jei esu kviečiamas. Dabar paprastai tai daroma todėl, kad esu Nobelio laureatas.

V. A. Sniečkus. Šioje konferencijoje dalyvauja mokslininkai iš visų Baltijos jūros šalių. Į organizacinį komitetą dabar įtraukėme mokslininkus iš Švedijos, Suomijos, Lenkijos, ir tikimės, kad ši konferencija plėsis ir išlaikys aukštą lygį.

ML. Gerbiamiesiems profesoriams dėkoju už atsakymus. Visiems linkiu geros kloties moksle ir gyvenime. Iki naujų susitikimų Vilniuje.

Parengė
Gediminas Zemlickas

Už konferenciją galima išgerti ir puodelį kavos

Atkelta iš 1 p.

Dėmesys transporto reikalams

Gerbiamasis direktoriau, kuo ypatinga ši konferencija? Tarp pranešėjų be kolegijų dėstytojų matau Vilniaus Gedimino technikos universiteto, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos, Lietuvos žemės ūkio universiteto ir, žinoma, Charleroi darbo universiteto iš Belgijos dėstytojus bei profesorius.

Šia savo pirmąja konferencija dar nepretenduojame į fundamentiniams mokslams svarbią problematiką. Tai daugiau taikomojo pobūdžio konferencija. Tokia ir turėtų būti tikroji Vilniaus technikos kolegijos vieta besiformuojančioje Lietuvos aukštojo mokslo sistemoje.

Ne paslaptis, kad kelyje į Europos Sąjungą Lietuva tampa labai svarbia tranzito šalimi. Todėl transportui bei kitai šios veiklos srities infrastruktūrai skiriamas didžiulis dėmesys. Kolegijoje rengiamos transporto srities specialybės tarp jaunimo labai populiarios, kiekvienais metais vis daugiau norinčiųjų studijuoti. Įsidarbinti taip pat nėra sunku, nes specialistai patys sau gali kurtis darbo vietas – nedideles įmones. Juk lengvieji automobiliai, kurių apstu šalies keliuose, nėra nauji, tad mūsų absolventams teks juos remontuoti, pritaikyti ir eksploatuoti.

Per Marijampolę ir kitus miestus Lietuvą pasiekia daug transporto priemonių, kurios vėliau traukia toliau į Rytus. O juk dar yra *Via Baltica*, geležinkeliai, kurie bus restruktūrizuojami, taip pat tiesiamas europinio bėgių pločio geležinkelis.

Į Belgiją vykome ne teorijos mokyti

Kas daroma Vilniaus technikos kolegijoje, kad būtume pasirengę šiems naujiems darbams?

Nuo kitų mokslo metų prie mūsų Kolegijos jungiasi Petro Vileišio aukštesnioji transporto mokykla, kuri daugiausia rengia geležinkelio specialistus. Pasirašyta Lietuvos ir Belgijos bendradarbiavimo sutartis. Jau per šiuos mokslo metus dvi dėstytojų grupės – po 6 asmenis – stažavosi Charleroi darbo universitete. Šią stažuotę labai gerai įvertino Lietuvos ambasadorius Belgijoje Darius Navikas. Prancūzų kalbą Kolegijoje dėsto dėstytoja iš Belgijos Sandrine Cherdon. Neilgai trukus Vilniuje darbą pradės bendra mišri Lietuvos ir Belgijos vyriausybės komisija, kuri spręs dėl tolesnio mūsų bendradarbiavimo 2004-2005 metais.

Charleroi darbo universitetas rengia daugiau kaip 100 įvairių kryptų ir įvairaus lygmens specialistų. Iš kolegų visada yra ko pasimokyti, nes jų universitete įranga atitinka šiuolaikinius reikalavimus. O juk tai silpnoji mūsų vieta. Į Belgiją važiuojame mokyti ne teorijos, bet įgyti praktinio darbo su modernia įranga įgūdžių. Ten mokėmės programuoti skaitmeninio valdymo stakles (tiesiog nuo vizitinės kortelės mums stebint staklėmis buvo padarytas gražus mūsų kolegijos logotipas metalo ruošinyje), lankėmės didžiulėje amerikiečių gamykloje *Katrpillar*, kurioje visą darbą atlieka robotai. Dar savaitė buvo skirta nagrinėti šiuolaikinių automobilių mechaniką ir elektroniką, kėbulų geometrijos atstatymą po autoįvykių, jų techninę kontrolę naudojant programinę įrangą bei lazerines technologijas...

Kad jaunimui grįžtų noras studijuoti technikos specialybes

Turiningai savo 80-mečią mini Vilniaus technikos kolegija

Kiek anksčiau pagal programą *Immotique-domotique* studijavome intelektualaus būsto technologijas. Kaip tik iš čia ir gimė studijų programa *Automatika ir valdymas*.

O kuo belgams naudingas šis bendradarbiavimas?

Lankydamiesi mūsų laboratorijose jie pripažino, kad mūsų dėstytojai labai talentingi, nes iš nieko sugeba padaryti vertingų dalykų ir juos taikyti studijų procese. Esame priversti taip daryti. Mes įmesti į vandenį ir turime arba plaukti, arba skęsti. Belgų padėtis visai kitokia – jie gauna tiek lėšų, kiek reikia, juos remia firmos, o dėstytojus atestuoja nepriklausomas centras, finansuojamas Belgijos vyriausybės ir tos šalies pramonininkų federacijos. Žinoma, jų universitetas per mokamas studijas nemažai užsidirba ir pats. O mūsų dėstytojams kartais iš nurašytų, išmestų dalykų tenka patiemis sukonstruoti ir pagaminti technines mokymo priemones. Tačiau mums gal lengviau atestuotis, nes dalyvauja savi vertintojai. Bet ateityje bus kitaip.

Kas laukia kolegijos parengtų inžinierių

Grįžkime prie transporto specialistų rengimo. Kokias šios srities specialybes galima įgyti Vilniaus technikos kolegijoje?

Turime 10 studijų programų, 3 iš jų skirtos vien automobilių transportui. Rengiame automobilių techninio eksploatavimo inžinierius. Būtų labai gerai kompetencija ir kvalifikacija prisiderinti prie ES šalių, jei dabartiniai mūsų inžinieriai pradiniam etape būtų pripažinti aukštaisiais ES technikai.

Reikėtų suprasti, kad mūsų kolegijos inžinierius ES mastu geriausiai atveju gali taikyti tik į aukštojo techniko kvalifikaciją?

Deja, taip. Nakalbu apie mūsų universitetuose rengiamus specialistus. Tačiau kolegijose rengiamus inžinierius, kol studijų trukmė trunka ne ilgiau kaip 3 metus, būtų garbinga laikyti ES technikai arba profesiniais bakalaurais. Europos technikas – tai labai aukšta kvalifikacija. Frankofoninėse šalyse juos

rengia IUT – universitetiniai technologijos institutai.

Bet ar tada mes nedevalvuojame paties inžinieriaus vardo?

Manau, kad inžinieriai turėtų būti rengiami universitetuose, kurie neturėtų apsiriboti bakalaurų ir ma-

gistrų rengimu, o kolegijoms pakaktų rengti aukštesnius technikus, technologus, vadybininkus. Lenkyniavimas tarp universitetų ir kolegijų šioje srityje vargu ar naudingas bei sukelia nemažai painiavos. Tai pasiteisintų tik tuo atveju, jei studij-

Vilniaus technikos kolegijos direktorius Algimantas Piliponis savo 60-mečio išvakarėse

Automobilių transportui skirtos tarptautinės konferencijos dalyviai

jos technikos kolegijoje būtų pratęsimos iki 4 metų. Universitetai turėtų rengti inžinierius – projektų vadovus, tyrėjus. Nėra blogai, jei kolegijos parengti specialistai savo veikloje asocijuotųsi su universitetų absolventais, tačiau pastarųjų ruošimo studijų programos turėtų būti derinamos su tos pačios studijų krypties programomis technikos kolegijoje ir skirtis nuo dabar suteikiamų mokslinių kvalifikacijų.

Kol kas mūsų laukia nemažas darbas uniformizuojant studijų kokybės standartus, rengiamų specialistų veiklos sritis, kompetencijas ir išsilavinimo bei kvalifikacijų suteikimo sistemas bendroje Europos Sąjungos erdvėje.

Kitos svarbiausios mūsų studijų kryptys – vežimo kelių transportu vadyba ir vežimas automobilių transportu. Rengiame šių kryptų vadybininkus ir technologus. Šios trys mano minėtos automobilių transporto specialybės yra labai paklausios ir populiarios tarp jaunimo.

Nepriklausomybės metais Lietuvoje nepaprastai išaugo krovininių pervežimų, lengvųjų automobilių remonto ir autotransporto eksploatavimo, šių sričių transporto vadybos specialistų poreikis. Tikriausiai tam buvome visai nepasirengę.

Sakoma, kad švietimo sistema inertiška, tačiau žmonių mąstymas dar inertiškesnis. Kas galėjo manyti, kad taip staigiai apsivers mūsų gyvenimas, per mūsų teritoriją pajudės milžiniški transporto, krovininių, žmonių pervežimo srautai į Baltijos ir Skandinavijos šalis, Lenkiją, Vokietiją, pagaliau į Ukrainą, Baltarusiją, Rusiją. Pavyzdžiui, *Eurolines*, *Ecolines* ir kitos transporto bendrovės perveža daug keleivių. O juk dar yra aviacija, geležinkeliai. Tikrovės pokyčiai daug dinamiškesni už mūsų mentaliteto gebėjimą prisitaikyti. Lankydamasis ES šalyse, įsitikinu, kad reikės dirbti vis didesniu pagreičiu. Šiandien priėmę naują studijų programą nesame tikri, kad ji tiks kelerius metus – ją teks nuolat tobulinti ir derinti prie naujų reikalavimų. Ypač turės išaugti studijų kokybiniai parametrai.

Tačiau tik ką, direktoriau, gyrėte savo auksarankius dėstytojus, kurie, Jūsų teigimu, stebina ir belgų specialistus. O dabar tvirtinate, kad visi turėsime didinti apsakas, derintis prie besikeičiančių reikalavimų.

Mums teks smarkiai suktis, jei norime, kad į Lietuvą ateitų investicijos. Savaimė jos neateis. Lankydamasis Briuselyje ES Komisijoje ir Charleroi darbo universitete kalbėdamasis su specialistais, pagaliau ir su Lietuvos ambasados darbuotojais Briuselyje girdžiu vis tą patį: Vakarai investuos į Lietuvą tik tada, jei matys čia esant pakankamai aukštos

Gedimino Zemlicko nuotraukos

VGTV prof. Algiiui Butkui suteikta garbė pirmajam skaityti pranešimą

kvalifikacijos parengtų specialistų, tinkamą infrastruktūrą. Kol jų nematys, šių tik savo vadovus – mums vadovauti. Taigi rengti specialistus ir formuoti terpę turime patys. Neįvelgiu kliūčių, dėl kurių šio darbo negalėtume nuveikti. Svarbiausia, kad jaunimas turi motyvacijos, supranta šio darbo svarbą. Matau geras perspektyvas, nes einame į kultūringą ir aukštų technologijų šalių bendriją. Ispanai, portugalai ir graikai kitados taip pat šiek tiek bijojo ES, šaukė, kad visi gyventojai išsivazinės. Dabar jų su pagaliu iš tos Sąjungos neišvysi. Juk ES politika siekia ne pasinaudoti mumis kaip pigia darbo jėga, o pakelti į savo lygį, kad turėtų patikimą partnerį. Niekas nenori matyti Lietuvos kaip bedarbystės ir didelių problemų židinio.

Prie civilizacijos prisijungti sunkiau

Tačiau užsienyje tikriausiai išgrįstare ir neigiamą Lietuvos vertinimą?

Kartais užsieniečiai juokaudami sako, kad mes greitai prisijungėme prie Europos „kanalizacijos“, bet prie civilizacijos prisijungti sunkiau. Taip jau žmogus sutvertas, kad kartais lengviausiai pasiima tai, kas mažiau vertinga ir ką suvokti nereikia daugiau pastangų. Tai ir matome savo komercinių televizijų programose. Kaip švietimo darbuotoją mane labai jaudina, kad tokie niekai rodomi mūsų žmonėms. ES panašius paistalų nedažnai pamatysi.

Esate poliglotas, mokate 5 užsienio kalbas. Gal Briuselyje ir kitose šalyse lengviau susikalbate nei kartais Lietuvoje su kai kuriais oponentais?

Visko pasitaiko. LR švietimo ir mokslo ministerijoje matau daug gerų poslinkių. Kolegijoje teiksime tik išsilavinimą, o kvalifikaciją tikriausiai vertins pramonės, prekybos ir verslo partneriai. Ir mūsų 80-metis turėtų būti ypatingas ne išskilmėmis, bet konkrečiais darbais. Parengėme perspektyvų 5 metų plėtros planą, kurį svarstysime pirmajame Kolegijos steigiamosios tarybos posėdyje. Jam pirmininkaus VGTV pirmasis prorektorius prof. E. K. Zavadskas, dalyvaus akad. V. Statulevičius, švietimo ir mokslo ministerijos, KTU, VGTV profesoriai, pedagogikos specialistai, pramonės įmonių ir asociacijų vadovai, Vilniaus apskrities švietimo, ir mūsų administratoriai, studentų atstovai. Svarstysime, kaip neturėdami daug lėšų, jaunimui galėtume teikti kokybiškas žinias, pagerinti studijų procesą tiek, kad mūsų absolventai galėtų įsidarbinti bet kurioje ES šalyje.

Prie mūsų Technikos kolegijos prisijungus Petro Vileišio transporto mokyklai, turėsime apie 2 tūkst. studentų (ES kolegijoms rekomenduojama ne mažiau kaip 1,2 tūkst. studentų). Sieksime, kad jaunimui

grįžtų noras studijuoti technikos specialybes. Juk visi metėsi į verslą, vadybą, адministravimą. Matyt, su savo rėmėjais ir globėjais kalbėsime apie Kolegijos plėtrą. Kadangi negalime įsigyti brangių staklių, sudėtingų apdirbimo centrų ir kitos moderniausios įrangos, tarsimės, kaip įgyvendinti virtualias mokymo technologijas. Labai svarbu perkvalifikuoti dėstytojus, nes spalį ir lapkritį mūsų laukia iš esmės nauja atestacijos sistema, tokia pati kaip ir universitetuose. Nuo 2004 m. Kolegijoje neliks dėstytojų, vyr. dėstytojų, dėstytojų-ekspertų, o bus asistentai, lektorai, docentai, profesoriai. Todėl laukia dideli išmėginimai.

Pagaliau prisijungimas kitos mokyklos su visais jos dėstytojais, tradicijomis, ipročiais gali pareikauti ne visai populiarių sprendimų. Juk mums skiriamas biudžetinis finansavimas nebus dviems mokykloms skirto finansavimo suma. Teko tenkintis mažesnėmis lėšomis.

Ar nedings Petro Vileišio vardas iš Transporto mokyklos pavadinimo?

Toks garbingas pavadinimas negali dingti. Naujasis pavadinimas bus Vilniaus technikos kolegijos Petro Vileišio transporto fakultetas. Beje, Vytautų klubas deda pastangas, kad mūsų Kolegija taptų Vytauto Didžiojo technikos kolegija. Mat tarpukaryje ji vadinta preštaringai vertinto istorijos veikėjo vardu: Maršalo Juzefo Pilsudskio valstybinė technikos mokykla. O dabartinė mokykla daug nusipelnusi Vilniaus kraštui ir visai Lietuvai, parengusi per 25 tūkst. specialistų visoms šalies ūkio šakoms.

Kelias į universitetus turi būti atviras

Kokie ryšiai Kolegiją sieja su universitetais?

Ligi šiol teoriškai KTU ir VGTV mus rėmė, o dabar reikia kurti perėjimo tiltus tarp Kolegijos ir universitetų. Tokie pat tiltai mus turi sieti su žemesnėmis už mus technikos mokyklomis. Štai tokio tilto pavyzdys: gimnazija arba vidurinė mokykla, profesinė mokykla, kolegija, testinio mokymo kursai kolegijoje, universitetas.

Siūlote pakopas, tačiau ar ne geriau būtų, kad kolegijos ir universitetai sudarytų visai atskiras ir savarakiškas šakas?

Jokiu būdu negalime gabiam jaunimui mažoje Lietuvoje užverti kelią į universitetus. Jei jauni žmonės siekia, turi gabumų, reikia sutaupti jiems laiką ir lėšų, siekiant aukščiausio išsilavinimo. Tada ir valstybei mažiau kainuos specialisto rengimas. Jaunuoliai įgiję praktinio parengimo įgūdžių mūsų Kolegijoje, baigę universitetą bus geresni ir mokslininkai. Prisimenu vieno buvusio ministro pasakymą: *Buvau laiškininkas, tapau ryšių ministru.* Labai svarbu, kad būsimasis vadovas galėtų pereiti visas savo veiklos srities pakopas. Tačiau siekiant elitinio išsilavinimo turi būti aiškūs studijų rezultatų filtrai. Kolegija jokiu būdu netaps parengiamąja institucija siekiant universitetinio išsilavinimo. Tokiu tiltu galėtų pereiti iki 10 proc. gabiųjų absolventų.

Per savo 35 darbo metus, direktoriau, Jūs ir perėjote visas tas pakopas. Linkėdami Jums sveikatos ir jėgų, to paties linkime ir visiems Vilniaus technikos kolegijos dėstytojams bei studentams. Su 80-mečiu!

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Pradžia Nr. 9

Kalbamės su Lietuvos televizijos filmų studijos prodiuserė Rasa Miškinyte, dokumentinio filmo *Domeikos sindromas* prodiuserė, kuri imasi kito ne mažiau drąsaus projekto: nori kurti lietuvių-norvegų-estų-rusų dokumentinį filmą *Ladislav Starewitch*. Taip Prancūzijoje rašoma vieno iš animacinio kino pradininkų Vladislavo Starevičiaus (1882-1965) pavardė. Savo kūrybinį kelią jis dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą pradėjo Lietuvoje, Kaune, kur sukūrė ir pirmuosius savo filmus. R. Miškinytės ruošiamas filmo projektas, sudomino ir kitų šalių kino vertintojus.

Rasą MIŠKINYTĘ kalbina Gediminas Zemlickas.

Kai kūrybos dar negožia racionalumas

Pirmąją pokalbio dalį apie vieną iš kino animacijos pradininkų Vladislavą Starevičių baigėme, mano galva, gana intriguojančia mintimi: labai svarbu, kad Jūsų kuriamame dokumentiniame filme apie V. Starevičių neišnyktų lietuviška aplinka. Bent taip Jums patarė Suomijos televizijos YLE ko-produkcinė filmų ekspertė Eila Werning, pastebėjęs, kad lietuviai vis dar sugeba išsaugoti tai, kas jau prarasta Vakaruose...

Kokią neprarastąją vertybę suomė turėjo mintyje? Tautiškąjį elementą, kuris dar gana ryškus mūsų mąstyme ir kūryboje? O gal ne visai tai?

Ji mintyje turėjo kūrybinį elementą. Mes savęs iš karto neapribojame racionalumo rėmiais, kurių vėliau negalėtume įveikti. Mūsų sprendimai dar gana laisvi ir todėl meniški. Pirmiausia galvojame ne apie finansus, bet kaip išskleisti savo kūrybinę mintį. Taisyklės ir griežti reikalavimai – paskui.

Kaip filmo apie V. Starevičių prodiuserė aš visai nenoriu iš karto užverti kelio kūrėjams, rašantiems scenarijų. Mes visada tai darome drauge. Kartais ir pajuokaujame: *Idomu, iš kur aš jums tokius pinigus gaučiau? Bet – rašom maksimumą. Kasruoti scenarijų galima ir vėliau.*

Mėgino atkurti savo lietuvišką vaikystę

Žodžiu, esate maksimalistai. Matyt, kuriant savąją kino versiją bus sunku neatsižvelgti ir į jau sukurtus filmus apie V. Starevičių? Kiek jais pasinaudosite? O gal kursite naują me-

Lietuvos televizijos filmų prodiuserę Rasą Miškinytę kalbina televizijos Tautinių mažumų redakcijos darbuotojas Valentas Vojnila

Iš užmaršties gėlujų šulinių (2)

SVETUR – ĮŽYMYBĖ, LIETUVOJE – PAMIRŠTAS

nių koncepcija, sieksite pateikti visiškai kitokį požiūrį į šį kino menininką?

Be abejo, teks atsižvelgti į tai, kas jau nuveikta. Pirmiausia remsiuosi žiniomis, kurių galima pasisemti ir iš jau sukurtų filmų. Daug pasisėmiau iš kelių lenkų režisierius Vadimo Berestovskio filmų apie V. Starevičių. Manau, jog į naują filmą pavyks įtraukti gana daug archyvinės medžiagos. Todėl labai svarbu, kad V. Starevičiaus palikuonys leistų pasinaudoti ta medžiaga.

Ką žinote apie jo palikuonis?

Prancūzijoje gyvena V. Starevičiaus anūkė Beatrice Leona Martin. Kiek žinau, ji dirba banke. Tai labai kultūringa dama, sukūrusi internetinę tinklapį, skirtą V. Starevičiui. Ji žino, kad imuosi kurti filmą apie jos senelį. Šiuo klausimu jau esame bendravę. Dabar laukia kelionės į Paryžių, nes mums reikia aptarti kai kuriuos dalykus. Beje, B. L. Martin lankėsi Vilniuje, ir mes buvome susitikusios. Žinote, apsilankiusi Rumšiškėse Lietuvių liaudies buitės muziejuje, ji pasakė labai įdomų dalyką: *Tik dabar atvažiavusi į Lietuvą supratau, iš kur jo filmuose tokie peizažai, tokia aplinka, tokie keisti žaidimai. Niekur kitur, jokioje kitoje šalyje, aš to nemačiau. Jis visą gyvenimą mėgino atkurti savo lietuvišką vaikystę.*

Puikūs ir prasmingi žodžiai. Ar tik jie netaps kūrybinio raktu į Jūsų filmą?

Iš tiesų su šiomis asociacijomis man knieti susieti lietuviškąjį V. Starevičiaus kūrybos periodą.

Yra daug norinčių save vadinti V. Starevičiaus mokiniais

Kur saugomi V. Starevičiaus filmai, kam jie priklauso?

Jie saugomi skirtinguose Europos ir Amerikos archyvuose. Esu surinkusi ir išsinagrinėjusi nemažai medžiagos apie juos. Rusiškojo periodo didžiausia kolekcija saugoma Belyje Stolby, archyve Maskvoje. Iš Prancūziškojo periodo medžiaga sutelkta Prancūzijos sinematekoje, tačiau ir kiti pasaulio archyvai turi sa-

Vladislav Starevičius (1882-1965 m.)

vas V. Starevičiaus filmų kolekcijas.

Kino prodiuseris mokėtės Dani-joje. Iš kur buvo gautas ten rodytas V. Starevičiaus filmas?

Tai buvo Didžiosios Britanijos filmų institute saugomos Starevičiaus kolekcijos vaizdo juosta, kuri šiaip jau privalo būti kiekvienos kino mokyklos videotekoje. Kad studentai galėtų susipažinti su kino istorija, išleidžiamos klasikinių filmų vaizdo juostos. Londono kino archyvas taip pat turi V. Starevičiaus filmų – iš čia ir tarptautinis dėmesys šiems filmams. Bent keletas Anglijos kino animatorių save vadina V. Starevičiaus pasekėjais, nors jis pats niekada nieko nemokė, niekam neperdavė savo žinių. Šios žinios buvo kūrėjo šeimos nuosavybė.

Tai kaip tada su ta mokinyste?

Žiūrėdami šiuos filmus, jais žavedami tie žmonės jaučiausi esą V. Starevičiaus tradicijos tęsėjais. Panašiai ir čekų kino animatorius Jiri Trnka save laiko V. Starevičiaus mokiniumi.

Kodėl vėl atgyja susidomėjimas? Pasižiūrėjus *Šreką*, filmą vaikams, matyti, kad šiuolaikiniai kino meistrai „pagavo“ tą animacijos dvasią, jos gyvybę, kuri ir buvo perteikta V. Starevičiaus filmuose. Dabar tas gyvybės šaltinis eksploatuojamas nepaprastai kūrybingai ir gražiai.

Tikriausiai Jūs mane visiškai išjuoksite, jei pasakysiu, kad neseniai matytas prancūzų entomologų filmas apie vabalų gyvenimą savo dvasia, perteiktu vabalų gyvenimo dramatiškumu kažkuo panašus į V. Starevičiaus sukurtą vabalų pasaulį. Prancūzų entomologai tikrame gyvenime rado tai, ką V. Starevičius kūrė savo filmuose. Ar ne taip?

Manau, jog taip. Beje, kai V. Starevičius sumastė įsigyti kino kamerą ir nuvažiavo į *Gaumont* firmą, ten į jį pasižiūrėjo kaip į keistuolį, nes jis pareiškė norįs filmuoti... vabalų gyvenimą. Ir iš tiesų, ar ne keistuolis?

Jo lėlės buvo tarsi gyvos

Aišku, kad būsimajame filme mėginsite atspindėti rusiškąjį ir prancūziškąjį V. Starevičiaus gyvenimo bei kūrybinės veiklos laikotarpį. Kiek gerai su šiais skirtingais jo gyvenimo

Nukelta į 18 p.

Rusijoje dar gyvas prisiminimas: lietuviška prekė – gera prekė

Žinoma, man labai svarbu kaip plačiai moksliniu lygmeniu diskutuojamos problemos, su kuriomis verslininkai susiduria kasdienybėje. Todėl savo pranešime konferencijoje kaip tik ir pamėginu konkretizuoti pavienius prekybos Rusijoje atvejus. Pagaliau juk kiekvieną teorinį teiginį mums ir tenka išnagrinėti praktiškai. Mane domi-

taip pat draugiškai pakritikavo latvių pranešimą: kiekvienai prekei, net brangiausiai, svarbu rasti deramą nišą.

Ar lengva prekiauti Rusijos rinkoje

Kuo įdomi Rusija, pirmiausia kaip prekybos partnerė? Visi žinome, jog tai labai didelė rinka, kad Lietuvos prekėms ten kartais net statomi sunkiai įveikiami apmokestinimo barjerai. Ko mes nežinome?

Ne be reikalo sakoma, jog Rusija – didelių galimybių šalis. Pirmiausia tai didžiulė teritorija, labai skirtingas gyventojų pajamų pasiskirstymas, o tai leidžia parduoti ir pigų, ir brangų produktą. Pieno produktų rinkoje trūksta vietinės produkcijos. Vidutinės grandies įmonėse dar vyrauja žemesnė produkcija ir paslaugų kokybė, nei gali pasiūlyti lietuviškos bendrovės. Pasinaudoję pigiais lietuviškais finansiniais resursais mes taip pat turime pranašumą prieš vietos verslininkus. Taip pat vyrauja nuomonė, jog lietuviška prekė – geros kokybės.

Tačiau yra nemažai kriterijų, kurie lemia verslininkų nenorą dirbti Rusijoje. Pir-

tuviškos prekės tradicija. Tai labai svarbu. Per visą prekybos sūriais Rusijoje laikotarpį galima išskirti keletą etapų. Pirmasis, kai Rusijoje buvo didžiulis bet kokio sūrio trūkumas. Tuomet mes ir pradėjome pirkti iš gamyklų bet kokį sūrį ir eksportuoti į kaimyninę šalį. Tada labai jautėsi sezoniškumas: vasarą, kai didesnė vietinės produkcijos pasiūla, mūsų pardavimai būdavo maži, o žiemą – atvirksčiai.

Antrasis etapas, kai lietuviškų sūrių kainos pradėjo kilti, atsirado didelė produkcijos pasiūla iš Naujosios Zelandijos, Vakarų Europos ir t. t. Šiame etape buvo labai svarbu nepažiopsooti laiko, stiprinti prekinį ženklą bei gerinti kokybę, nes lietuviškų sūrių kainos nuolat kilo. Taigi kai kurie lietuviški sūriai suspėjo įlipti į šį traukinį. 2001 m. sūris *Svalia* Rusijoje buvo antras importuojamų sūrių pagal populiarumą. Suprantama, tai džiugūs rezultatai. Kai tu pardavinėjai „brendą“, kainų pasikeitimai ne tokie skausmingi. Kitas pavyzdys – mūsų eksportas į JAV. Jis taip pat sudaro nemažą lietuviškų sūrių eksporto dalį, bet ten savo sūrius parduodame kaip žaliavą. Niekam ten neįdomu, jog tai lietuviškas sūris. Tiesiog užklijuojama etiketė, pavyzdžiui, kad tai *Parmezanas*.

Pastaruoju metu galima išskirti trečiąjį etapą – kai tiek gamintojai, tiek platintojai labai svarbu pasirinkti teisingą prekybos taktiką. Tai mūsų įmonė ir stengiasi įgyvendinti bei nuolat tobulinti.

Rusijos rinkos savitumas

Kaip toli siekia tie prekybos lietuviškais sūriais regionai? Iki Uralo, o gal ir dar toliau į rytus?

Atidarėme savo prekybos filialus penkiuose milijoniniuose Rusijos miestuose: Samaroje, Nižnyj Novgorode, Jekaterinburge, Omske, Novosibirske. Stengsimės įsikurti ir kituose milijoniniuose miestuose. Tačiau įmonės plėtimasis turi būti tiksliai apskaičiuotas, kad nenukentėtų paslaugų kokybė.

Kai kalbate apie Maskvos ir Peterburgo bei regionų rinkų skirtumus, tai mintyje pirmiausia turite perkamąją pirkėjų galią?

Skiriasi ne tik perkamoji galia. Regionams nereikalinga tokia aukšta kokybė, jie pageidauja pigesnės prekės. Įmonei, prekiaujančiai regionuose, šiek tiek paprasčiau, kadangi ten nėra tokios didelės konkurencijos. Regionų parduotuvės ir turgūs nėra tiek išlepinti prekybos sąlygų bei reikalavimų. Kai kurių prekių ten iš viso nėra. Suprantama, Maskvos bei Peterburgo rinka daug įdomesnė, tačiau ji įdomesnė ir kitiems.

Tad gal į regionus pirmiausia ir verta skverbtis?

Tai sprendžiant reikia išanalizuoti prekės pobūdį, ar užteks prekybos apimčių, ar rasi patikimų partnerių ir t. t. Tačiau įmonei, kuri iki šiol neprekiavo Rusijos rinkoje, tokia galimybė neatmetama.

Rusijoje sūris dar ilgai bus paklausus produktas

Sūris tikriausiai yra labai patogi prekė transportuojant ir prekiaujant. Juk kalbame apie kietuosius, fermentinius sūrius?

Taip, tačiau jiems taip pat reikalingi šaldymo įrenginiai, sandėliai ir panašiai. Be to, gamintojai nori eksportuoti platesnį savo produkcijos asortimentą. Siekiant dirbti su paprastesnės gamybos produktais, reikalingas tiesioginis tiekimas į parduotuves.

Dabar mes kuriame mažmeninės prekybos skyrių. *Rusija daugeliui lietuviškų prekių taiko tuos pačius tarifus, kaip ir Europos Sąjungos prekėms. Tikriausiai tai stabdo mūsų maisto prekių eksportą į tą šalį?*

Nepamirškime, kad kai kurie ES gamintojai, įvežantys savo prekes į Rusiją, yra dotuojami savo valstybės. Mūsų sūriams, kurie neturi žinomo prekinio ženklo, sunku konkuruoti net ir su importuojamais sūriais.

UAB prekybos namai Hermis prezidentė Žaklina Aišparienė

Baltijos šalių ir Rusijos žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos dabartis ir ateitis – tai tarptautinės konferencijos, surengtos Lietuvos mokslų akademijoje kartu su Rusijos agrarinių problemų ir informatikos institutu bei Lietuvos agrarinės ekonomikos institutu, tema. Turiningi buvo Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto direktoriaus doc. Donato Stanikūno, Rusijos žemės ūkio mokslų akademijos akademiko, Rusijos agrarinių problemų ir informatikos instituto atstovo prof. Boliaus Poškaus, prof. Jevgenijos Serovos ir kitų pranešimai.

Vis dėlto šį kartą pasielgėme netradiciškai ir konferencijos metu pakalbinoje ne kurį nors mokslo autoritetą, bet tarptautinės prekybos praktikę UAB prekybos namai Hermis prezidentę Žakliną AIŠPARIENĘ. Jos vadovaujama bendrovė kietus lietuviškus sūrius jau 10 metų eksportuoja į Rusiją.

Kiekvienai prekei – jai derančią nišą

Dalyvaujate mokslinėje konferencijoje, kuri Jums tikriausiai aktuali pirmiausia praktine prasme. Ar labai toli šiuo metu nuo gyvenimiškos praktikos Jūsų šiandien išklausti Lietuvos, Latvijos ir Rusijos mokslininkų pranešimai? Kitais žodžiais tariant, ar mokslas gali prekybos praktikams padėti jų kasdienėje veikloje?

Prof. Bolius Poškus

na, ar vienodai mąstome mes, praktikai, ir mokslo žmonės. Labai susižavėjau Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto direktoriaus doc. dr. Donato Stanikūno pranešimu, kuriame labai tiksliai atskleidžiama reali padėtis.

Pasiklausiusi Latvijos valstybinio agrarinės ekonomikos instituto atstovių – dr. Danutės Jasjko ir Ievos Jaunzemės – pranešimo, susidariau gana prieštaringa išpūdį. Negalėčiau tiksliai apibūdinti, kaip latviams tenka plėtoti tarptautinę prekybą, tačiau pranešimas nuteikia labai pesimistiškai. Mes mėginome užmegzti ryšius su Latvijos pieno bendrovėmis, tačiau rimtų pasiūlymų iš Latvijos atstovų nesulaukėm.

Gal galėtumėte išsamiau pakomentuoti šį teiginį?

Latvių pranešimas daugiau teorinio pobūdžio. Mano nuomone, Latvijos pieno perdirbėjai per mažai dėmesio skiria Rusijos rinkos analizei ir prekybinių santykių formavimui, tiesiog nepasirenka teisingos pardavimų strategijos. Jei produktas brangus, tai dar nereiškia, kad jo negalima parduoti. Jį reikia padėti tinkamoje lentynoje, kur jį gali nupirkti. Diskusijoje Maskvos profesorė Jevgenija Serova

Prof. Jevgenija Serova

miausia, Rusija, gindama vietos gamybą, nuolat didina maito tarifus. Antra, norint pradėti verslą Rusijoje, smulkiai įmonei reikalingos palyginti didelės investicijos bei nemažos verslo apimtys, kurios padengtų būtinuosius kaštus. Norint įgyvendinti pelningesnius projektus, reikalingos rekomendacijos. Egzistuoja partnerių patikimumo problema, nes didelė dalis prekybos vyksta turguose, kur prekiniai kreditai neapsaugoti jokiais garantijomis.

Tradicija, virtusi žmonių įpročiu, dar mums naudinga?

Rusijoje egzistuoja kokybiškos lie-

Doc. Donatas Stanikūnas

Pranešimą skaito UAB prekybos namai Hermis prezidentė Žaklina Aišparienė; sėdi Lietuvos MA tikroji narė Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus pirmininkė Veronika Vasiliauskienė, prof. Bolius Poškus ir doc. Donatas Stanikūnas

Latvijos valstybinį agrarinės ekonomikos institutą atstovavo Ieva Jaunzemė ir dr. Danutė Jasjko

DĖMĖSIO CENTRE – BIBLIOFILIJA

Kai tapsime visateisiais ES nariais, prekybos apimtys Rusijoje, šiuo atveju kalbu apie prekybą lietuviškais sūriais, turėtų didėti ar mažėti? Su Rusija prekiauti bus lengviau ar sunkiau?

Mūsų atveju Rusija kasdien tampa vis civilizuočiau prekybos partnerė. Daug firmų Rusijoje jau turi pastatus, biurus, nekilnojamo turto, todėl tampa patikimais partneriais. O prieš keletą metų apskritai visa prekyba buvo grindžiama tik tarpusavio pasitikėjimu. Dabar net naujam verslo dalyviui sąlygos daug geresnės.

Ištojus į Europos Sąjungą, dotacijų klausimas bus svarstomas bendrai: jei gausime dotacijas sūriams, tegul tik trečdalis to, ką gauna ES senbuviai, tai mūsų produkcija vis tiek šiek tiek atpigs. Jei dotacijų sūriams neliks, ES pakils Vakarų valstybių sūrių kainos ir mūsų produktas taip pat bus labiau perkamas. Juk šandien vokiečiai tokias dotacijas gauna, o mes – ne, ir vis tiek savo sūrius sugebame parduoti. Jei sugebėsim atpiginti savo prekę, prekybos apimtys išaugs. Pagal statistiką ir mūsų įmonės analizę, Rusijoje sūrių trūkumas jausis dar ilgai. Šio maisto produkto kol kas vartojama gana mažai, taigi vartojimas turėtų didėti. Kol kas Rusija dar nepagamina tiek sūrio, kiek valstybėje suvartojama. Kita vertus, norint pagaminti aukštos kokybės sūrį, svarbu ne tik didžiulės investicijos, žaliavos kiekis, bet ir darbo kultūra, nuo pieno surinkimo iki sūrių patekimo ant lentynos. Pastaruoju metu ypač pasikeitė importuojamo į Rusiją sūrio santykis. Ukraina, turinti pakankamai žaliavos, labai daug investavo į pieno pramonę ir gana sparčiai padidino gamybos apimtį bei pagerino kokybę. Taigi bendradarbiaujant su gamintojais ypač svarbu spėti tinkamai reaguoti į kintančias sąlygas bei siūlyti rinkai tai, ko ji reikalauja.

Patirtis – mūsų stiprybė

Gal žadate prekiauti ir kitais pieno produktais Rusijoje, ne vien kietais sūriais?

Tiesiog nemaža dalis lietuviškų produktų dėl muitų bei kitų kaštų skirtumo tampa šioje rinkoje nekonkurentiški. O produktams, kurių prekinis ženklas nėra labai žinomas, reikalingas didžiulis įdirbis. Žinoma, mūsų sukurtose bazėse eksperimentuojame ir vežame papildomų pieno produktų, kurie įdomūs prekybininkams tinklams, parduotuvėms. Keičiantis santykiui tarp turgų ir prekybinių tinklų Rusijoje, galimybė išpopuliarinti šiuos produktus neatmetama.

Šiandien Lietuvoje pienas perpus pigesnis už pieną ES šalyse. Kodėl tokie dideli gamybos kaštai?

Mes negauname tokių dotacijų, kokias gauna ES šalys. Kitas reikalas, dėl ko lietuviško sūrio Rusijos rinkoje parduodama daugiau už kitus pieno produktus. Sūrio gamyba labai sudėtinga, brangi ir todėl patys Rusijos gamintojai dar neįstengia pagaminti pakankamai sūrio. Norint pagaminti aukštos kokybės sūrį, reikia ypač didelių pradinė investicijų. Patirtis, geros kokybės pieno žaliava – mūsų stiprybė.

Pavyzdžiui, skystus ir tirštus jogurtus parduoti nėra paprasta. Greito vartojimo prekes vežti į Rusiją nenaudinga, nes toje šalyje greito vartojimo prekių gamyba išplėta gana gerai, o prekės galiojimo laikas ribotas. Jei muitinėje automobilis įstrigs savaitei, teks viską išmesti.

Leiskite Jums palinkėti sėkmės toliau plėtojant tarptautinius prekybos ryšius. Ačiū už pareikštą mintis.

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Jau įprasta Vilniaus universiteto mokslo darbų *Knygotyra* (vyriausiasis redaktorius prof. habil. dr. Domas Kaunas) tomus formuoti iš straipsnių, parengtų kas rudenį Knygotyros katedros konferencijose skaitomų pranešimų pagrindu. 38-ajame tome – 2001-ųjų rugsėjo tarptautinės knygotyros konferencijos tematika, taigi – bibliofilija. Dėl to šis tomas turėtų būti įdomus ne tik specialistams, bet ir daug platesnei visuomenei.

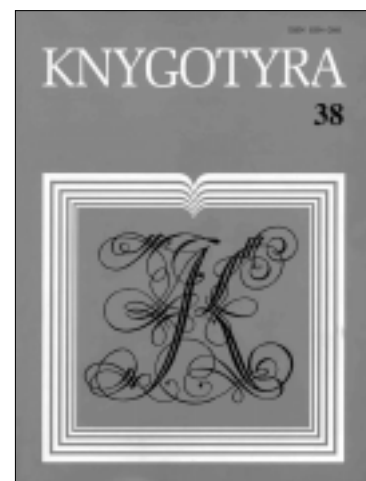
Apie bibliofiliją daugiausia rašo, tuo domisi pavieniai entuziastai. Beveik daugiausia teorijos lygmeniu čia bus nuveikę rusų knygotyrininkai. Sankt Peterburge, Rusijos nacionalinėje bibliotekoje, nuolat vyksta tarptautinės bibliofilijos konferencijos (ši rudenį bus jau 9-oji), eina tęstinis leidinys *Aktualios bibliofilijos teorijos ir istorijos problemos*. Vieno iš šio leidinio sudarytojų, kultūrologo ir bibliofilo Villio Petrickio straipsnis *Bibliofilijos ateitis: kultūrologinė prognozė* skelbiamas ir šioje *Knygotyroje*. Autorius aptaria bibliofiliją kaip socialinį ir kultūrinį fenomeną, ypač akcentuoja jos pagrindinę – spaudos paveldo išsaugojimo – funkciją, gana optimis-

sipirkite kuo daugiau egzempliorių už laikraščio kainą. Jeigu jūs pasirinkote Joyce'ą, Steiną ar Faulknerį, būsite turtingas šiandien, bet ne bibliofilas; net jei esate Niujorko Grolier klubo narys, būsite panašesnis į miesčionį, kuris labiau mėgsta pinigus nei knygas. Surasti tikrą bibliofilų yra taip pat sunku kaip ir nepaperkamų politikų.

Tragiškas Lietuvos asmeninių bibliotekų vaizdas atsiskleidžia Silvijos Vėlavienės straipsnyje *Asmeninių bibliotekų likimai XX amžiaus Lietuvos politinių lūžių akivaizdoje*. Autorė pabrėžia atskirų asmenybių svarbą, gelbėjant nykstančių dvarų bibliotekas. Ypač čia nusipelnė Konstantinas Jablonskis ir Juozas Rimantas. Dektetyvo verta istorija – bibliofilo Vytauto Steponaičio asmeninės bibliotekos likimas. Lietuvos bibliofilijos istorijos skraistę praplėčia Nijolės Lietuvninkaitės straipsnis apie Kauno skaitymo mėgėjų draugijos veiklą 1870-1915 metais. Ši draugija, sukaupti universalią, viešai prieinamą 20 tūkst. knygų biblioteką Kaune, išvysčiusi plačią švietėjišką veiklą, laikoma organizuoto skaitymo mėgėjų sąjūdžio pradininke Lietuvoje.

statymui. Čia skaitytojas susipažins ir su iškiliomis praeities, ir su dabarties asmenybėmis. Arvydą Pacevičių ir Lilią Limanę domina Švietimo epochos bibliofilai Jonas Krizostomas Gintila ir Gustavas Bergmanas. Tikra atgaiva skaityti apie žemaičių vyskupą nominatą J. K. Gintilą, ilgai nepelnytai užmirštą ir neįvertintą. Jo aistra ir užmojis knygoms leidžia jį įvardyti kaip elitinį bibliofilą, didžiausios XIX a. viduryje Lietuvoje asmeninės bibliotekos savininką.

Eglės Akstinaitės straipsnis *Levo Vladimirovo asmeninė biblioteka* išsiskiria parengimo kultūra, lakonišku talpiu sakiniu, apibendrinimų ir išvadų brandumu. Autorė daro išvadą, jog savo turiniu įdomi 3 tūkst. vienetų L. Vladimirovo biblioteka nebuvo si bibliofilinė, o tik asmeninius bei mokslininko interesus tenkinusi biblioteka. O dailininko Kazio Varnelio biblioteka (ypač jo surinkta didelė bibliofilinė kolekcija) – priešingai – jau peraugusi asmeninius poreikius. Apie tai rašo Alma Braziūnienė. Prabangios, puošniai įrištos, geriausių dailininkų iliustruotos, spausdintos ant pergameno, su keliais tos pačios

Bibliofilijai skirtas Knygotyros tomas tyrinėjimo, aktualizavimo istorijos užsienyje ir Lietuvoje.

Taip pat skelbiama Dalės Lukienės, Antano Dundzilos ir Ramunės Kubiliūtės tyrimų medžiaga apie JAV lietuvių, o Violetos Skierienės – apie Žemaičių Kalvarijos gyventojų asmenines bibliotekas.

Recenzijų skyrelyje rasime nuomonių apie Estijos bibliofilijos ir knygos istorijos almanachą *Raamat on...* (Asta Krakytė), senųjų estų knygų (1525-1852) bibliografinę rodyklę (Osvaldas Janonis), Lietuvos bibliofilų klubų knygą *Bibliofilai apie asmenines bibliotekas*.

Knygotyros 38-is tomas, vienijamas bibliofilijos temos, tikėtina, teiks peno ne vienam bibliofilui, pagilins žinias vienoje ar kitoje srityje, gal sukels ir diskusinių minčių. Apmaudu visgi tai, jog Vilniaus universiteto leidykla, turinti tokią ilgą ir gražią kelių šimtmečių istoriją, nesugebėjo šios knygos tikrai bibliofiliškai išleisti. Nepriekaištingas yra dailininkės Romualdos Verygaitės dar 1970 metais sukurta viršelis, bet pats maketas, deja, toli gražu ne bibliofiliškas. O ir reiklesnio dalykinio redagavimo, ypač pateikiant santraukas, t. y. kaip tik tai, kuo naudosis nemaža skaitytojų dalis, apmaudžių dalykinį klaidų (kad ir tokios, galinčios suklaidinti ne vieną bibliofilijos istorijos naujoką; garsusis elitinis *Grolier* klubas yra ne Londone, o Niujorke, vokiečių bibliofilų žurnalas *Philobiblon*, beje, jau nutraukęs savo egzistavimą, buvo leidžiamas ne Miunchene, o Hamburge bei Štutgarde, kaip teigiama p. 10), deja, neišvengta. Justai nevienodas įvairių autorių pasirengimas publikuoti mokslo darbuose, todėl nevienodas ir pačių straipsnių mokslinis lygis. Kai kurių iš jų gal net vertėjo atsisakyti. Kyla minčių ir dėl nenusistovėjusių terminų, kai tie patys dalykai skirtingi autorių vadinami skirtingais vardais.

Kad ir kaip ten būtų, aptariamas *Knygotyros* tomas yra ir liks pirmoji Lietuvoje rimta, sistemiška bibliofilijos teorijos, istorijos ir praktikos aptartis, pirmoji tokia bibliofilijos kregždė.

Alma Braziūnienė

Prof. Domas Kaunas bibliofilijų konferencijoje Plungės r. savivaldybėje 2001 m.

tiškai žvelgia į ateitį, teigdamas, jog bibliofilija, dabarties pasaulyje susidurdama su naujausiomis informacinių sklaidos formomis, išgyvens.

Lenkų knygotyrininko Januszio Dunino straipsnis *Bibliofilija Vidurio Europos požiūriu* skirtas bibliofilijos situacijai postkomunistinėse Europos šalyse. Čia bibliofilijos vaizdas kiek panašėja į Lietuvos: atsiranda vis daugiau labai turtingų knygų pirkėjų, deja, stokojančių intelektualinio potencialo. Rinka į tai taip pat reaguoja: siūlomoms „snobiškos“ knygos (pavyzdžiui, leidyklos *Kentsiak et Ley*). Kaip vienas iš pačių vertingiausių pastarųjų metų bibliofilinių leidinių įvardijamas Czesławo Miłoszo poezijos leidimas, iliustruotas Stasio Eidrigevičiaus (Lodzė, išleista 110 egzempliorių tiražu).

Oklendo universiteto profesorius Leonardo Gerulaičio straipsnyje *Bibliofilija Jungtinėse Amerikos Valstijose* rasime informacijos ne tik apie specifinę JAV bibliofilijos situaciją (knyga čia, kaip niekur kitur, yra puiki finansinių investicijų priemonė), galingą mecenatystės istoriją (palyginkime: J. Harvardas padovanojo savajam universitetui 400 knygų, o tuo pačiu metu gyvenęs Kazimieras Leonas Sapiega Vilniaus universitetui užrašė 3000 knygų!), bet ir įdomių apmąstymų bei patarimų pradėdantiems bibliofilams. Štai kad ir toks: *Išsirinkite tris geriausius jaunų poetų leidinius ir nu-*

graviūros atspaudais ar kaip kitaip išoriškai išsiskiriančios knygos – visa tai K. Varnelio kolekcijoje.

Apie retas XX a. pradžios lietuviškas knygas ne privačiose, o valstybinėse saugyklose svarsto Violeta Černiauskaitė. Suprantamas autorės susirūpinimas: labai daugelio to laikotarpio lietuviškų knygelių apskritai nėra Lietuvos bibliotekose, dalies jų išlikę tik vienas ar du egzemplioriai. Dėl įvairių priežasčių šie leidiniai nėra laikomi prioritetais, nors to tikrai yra nusipelnę.

Didelis ir išsamus apžvalginis Gintauto Trumpio straipsnis *Miniatiūrinė knyga* – apie taip populiarią kolekcionavimo objektą. Pats surinkęs apie tūkstantį mažųjų knygelių, autorius pateikia daug įdomios medžiagos iš jų spausdinimo, kolekcionavimo,

Įdomus mums savo temos naujumu yra Vroclavo universiteto knygotyrininkės Małgorzatos Komzos straipsnis apie XIX a. Europos saloninės knygų kultūros reiškinį – kypsekus, savotiškus albumus-almanachus, buvusius labai populiarius ir tapusius bibliofilijos objektu. Tai prabangiai leisti (su daugybe iliustracijų) albumėliai suvenyrai su prozos ir poezijos tekstais, paprastai laikyti salonoose ant stalo. Šis masinės kultūros reiškinys ypač buvo paplitęs Anglijoje ir Prancūzijoje. Jam įvardyti net puristai prancūzai pasiliko angliškąjį terminą, todėl gal ir mums nereikėtų to kypseko baidytis.

Kita straipsnių grupė skirta atskiriems bibliofilams ir jų kolekcijų pri-

LIETUVOS VALSTYBINIS MOKSLO IR STUDIJŲ FONDAS

2003 m. skelbia konkursą šioms programoms vykdyti:

- Aukštųjų technologijų plėtros programa;
- Lietuvos prioritetinių mokslo krypčių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros programa.

Paraiškos projektų finansavimui priimamos Lietuvos valstybiniame mokslo ir studijų fonde (Vilnius, A. Goštauto g. 12-407; tel. (8-5) 263 91 55; 264 72 6) nuo 2003 m. gegužės 2 d. iki 2003 m. birželio 2 d.

Metinės paramos vienam projektui suma gali būti iki 500 tūkst. litų. Detalesnė informacija Fondo interneto svetainėje: www.vmsfondas.lt

Pradžia Nr. 7, 8

Apie prof. Igną Končių ir kitus jo aplinkos žmones Lietuvoje, Rusijoje bei Amerikoje kalbamės su jo sūnumi dr. Algirdu Končiumi, paskutine siejančiaja grandimi su šeima, kuriai XX a. įvykiai nepagailėjo išmėginimų. Prisimindami I. Končių, jo gyvenimiškas mokslinės, kultūrinės ir visuomeninės veiklos nuostatas, pamėginsime įsijausti į to laikmečio dvasią, įvairių žmonių poelgių motyvus.

Bus išleista dar viena

I. Končiaus kelionių knyga

Žemaičio prof. Igno Končiaus kelionėms („valkiojimams“, kaip jis pats vadino) naujai leidžiamoje knygoje Jūs esate pasiryžęs suteikti antrą gyvenimą. Esate šios knygos sudarytojas, tad gal ir papasakokite, kas pateks į šį veikalą.

Knygos idėja man kilo, kai laikraštyje Lietuvos žinios 1911 m. pamačiau išspausdintą savo tėvo Igno Končiaus rašinių ciklą *Žemaičiuos*. Jis tą ciklą rašė vasaros iškylių metu dar būdamas Peterburgo universiteto studentas ir skatinamas savo profesoriaus Eduardo Volterio. Aš neįsivaizdavau, kad tai gali būti toks platus aprašymas, maniau, kad susidarys keli puslapiai, o pasirodė – daugiau kaip 20.

Tai ne šiaip puslapiai. Šie tekstai parašyti gyva, vaizdinga žemaičių kalba (tyčia nesakau tarme).

Anų laikų kalba, bet labai nebloga. Tėvas buvo daug parašęs, sukaukęs medžiagos, bet akstiną knygai sudaryti man suteikė būtent jo ciklas *Žemaičiuos*. Antrąją knygos dalį sudarys *Kelionė į Plungę*. Tai labai įdomus rašinys, kuriuo per fiziškai suvoktą kelionę aprašyta visa Plungės ir Telšių krašto panorama. Šį veikalą tėvas rašė jau būdamas visai kito amžiaus. Tada jis jau buvo brandi asmenybė, be to, juk rašė gyvendamas Amerikoje. Tremtyje, kaip pats I. Končius visada pabrėždavo. Rašė gaivindamas savo atmintį, gyvendamas Tėvynės prisiminimais. Tai ne tiek chronologiško pobūdžio,

Profesorius Ignas Končius – fizikas, etnologas, žemaitis (3)

Mokslo Lietuvos pašnekovas dr. Algirdas Končius (stovi) su Badenpovelio kursų vadovybe Gilvelyje (1937 m. Londonas); tėvas ir sūnus Končiai – aktyvūs skautų judėjimo dalyviai

kiek vaizdinio aprašymo kūriny. Žmonių, gamtos ir tėvui įdomių vietų aprašymas.

Tai galima pavadinti tam tikra reminiscencija?

Taip. Gaila, kad šis kūriny ligi šiol taip ir nebuvo išspausdintas. 2001 m. išleistoje I. Končiaus knygoje *Mano eitis kelias* taip pat yra vienas skyrius, kurio pavadinimas *Kelionė į Plungę*. Tai keletas puslapių, bet visai kita tema. O Amerikoje rašytas rankraštis *Kelionė į Plungę* naujoje knygoje sudarys 27 puslapius.

O kas sudarys trečiąją knygos dalį?

Trečiąją dalį sudarys *Kelionė į tremtį*. Taip tėvas vadindavo savo, kaip priverstinio išėivio, pasitraukimą iš Lietuvos 1944 metais. Šis kūriny taip pat iki šiol nebuvo spausdintas.

I. Končiaus archyvo kelias į Tėvynę

Kaip pastarieji du rankraščiai atsidūrė Jūsų rankose? Tikriausiai tai ilga istorija, nes vargu ar tėvas sovietmečiu iš Amerikos būtų galėjęs Jums tuos rankraščius perduoti?

Dabar iš JAV atvežti rankraščiai kartu su visu tėvo archyvu. Amerikoje, gyvendamas Bostone, vėliau Čikagos priemiestyje Putname tėvas bendravo su jam artimais žmonėmis, savo buvusiais studentais dar iš Kauno laikų. Daug bendravo su labai jį gerbusiu skautu, nevedusiu, neseniai mirusiu vyriškiu. Su juo tėvas tvarkė visus skautų reikalus. Savo svarbiausius archyvinis rašto dalykus tėvas atrinko, sutvarkė ir sukrovė į didelį lagaminą, tačiau prieš mirtį sūnui Liudui kažkodėl nepaliko. O paliko inžinieriui Kostui Nenortui, gyvenusiam netoli

Bostono. Žinoma, man tai buvo truputį keista.

Kai Lietuvoje pasirodė I. Končiaus knygos *Žemaičių šnekos* antroji laida, nusiunčiau broliui Liudui ir Kostui Nenortui į Ameriką. Brolis dar spėjo prieš mirtį pamatyti ir I. Končiaus *Kelionę į Červenę*. Knygoje išspausdinome ir jo dukters nuotrauką su universiteto rektoriumi. Ji fotografuota toje pačioje salėje, kur prof. I. Končius 1940 m. nufotografuotas su keliais universiteto darbuotojais. Beje, tą I. Končiaus nuotrauką yra spausdinusi ir *Mokslo Lietuva*.

Po inžinieriaus Kosto Nenorto mirties tėvo lagaminas su rankraščiais ir kitais archyvais liko pas Iną Nenortienę. Ji gyvena Čikagoje, netoli mano brolienės Končienės namų (brolis Liudas Končius tada jau buvo miręs). Žinoma, nedavė ramybės klausimas, kodėl tėvas savo rankraščius paliko Nenortams. Kai sužinojau, kad brolis miręs, paprašiau jo dukters, savo dukterėčios, kad man į Vilnių atsiųstų tą tėvo lagaminą. Žinoma, padėkojau ir poniai Inai Nenortienei, kad išsaugojo šį mūsų šeimai brangų palikimą.

Ponios Nenortienės prašyti, kad atsiųstų tėvo lagaminą nesiryžau, nes tai kainavo nemažai išlaidų. Todėl paprašiau dukterėčios.

Akademinio skautų sąjūdžio ordinas, kuriuo apdovanotas prof. Ignas Končius

Lagamine viskas buvo gana tvarkingai suvyniota ir sudėta. Labai abejoju, jog kas nors būtų domėjęsis tėvo raštais, juos skaitęs. Tėn buvo ir tokių dalykų, iš kurių lyg ir aiškėja paskutinė tėvo valia.

Palikimas

Būtų labai netaktiška klausti, kas gi Jums turėjo tekti. Tikriausiai štai tas lagaminas su tėvo raštais ir

archyvu apie kurį ir kalbate?

Kai gavau tėvo lagaminą, staiga išgirdau, kad brolienė pradėjo dalinti tėvo drožinius. Parašiau gana pikantą laišką į Ameriką. *Visi tėvo drožiniai nepriklauso nei man, nei jums. Jie priklauso Lietuvai, žemaičiams. Kad neišdalintumėte kokiems negrams...* Kol aš nesupykstu, mane net gali mylinčiu vadinti. Bet kai supykstu...

Nebūtumėte žemaitis.

Jaučiuosi lyg sėdėdamas prie suskilusio lovio, nes nežinau, ar visus tėvo drožinius gavau. Juk tėvas buvo nepaprastai tvarkingas, viską numeruodavo. Skautų kaklaraiščiams darytus žiedelius, ir juos numeruodavo. Pavyzdžiui, Rūta Kviklytė-Kulikauskienė gavo tėvo iš medžio padarytą sagę. Tarp jo popierių radau parašytą, kad jai padarytas toks ir toks dirbinys, jo numeris toks ir toks. Kartą ji manęs ir klausia, gal šią sagę atiduoti į tėvo darbų ekspoziciją Plungės muziejuje? Atsakai, kad nereikia, nes tėvas jai užrašė, jai ir turi priklausyti. O aš tėvo drožinius, gautus iš Amerikos, perdaviau Plungės muziejui. Tiesa, vaikams esu davęs po vieną drožinį, kad saugotų bočiaus atminimą.

Kokius ryšius Ignas Končius palaikė su Broniumi Kvikliu, enciklopedinio leidinio Mūsų Lietuva autoriumi?

B. Kviklys su I. Končiumi ilgai ir dažnai susirašinėjo. Tėvas visus laiškus surišo ir ryšulėlį, jie išliko iki šių dienų.

Beje, vienas turtingas JAV lietuvis Bronius Aleksandravičius (beje, Nidoje nupirkęs vasarvietę) siūlėsi iš tėvo nupirkti visą jo drožinių kolekciją. Jis tvirtino, kad jau buvo sulygęs už 5 tūkst. JAV dolerių. Tėvas prieš parduodamas B. Aleksandravičiui minėjo, kad dar nori pasitarti su sūnumis Liudu ir Vytautu. Nežinia, ką tėvas galvojo, bet man atrodo, kad jis vis dėlto nenorėjo galutinai skirtis su savo drožiniais.

B. Aleksandravičius man papasakojo įdomų faktą iš skautiškojo judėjimo, kuriam daug jėgų atidavė mano tėvas. 1957 m. Alpių papėdėje vyko pasaulinis skautų suvažiavimas. Dalyvavo visos valstybės, kuriose buvo skautų organizacijos. Iškilė klausimas dėl valstybių, okupuotų Tarybų Sąjungos, atstovavimo. Kaip dalyvauti lietuviams? Klausimas buvo išspręstas, kai Lichtenšteino princas sutiko tautų parade nešti lietuvišką tautinę vėliavą. Aš tą vėliavą išsaugojau. Ją man atsiuntė to suvažiavimo dalyvis, mano bendraklasis Vytautas Skrinskas iš Kauno *Aušros* berniukų gimnazijos, gyvenęs Toronte, Kanadoje. Dabar ta vėliava saugoma Lietuvos nacionaliniame muziejuje.

Akademinio skautų sąjūdžio įkūrėjas emigracijoje prof. Ignas Končius (sėdi pirmoje eilėje) tarp skautų studentų stovykloje Hanau (Vokietijoje) 1947 m.

Ignas Končius su žmona Marija Palangoje prie Birutės kalno apie 1911 m.

Kas vasarą B. Aleksandravičius atvažiuoja į Lietuvą, vasaroja Nidoje. Susitikę prisimename tėvą, jo aplinkos žmones Amerikoje ir Lietuvoje. Paskutinį kartą susitikę nemažai kalbėjome ir apie Joną Remeiką, su kuriuo likimas buvo suvedęs mano tėvą.

Šeimą maitino peiliu

Jono Remeikos pavardė mums padės atskleisti naujas I. Končiaus asmenybės spalvas, bet tam mums teks nukeliauti į kitą pasaulio kraštą. Šiuo atveju – į Šiaurės Kaukazą, Stavropolį. Gal primintumėte, kaip I. Končius su visa šeima ten atsидūrė?

1913 m. baigęs Peterburgo universiteto Fizikos ir matematikos fakultetą bei palankiai susiklosčius aplinkyboms I. Končius sugebėjo išsidarbinti Palangos mergaičių progimnazijoje mokytoju. Buvo pirmasis šios progimnazijos mokytojas žemaitis. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, progimnazija buvo evakuota į Estijos miestą Verrō, vėliau perkelta į Peterburgą, o iš ten iškelinta net į Stavropolį. Rusiją krėtė įvykiai: 1917 m. Vasario revoliucija, paskui spalio perversmas, prasidėjo pilietinis karas.

Stavropolyje tėvas dėstė matematiką Olgos mergaičių gimnazijoje, dirbo Žemės ūkio institute laborantu. Buvo sunkus metas, o Rusijoje – visiška suirutė. Vieną vakarą miestą užimdavo raudonieji, kita – baltieji.

Laimei, I. Končius buvo labai nagingas žmogus, darydavo rūkuriams kandiklius ir cigarnyčias. Jie turėjo didelę paklausą tarp karininkų, kurie net išrūpino tėvui maisto davinį. Už kandiklį galima buvo gauti iki 1 tūkst. rublių – pieno butelio ekvivalentas. O atlyginimo gaudavo 6 tūkst. rublių, t. y. šešis butelius pieno. Savo atsiminimuose tėvas rašo, kad Stavropolyje savo šeimą maitino peiliu.

Nagingas ir apsukrus žmogus vis ką nors prasimano. Pamenu, kaip tėvas kartu su mokytojų seminarijos mokytoju Alfonsu Paške augino triušius, nes šeimai reikėjo pramisti. Regis, tiems triušiams auginti buvo įkurtas net pavyzdinis triušių ūkis. I. Končius su tais triušiais net ir parodose dalyvaudavo. Kai rengėsi grįžti į Lietuvą, pardavė triušius, už kuriuos gavo tiek milijonų, kad su A. Paške nupirko po 8 pūdus miltų.

Stavropolyje

Kiek žinau, Stavropolyje I. Končius rūpinosi ir nukentėjusiais nuo karo iš Lietuvos?

Jis buvo nuo karo nukentėjusiems šelpti draugijos pirmininkas visame Šiaurės Kaukazo regione. Rūpinosi savo kraštiečiais. Kai

1918 m. V. Leninas paskelbė dekretą, leidžiantį Rusijos teritorijoje esančių tautų atstovams grįžti į savo tėvynę, I. Končius gavo įgaliojimus registruoti tautiečius, norinčius grįžti į Lietuvą. Kartą pas jį atėjo Jonas Remeika. Kilimo nuo Obelių, tarnavęs caro kariuomenėje, o kai Rusija pralaimėjo karą Vokietijai, rusų kariuomenės daliniai išsibarstė po visą subyrėjusios imperijos teritoriją. Pulkas, kuriame tarnavo J. Remeika, atsидūrė Irane. Teherane pabėgęs iš kariuomenės lietuvis atsидūrė Stavropolyje. Bėglys be dokumentų prisistatė I. Končiui, nes išgirdo, jog yra kas rūpinasi lietuviams pabėgėliais.

Tėvas išrūpino J. Remeikai darbą – pardavėju kooperatyve. Šis atnešdavo keturis vaikus turinčiai Končių šeimai pieno ir duonos...

Keliaudamas po Žemaitiją Ignas Končius aprašė ir šią Šv. Vincento kopyltėlę Noriškių kaime, prie kurios tekantis šaltinėlis, vietos žmonių tikėjimu, yra šventas

Gimtajame Rokiškio krašte J. Remeika buvo matininko vaikas, septynerių išvežtas į Rygą pas batsiuvį, vėliau dirbo prie mašinų, pardavėju. Tada ir buvo paimtas į kariuomenę – į dragūnus. Kadangi J. Remeika neturėjo jokių dokumentų, tai I. Končius savo kraštiečių ir globojo visą laiką.

Prisimenu, motina nešiojo tokią boa – gyvatę primenančią šerpę iš skunso kailio; visose nuotraukose ją galima matyti su ta boa. Daugelis moterų nešiojo tuos skunso kailius, nes juodsidabrių lapių nebuvo, o rudųjų lapių kailiai, matyt, tuo metu nebuvo madingi. Atėjo žiema, o

J. Remeika vis vaikščiojo plika galva. Tada tėvas paėmė nuo motinos boa ir atkirpo dalį skunso kailio su uodega, pasistatė puodą ir ant jo dugno ėmė siūti J. Remeikai kepurę. Tai su ta kepure jis vaikščiojo net tik Stavropolyje, bet ir atvyko į Lietuvą. Atvažiuavęs pas tėvą į Kauną, sakydavo: *Ignai, dar nešioju tavo skunsa.*

Susitikimas su Jeronimu Uborevičiumi

J. Remeika buvo kairiųjų pažiūrų, kurių prisigraibė, matyt, dar kariuomenėje ir vieną dieną – tai buvo Stavropolyje – tėvo klausia, ar šis nenorėtų susitikti su Jeronimu Uborevičiumi? Tėvas nieko apie J. Uborevičių nežinojo, tačiau tokiam susitikimui neprieštaravo. Nežinau, kaip J. Remeika su J. Uborevičiumi susipažino, matyt abiejų panašios pažiūros ir tai, kad abu buvo lietuviai, juos kažkokiu būdu suvedė.

Kitą dieną, kaip buvo sutarta, J. Uborevičius atėjo į mūsų butą. Tiksliau saktant, tai buvo palėpė, į kurią teko lipti laipteliais. J. Uborevičius paėmė į rankas pistoletą, į vamzdį įstūmė šovinį ir liepė pirmam lipti J. Remeikai. Matyt, norėjo išvengti netikėtumų, gal pasalos.

Tėvas, kuris buvo labai tvarkingas ir viską fiksuodavo, aprašė ir šį susitikimą. Įdomiai jis apibūdino J. Uborevičių. Tai buvo caro laikų karininkas, po Rusijos revoliucijų perėjęs į bolševikų pusę. Elegantiška, ilga kavaleristo įtalią siaurėjanti, nugaros pusėje perskelta milinė, gražiai pasiūta, aptempta, be raukšlėlės, be dėmelės. Buvo su pensne ir deimanto žiedu ant rankos. Labai mandagus, korektiškas. Tikras inteligentas. Norėjo susikalbėti su tuo karo nukentėjusiems šelpti draugijos pirmininku lietuviu.

Kalbantis tėvas pasiūlė J. Uborevičiui grįžti į Lietuvą. Jis padėsiąs, nes turįs tokių įgaliojimų. J. Uborevičius

atsakė, kad pirma sutarkysias tuos bolševikus ir tada grįšias.

Vadinasi, nebuvo pamiršęs ar atsakęs Lietuvoms.

Grįžti norėjo, tik nemanė, kad Rusijos revoliucija pakryps tokia linkme. Ne jis vienas norėjo padaryti tvarką Rusijoje. Be to, nepamirškime, kad buvo mažos tautos atstovas. Susitikti su I. Končiumi jį vedė lietuviškas kraujas ir žingeidumas. Ir iš Rusijos revoliucijos daugelis tikėjosi ne Stalino tironijos ir represijų. Tuo metu pusė Europos „sirgo“ kairuoliškomis pažiūromis, prisiminkime, juk net ir inteligentijos salonuose kairuoliškos mintys buvo gero tono požymis. Žmonės, panašūs į J. Uborevičių, tikėjosi ištrūkti iš caro glėbio, išvaduoti iš „tautų kalėjimo“ – taip buvo vadinama imperialistinė Rusija – pavergtas tautas ir sukurti demokratine respubliką. Kur visa tai nuvedė, parodė istorija.

Turime pripažinti, kad I. Končiaus ir J. Uborevičiaus susitikimas buvo reikšmingas įvykis. Kad ir ką sakytume, J. Uborevičius – istorinė asmenybė, vienas žymiausių TSRS karo veikėjų. Priminkime, jog gimęs 1896 m. Antandravos kaime Utenos rajone. Studijavo Peterburgo politechnikos institute. 1915 m. mobilizuotas į kariuomenę, mokėsi artilerijos mokykloje. Buvo Pirmojo pasaulinio karo dalyvis, vėliau vienas raudonosios gvardijos organizatorių. Vadovavo revoliuciniams daliniams – divizionams, armijoms. 1919-1920 m. kaip tik vadovavo 14-ajai, 9-ajai, 13-ajai armijoms. Vėliau tapo 5-osios armijos ir Rytų Sibiro karinės apygardos kariuomenės vadu, 1922 m. rugpjūtį tapo Tolimųjų Rytų Respublikos karo ministru. Pirmasis parašė raudonosios armijos statutus, t. y. mėgino padaryti tvarką kariuomenėje. Užėmė labai aukštą padėtį VKP (b) hierarchijoje. Neteisėtai represuotas – sušaudytas 1937 m. Gal išties kitaip būtų susiklostęs šio mūsų kraštiečio likimas, jei jis būtų paklausęs I. Končiaus patarimo ir grįžęs į Lietuvą. Vietoj to jis ryžosi įvesti tvarką Rusijoje.

Kai druska buvo pati tikroji valiuta

Buvote šešerių metų, kai visa Končių šeima su daugybe nuotykių parkeliavo į Lietuvą. Ar atsimenate tą kelionę?

Sodelyje prie namų Ignas Končius su sūnumis Algirdu, Vytautu, Jurgiu ir Liudu 1929 m. Kaune

Prisimenu, kaip 1921 m. visą mėnesį važiuojome gyvuliniam vagonė per Maskvą į Lietuvą. Kartu važiuavo ir J. Remeika. Kadangi jis neturėjo dokumentų, tai į vagoną ateinant tikrintojams, J. Remeika ropšdavosi ant traukinio stogo ir ten važiuodavo. Pavalgyti nusileisdavo žemyn. Taip mūsų šeimos globojamas ir parvažiuo į Maskvą. Iš čia vėliau parsikraustė į Lietuvą, iki savųjų Obelių.

Proteguojamas tėvo J. Remeika įsikūrė Dotnuvoje, Babėnų miške prie Kėdainių. Dirbdamas eiguoliu įsitaisė krautuvėlę, pasistatė namą. Buvo be galo geras mūsų pažįstamas. Buvau jį sutikęs gal 1946 m. ar 1947 m. Pasigyrė, kad vežtas į Rusiją statines marinuotų agurkų. Jo verslumas buvo akivaizdus ir po karo.

O iš tos kelionės Maskvoje prisimenu, kaip mums reikėjo pervežti daiktus iš vienos geležinkelio stoties į kitą. Vežikas klausia: *Kuo mokėsite?* Tėvas žinojo, kuo geriausia mokėti – druska. Iš anksto buvo pasirūpinęs pasiimti, nes žinojo, kad Maskvoje didžiulis druskos trūkumas. *Gerai, prašome sėstis*, – sutiko mus paimti vežikas. Kai buvome nuvežti į vietą, tėvas išsitraukė taurelę ir pripylė sklidinai druskos. Vežikas čia pat išpylė tos druskos į burną ir ėmė putodamas ją valgyti. Man buvo keista matyti, kad šitaip žmogus valgo druską – išsekintas organizmas reikalavo. Druska Maskvoje tuo metu buvo pati tikriausia valiuta.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Vytauto gatvė Palangoje

Gondingos piliakalnis

Mokslas ir visuomenė. Praraja, kurią būtina įveikti (1)

Atkelta iš 1 p.

susidarysime išsamų vaizdą apie šiandieninį Lietuvos mokslą.

Sekcijos tema sieja mokslą ir visuomenę, o mokslas į visuomenę pirmiausia ir skverbiasi per jo populiarinimą. Ši veiklos sritis kelia didelių rūpesčių, kuriuos ir norėtusi išsamiai apsvarstyti sekcijos darbe. Tačiau dviems dalykams – mokslo produktyvumui bei populiarinimui – ir bus skirti dauguma pranešimų Simpoziume. Todėl skaityti pirmą pranešimą paprašėme mokslotyriminkę dr. Iną Dagtę, publikavusią ne vieną darbą mokslotyros klausimais.

Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas prof. Kęstutis Makariūnas aptars Lietuvos valstybinių mokslo premijų vaidmenį, o per jas mėgins vertinti pačius svarbiausius šalies mokslo pasiekimus. Kauno technologijos universiteto prorektorius prof. Vytautas Ostaševičius kalbės apie technologijos mokslų renesansą. Vytauto Didžiojo universiteto rektorius prof. Vytautas Kaminskas pateiks pranešimą apie jaunųjų mokslininkų rengimą, kaip vieną svarbiausių akademinės veiklos krypčių. Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto patarėjas habil. dr. Alfonsas Ramonas aptars teisinius akademinės veiklos aspektus. Mokslo populiarinimo klausimus aptars Vilniaus universiteto prof. Jonas Grigas, habil. dr. Valentinus Baltrūnas ir *Mokslo Lietuvos* vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas. Tačiau Lietuvos mokslą nagrinėsime įvairiais požiūriais.

I. Dagtė. Mokslo ir visuomenės sąsajos klausimai šiandien domina ne tik socioekonominiu požiūriu gan problemiškos erdvės – taip jau gerą dešimtmetį vadintų postsocialistinių šalių – mokslininkus. Tai problema, aktuali ir išsivysčiusioms Vakarų šalims. Neveltui jos mokslinė analizė, sprendimo kelių paieška įtraukta į svarbiausios Europos Sąjungos mokslo programos – *Framework* – struktūrą. Aktualu paieškoti tapatumų bei skirtumų, optimizuojant mokslo ir visuomenės sąsajas skirtingas kultūras siekiančioje išsaugoti Europos Sąjungoje, kurios nariais mes jau beveik esame. Manau, kad mokslo ir visuomenės sąsajos

šaknys glūdi ne tik vienokiame ar kitokiame šio dalyko organizacinėje schemoje, funkcinuose sprendimuose, bet siekia daug gilesnius kultūrinius klodus. Artėjančiame kongrese, siekdami rezultatyvaus sekcijos darbo, ko gero, turėtume peržengti formalizuotos statistikos slenkstį ir pabandyti prisiliesti prie daugialypės šios problemos esmės.

Žiniomis grįsti Europą

V. Kaminskas. Šiandien norėčiau kalbėti ne vien apie savo temą, kadangi tai tėra bendros problemos elementas. Apie mokslą ir visuomenę negali-

Dr. Ina Dagtė

ma kalbėti atsietai nuo tų politinių ir ekonominių procesų, kurie dabar vyksta. Mes integruojamės į Europos Sąjungą, todėl į mokslą ir visuomenę turėtume žvelgti iš tų pozicijų.

Ko siekia ES ir ko sieks artimiausiu metu? Dar 2000 m. Lisabonoje ES Taryba užsibrėžė artimiausią tikslą: per 10 metų sukurti žiniomis grįstą Europą. Kartais mes dar sakome: sukurti žinių ekonomiką ir žinių visuomenę. Iš šių pozicijų, atsižvelgiant į padėtį Lietuvoje, mums reikėtų dalyvauti ir disku-

sijoje apie mokslą bei visuomenę. Juk po gegužės 10-11 d. referendumo tapome ES dalimi.

Lisabonoje buvo išskirti 4 pagrindiniai elementai, būtini siekiant žinių visuomenės ir žinių ekonomikos. Pirmasis – žinių kūrimas, antrasis – žinių perdavimas mokslo ir švietimo keliu, trečiasis – žinių sklaida, pasitelkiant naujausias informacines technologijas ir komunikacines priemones, ketvirtasis – žinių panaudojimas pramonės ir paslaugų technologijose. Visi šie svarbiausi elementai susiję su mokslu ir švietimu. Tad šiuo požiūriu mūsų diskusija gal ir galėtume tęsti.

G. Zemlickas. Iš karto leiskite pasitikslinti. Ką mes girdime apie ketvirtąjį elementą, kuris tarsi ir turėtų susieti pirmųjų trijų elementų užsibrėžtas užduotis? Reikėtų suprasti, kad žinių kūrimas, perdavimas ir sklaida reikalauja tik tam, kad tos žinios būtų panaudotos kurti technologijas ir inovacijoms. Žinios išstipsta technologijose – ar ne pernelyg „techninis“ pats supratimas, kas yra žinios ir kam jos kuriamos? Tada gal ir žmogaus gyvenimas – vienintelis, unikalus, nepakartojamas – reika-

lingas tik tam, kad sėkmingai funkcionuotų gamyba ir verslas?

V. Kaminskas. Inovacijas suvokiame platesne prasme, o ne vien kaip technologijas. Jeigu žinios bus kuriamos, perduodamos ir skleidžiamos, bet nebus panaudojamos, tai, akivaizdu, nebus ir žinių ekonomikos. Nebus įgyvendintas ir svarbiausias tikslas, kurį kelia ES. Ne paslaptis, kokį svarbiausią savo tikslą iškėlė Europa – neatsilikti nuo JAV ir Japonijos. 2000 m. Lisabonos deklaracija, 2001 m. – Stokholme, 2002 m. – Barselonoje vykę kiti Europos Tarybos posėdžiai ir buvo nukreipti į pagrindinius žinių visuomenės kūrimo etapus.

Su šia problema tiesiogiai susijusi 1999 m. Bolonijoje 29 Europos valstybių Švietimo ir mokslo ministrų priimta deklaracija apie bendros Europos studijų erdvės sukūrimą, nes be universitetų iš esmės neįmanoma sukurti žinių visuomenės, t. y. įgyvendinti pagrindinių Europos Tarybos idėjų. 2000 m. užsibrėžtas kitas Europos žinių visuomenės kūrimo etapas – bendros tyrimų erdvės kūrimas. Abu šie etapai turėtų būti įgyvendinti iki 2010 m. Tai reiškia, kad nuo tų metų ES valstybės mokslo tyrimams vidutiniškai turės skirti 3 proc. BVP. Atitinkamas finansavimas turės būti skirtas ir universitetams, kuriantiems bei perduodantiems tas mokslo žinias.

I. Dagtė. Sutinku, kad be žinių visuomenės vieningos sampratos, požiūrio į tokios visuomenės sukūrimą kaip globalų projektą suformavimo, realiai įgyvendinamo scenarijaus parengimo negalima tikėtis sėkmės. Tą ir daro tarptautinė intelektualų bendruomenė. Ypač ta jos dalis, kuri turi geriausias fizinio ir informacinio mobilumo galimybes. Tačiau kartais susidaro įspūdis, kad šie dalykai vis dar tebėra „aukščiausio ešelono“ nuosavybės zonoje. Be šios idėjos internacionalizacijos iš tiesų plačiuose visuomenės sluoksniuose žinias kuriančios ir mokačios tinkamai jas panaudoti visuomenės nesukursime. Laikas nenumaldomai bėga – ir prarasta karta gali tekti vadinti ne tik šiandieninius penkiasdešimtmečius, bet ir daug jaunesnius. Tad reikia ieškoti nau-

jų būdų, kaip kuo sparčiau atitrūkti nuo linijinio veiklos modelio.

Kodėl mokslininkai neskuba į verslą

V. Kaminskas. Europos universitetuose dabar dirba apie trečdalią visų tyrėjų, daugiau kaip pusė – versle, o JAV per 80 proc. tyrėjų dirba verslo struktūrose. Tad šiuo požiūriu Europa atsilieka nuo JAV. Arba štai mokslininkų, t. y. mokslo daktarų, darbo vietos. Lietuvoje kone visi mokslo darbuotojai dirba valstybinėse institucijose, o versle – gal ir sudaro kokius 5 proc. (verslu šiuo atveju vadinu visa, kas nėra mokslo institucija). Europoje girdžiu dūsavimus: tik pusė parengtų mokslo daktarų dirba versle. Europai pavydu, nes Japonijoje versle dirba daugiau kaip du trečdaliai, o JAV – dar daugiau. Matome, koks skirtumas, o ką jau kalbėti apie Lietuvą.

G. Zemlickas. Tačiau mes padėtis Lietuvoje negalime pagrįsti net bent kiek tikslesniais statistikos duomenimis?

V. Kaminskas. Duomenų gal ir pakaktų, jeigu pasitikėtume Lietuvos statistikos metraščiu. Bet ir tai – ne išeitis, nes mūsų mokslininkų skaičius versle labai menkas. Tad kalbėdami apie Lietuvos mokslo padėtį Simpoziume Čikagoje turime sieti visus šiuos dalykus.

Noriu atkreipti dėmesį į 3 proc. BVP, kuriuos ES pasiryžusi nuo 2010 m. skirti mokslui. Kokia šių lėšų struktūra? Trečdalis – valstybės, du trečdaliai – verslo lėšos. O kokia šiuo metu Lietuvos mokslui skiriamų lėšų nuo BVP struktūra? Apytikriai paskaičiavau: jei tarsime, kad mokslui universitetai skiria trečdalią lėšų, dar pridėkime lėšas mokslo institutams, Lietuvos MA, Lietuvos valstybiniam mokslui ir studijų fondui, LITNET'ui skiriamas lėšas – gausime apie 200 mln. Lt šiais metais. Tai mažiau nei 0,4 proc. BVP. Tačiau jei iš verslo gautume dar 0,8 proc. BVP, kaip yra ES, tai tyrimams turėtume 1,2 proc. BVP. Tai Europoje pakankamai didelis skaičius. Juk Graikijoje, Portugalijoje ar Ispanijoje tas procentas tėra 0,7-0,9 proc. BVP, net

mums dažnai kaip pavyzdys minima Airija tyrimams skiria apie 1,2 proc. BVP.

Taigi visa lėšų, skiriamų mokslui, problema – jų struktūroje. Lietuvos problema, kad mokslo finansavimas gula tik ant valstybės pečių. Lietuvoje verslo indėlis į mokslą nėra didesnis už 0,15-0,2 proc. BVP.

G. Zemlickas. Verslui nereikia mokslo, jis juo negrindžia savo veiklos. O nereikia todėl, kad neliko sudėtingos, mokslui imlios pramonės. Čia slypi problema?

V. Kaminskas. Per nepriklausomybės laikotarpį susidarė tokia padėtis, kad verslas pasidarė nebeimlus mokslui. Kitas klausimas – kas sukuria atskiras BVP dalis? Aukštųjų technologijų firmos Lietuvoje kuria kelis šimtus milijonų litų, o siuvimo pramonė, kur iš užsienio atsivežtos technologijos ir naudojamas „juodas“ darbas, duoda valstybei apie 1 mlrd. Lt, t. y. kone 5 kartus daugiau už visas aukštųjų technologijų firmas. Tačiau po kelerių metų Lietuvoje neliks siuvimo pramonės, užsienio firmos ją iškels toliau į Rytus, kur pigesnė darbo jėga.

G. Zemlickas. Mes kalbame apie tai, kad verslas ir pramonė Lietuvoje pagaliau taptų imlus mokslui?

V. Kaminskas. Taip. Dabar atotrūkis: čia – mokslas, o ten – verslas. Nėra ir grįžtamojo ryšio.

V. Daujotis. Tačiau norėdami įveikti šią prarają turime žinoti – reikia ir mokslui pasistengti, nes tai nėra vienašalė problema. Mokslas taip pat turi būti imlus verslui.

G. Zemlickas. Reikėtų suprasti, kad mokslas turi būti verslus?

V. Kaminskas. Kolegos, aš neatsitiktinai pateikiau skaičius, į kuriuos siūlau atkreipti dėmesį: Europoje 50 proc. tyrėjų dirba versle, o JAV – 83 proc. Štai tie versle dirbantys mokslų daktarai ir sukuria poreikį mokslui. Kol Lietuvoje nebus pakankamai versle dirbančių daktarų, tol jausime šiuos padarinius.

G. Zemlickas. O nebus tol, kol verslas nepajus konkrečios mokslo naudos. Nei graudenimai, nei aiškinimai, kad verslininkų pelnas ir perspektyvos – mokslininkų laboratorijose, nepadės.

Nugriebti papildomą kąsį nuo mokslo

V. Gontis. Nagrinėdami svarbų mokslo ir verslo ryšį, užmirštame kitą labai reikšmingą mokslo misiją. Sąvokos *mokslas* ir *visuomenė* apima daug didesnę sąveikų visumą, nei tik mokslo ir verslo. Turime kalbėti pirmiausia apie specialistų rengimą, švietimą, kultūrą – šį mokslo misiją Lietuvoje net didesnė nei vien sąveika su verslu, nors Simpoziume teks gvildinti ir sąveiką su verslu. Rektoriaus V. Kaminsko iškelta mokslo daktarų rengimo tema taip pat dažnai išleidžiama iš akiračio, nors tai itin svarbu mokslo plėtrai mūsų valstybėje. Aukštos kvalifikacijos specialisto, turinčio daktaro laipsnį, parengimas ir nukreipimas į gamybą, verslą – nepaprastai svarbus dalykas, deja, nepagrįstai nuvertintas. Lietuvoje rengiama labai mažai mokslo daktarų – aiškiai nepakankamai, lyginant kone su visomis ES valstybėmis. O juk vienas svarbiausių poveikių verslui instrumentų ir yra rengti daktarus ir juos nukreipti į verslą. Aišku, rektorius V. Kaminskas, remdamasis statistikos duomenimis, Simpoziume kalbės, kaip atrodome tarp kitų valstybių rengdami specialistus ir daktarus. Neabejoju, bus išnagrinėtos ir priežastys, kodėl šią dieną jų rengiama nepakankamai. Tai labai svarbi sekcijos diskusijų dalis.

Mano nuomone, verslas suka truputį klaidinga linkme. Turiu omeny-

je jo sąveiką su mokslu. Iš tikrųjų valstybė menkomis lėšomis išlaiko mokslo struktūrą. Verslas, užuot pasinaudojęs šiuo valstybės išlaikomu potencialu, tam tikra prasme net pradeda pretenduoti į tą valstybės finansavimą, kuris skiriamas mokslo infrastruktūrai išlaikyti.

V. Daujotis. Pernelyg griežtai pasakyta. Į kokią dalį verslas pretenduoja ir kokią paima? Sutinku, kad tai vyksta, bet dar labai neryškiai, o čia ši problema tikrai sureikšmintą.

Kita vertus, o kodėl verslas negali pretenduoti į biudžeto lėšas mokslui, jei tai bus panaudota taikomiesiems moksliniams tyrimams ir aukštųjų technologijų plėtrai Lietuvoje. Ypač turint omenyje, kad Lietuvos mokslo pagrindinė funkcija, anot dr. V. Gončio, yra švietėjiška. Dar reikia pridėti, kad ir JAV, ir Europos Sąjungos šalyse taikomieji tyrimai, atliekami verslo sektoriuje, gali pretenduoti į biudžeto lėšas. Valstybei tai naudinga.

V. Gontis. Ši tendencija labai jaučiama. Mokslo potencialo ir infrastruktūros išlaikymo problema iš tiesų aštri, tačiau nuolat girdžiu vis reiklesnius balsus, kad dalis mokslo išteklių turi būti nukreipta į verslo plėtrą.

G. Zemlickas. Ar galima mokyti verslą, kaip jis turi ir kaip neturi elgtis?

V. Gontis. Mokyti nereikia, tačiau valstybė turi prisiimti atsakomybę už mokslo infrastruktūros kūrimą ir palaikymą, tuo pačiu sudarydama palankias sąlygas verslui tuo potencialu naudotis. Verslininkui turi labiau apsimokėti užsakyti tyrimus mokslo ir studijų institucijoje, nei steigti savo mokslinių tyrimų padalinius. Tokių tyrimo padalinių kūrimas ar palaikymas verslo įmonėse valstybės lėšomis yra nepriimtinas biu-

Universitetų poziciją gynė VDU rektorius prof. Vytautas Kaminskas, o Lietuvos mokslininkų – dr. Vygintas Gontis

džetinių lėšų vadybos požiūriu.

I. Dagytė. Ne pro šalį būtų prisiminti ne tik gana kuklų šiandieninę mokslo pertvarkos struktūroje profesinį veiksnį, bet ir bendrą išsprusimą. Jį įtakoja daug dalykų. Ir kultūrinės terpės, kurioje konkretus žmogus yra, tradicijos, motyvacija, siekiniai. Ir žmogaus patirtis. Ir įpročiai. Tarp jų ir įprotis skaityti arba neskaityti. Žiūrėti ir pamatyti. Arba nematyti. Ta proga norėčiau prisiminti man patinkančią sentenciją, į kurią, viešai iškabintą, nuklysta akis, kai būnu *Mokslo Lietuvos* redakcijoje: *Žmogus sužinotų daugiau, jei nemanytų, kad jau žino.* Šiandien pokalbis pakrypo kita linkme. Pritariu, svarbia. Tačiau svarbu būtų sužinoti, tarkim, ir tokį dalyką: ką apie Lietuvos mokslą žino ver-

slininkai – tiek iš masinės komunikacijos priemonių, tiek iš mokslinės spaudos? Kuriuos „garsiojo sąrašo“ mokslinės periodikos leidinius skaito, kaip supranta. Juk turime gausią ir įvairią mokslinę spaudą. Nemenka dalimi ir vertingą. Bet be aiškesnio apčiuopiamo grįžtamojo ryšio.

Ir Europai yra dėl ko pasukti savo žilą galvą

V. Kaminskas. Keletas replikų dr. V. Gončiui. Dėl daktarų rengimo. Pa-

Diskutuoja habil. dr. Valentinas Baltrūnas ir prof. Vytautas Daujotis

gal doktorantų skaičių, tenkantį 1000 gyventojų, mes neatsiliegame nuo Europos. Palyginkime Daniją (5,3 mln. gyventojų) ir Lietuvą (3,5 mln. gyventojų). Mūsų universitetai turi 2179 tūkst. doktorantus, mokslo institutai – dar apie 400-500. Taigi 1000 gyventojų tenka 0,7 doktoranto. Danijoje – 0,9 doktoranto. Mūsų valstybėje yra gana didelis doktorantų skaičius, nes danai, kaip ir kiti skandinavai, į doktorantūrą priima daug žmonių.

Kitas reikalas, kad mūsų doktorantai rengiami neefektyviai. Buvo metas, kai apsigindavo 40 proc., dabar – apie 60 proc. doktorantų, nors turėtų apsiginti 70-80 proc.

Antra replika – dėl verslo ir vals-

finansavimas pagal perkamosios galios palyginimą skiriasi maždaug 2-3 kartus nuo skurdžiausių Europos šalių, t. y. Graikijos, Portugalijos ar Ispanijos, ir apie 4 kartus mažesnis už ES vidurkį.

Ar gerai, kad turime daug studentų

V. Daujotis. Bet dėl to mes jau patys labiausiai kalti, nes dabar beveik visi mūsų abiturientai įstoja į universitetus arba kolegijas. Ir kas iš to? Valstybė neturtinga, nes dar reikėtų augti, kad

Diskutuoja habil. dr. Valentinas Baltrūnas ir prof. Vytautas Daujotis

visi abiturientai galėtų tapti studentais. Šiandien 31 proc. Lietuvos biudžeto lėšų skiriama švietimui, iš to skaičiaus 5,2 proc. – aukštajam mokslui. Tai nėra mažai skaičiai, nes niekas pasaulyje trečdaliu biudžeto švietimui neskiria. O pagal studentų skaičių tūkstančiui gyventojų mes vieni iš lyderių pasaulyje. Taigi nieko stebėtino, kad vienam studentui tenka toks menkas finansavimas. Ar galime parengti gerus specialistus turėdami tiek mažai lėšų? Ne. Tai ką mes darome? Turime atsikvošėti ir keisti aukštojo mokslo politiką.

Būtina ir vidurinių mokyklų restruktūrizacija. Ta linkme buvo eita, bet 2002 m. vasarą reforma sustabdyta. Bet mano pateikti skaičiai patvirtina, kad visa tai buvo būtina daryti.

G. Zemlickas. Jei šią mintį toliau plėtotume, tai gal ir universitetus praverstų stambinti?

V. Daujotis. Lietuvoje nėra daug universitetų. Daug tik pavadinimų – universitetais pasivadinusiu mokyklų. Jeigu nėra pinigų, tai gal negadinkime į aukštąsias mokyklas įstojusių žmonių. Dalis gabiausių sugeba įgyti gerą išsilavinimą ir šiomis sąlygomis, bet tai veikiau išimtis.

V. Kaminskas. Universitetuose, kolegijose ir aukštesniosiose mokyklose (pastarosios praktiškai jau tapo kolegijomis) yra apie 150 tūkst. studentų. Vadinasi, 1000 gyventojų tenka apie 43 studentus. Universitetuose – 33 studentai 1000 gyventojų. Pagal bendrą studentų skaičių, tenkantį 1000 gyventojų patenkame į pirmąjį pasaulio valstybių dešimtuką, o pagal universitetų – net į penketuką. Bet tik 60 proc. – 71 tūkst. universitetų studentų finansuojami valstybės. Vadinasi, 1000 gyventojų turime 19,7 finansuojamo valstybės studento.

Palyginkime su Danija, kur visi studentai finansuojami valstybės. Ten 1000 gyventojų tenka 21 studentas. Taigi pagal valstybės finansuojamų studentų skaičių neišsišoka ir Lietuva.

Prof. V. Daujotis tvirtina, kad universitetai ir kolegijos „susemia“

visus abiturientus. Deja, taip nėra. 2002 m. priimta ir šiais metais į dieninių studijų pirmą kursą bus priimta po 17 tūkst. pirmakursių. O 2002 m. vidurines mokyklas baigė apie 30 tūkst. abiturientų. Planuojama, kad ir ateityje kasmet apie 30 tūkst. abiturientų baigs vidurines. Jei pridėsiu baigusius profesines ir aukštesnias mokyklas, gausime iš viso apie 44 tūkst. asmenų, gavusių brandos atestatus. Vadinasi, į dieninių skyrių priimame apie 40 proc. abiturientų. Tai ir ES vidurkis. Tiesa, į vakarines ir neakivaizdines studijas priimame dar apie 12 tūkst. studentų, bet jiems geriausiu atveju reikėtų taikyti koeficientą 0,5 (Vakaruose šie studentai skaičiuojami *full time* ekvivalentu). Tada pasirodys, kad nėra taip, kaip skaičiuoja LR švietimo ir mokslo ministerija: girdi, universitetai „susemia“ 78 proc. abiturientų.

Mūsų abiturientų priėmimo į aukštąsias mokyklas tendencija visai normali, atitinka europines nuostatas, kad kuo didesnė jaunimo dalis įgytų aukštąjį išsilavinimą.

V. Daujotis. Rektorius V. Kaminskas nevisai teisus. Ir EBPO (OECD) statistika, ir Europos Sąjungos statistikos centras *Eurostat* skaičiuoja stojančiųjų „galvas“, ne minėtoju ekvivalentu. Nori nenori turi naudoti tą pačią statistiką. Taigi, abiturientų dalis, priimama į Lietuvos aukštąsias mokyklas, yra didžiausia pasaulyje. Kitas dalykas – studijų trukmė, studijų finansavimas. Šiuose skaičiavimuose naudojamas minėtas ekvivalentas.

Europai reikia dar pusės milijono tyrėjų

V. Gontis. Mūsų statistikoje daug problemų ir jų savo sekcijos darbe neišanalizuosime. Statistiką perėmėme iš ankstesnių laikų, kai ji buvo grįsta institucine struktūra. Kai tuos skaičius mėginame suderinti su ES skaičiais, bemat pamatome daugybę prieštaravimų. Akivaizdu, kad pateikiamas skaičius, girdi, 31 proc. biudžeto lėšų skiriamas švietimui, yra klaidingas. Į tą skaičių įeina daugybė papildomų parametru, kurie mažai ką bendro turi su švietimu. Tai vaikų darželiai, internatinių mokyklų išlaikymas. Didelė dalis lėšų čia turėtų būti skiriama iš socialinės rūpybos. Net ir universitetų bendrabučiai turėtų būti išlaikomi iš socialinės rūpybos, o ne aukštojo mokslo lėšų. Pasaulyje tie dalykai atskirti, švietimas ir rūpyba nesuplakami. Todėl tiesmukai lyginant su ES iškyla nesupratimų. Dar viena problema – biudžeto konsolidavimas. Visiškai neaišku, nuo kurios konsoliduoto biudžeto dalies tas 31 proc. yra suskaičiuotas.

V. Kaminskas. 60 mln. Lt stipendijoms – juk tai pašalpa studentams. Tai neturėtų būti skaičiuojama iš aukštojo mokslo, bet iš socialinės apsaugos lėšų.

Norėčiau dar grįžti prie Europos tendencijų. Neseniai šeši Lietuvos rektorai dalyvavo Europos universitetų asociacijos asamblėjoje Bristolyje, Didžiojoje Britanijoje. Ten vyko paskutinis susitikimas dėl ES bendros tyrimų erdvės prieš rugsėjo mėnesį vyksiantį švietimo ministrų susitikimą Berlyne, kur bus apžvelgta Bolonijos proceso eiga nuo 1999 metų. Bus pasirašyti nauji susitarimai. ES Komisijos atstovas Bristolyje skaitydamas pranešimą pasakė, kad iki 2010 m. Europoje reikia 0,5 mln. papildinti tyrėjų skaičių.

Reikalavimas aiškus. Kuo daugiau išsilavinusių žmonių Lietuva parengs, tuo geresnė ateitis jos laukia. Vienintelis didelis turtas, kurį turime – tai mūsų žmonių intelektas.

Nukelta į 15 p.

Pradžia Nr. 6

Su *Mokslo Lietuva* bendrauja Lietuvos muzikos akademijos, pradėjusios aštuntąjį gyvavimo dešimtmetį, rektorius, prof. Juozas ANTANAVIČIUS, kuris yra ir Lietuvos universitetų rektorių konferencijos prezidentas.

Kaip rengia dėstytojus

Kaip Muzikos akademija sau rengia dėstytojus? Telkiasi geriausius įvairių sričių atlikėjus? Bet ar geras artistas būtina bus geras dėstytojas?

Visiškai teisingai, muzikos edukacijos istorijoje daug pavyzdžių, kad visiškai ar beveik nekonzertuojantis atlikėjas buvo puikus pedagogas. Odesos konservatorijoje garsėjo smuiko pedagogas Piotras Stoliarskis (1871-1944), kuris išugdė Davydą Oistrachą, Nataną Milšteiną ir daug kitų puikių smuikininkų. O pats nekonzertuodavo. Buvo velniškai puikus pedagogas.

Mūsų prof. Juozas Domarkas pabrėžia, jog didžiuojasi savo dirigavimo klasės profesoriumi Ilja Musinu Leningrado (dabar Sankt-Peterburgas) konservatorijoje, kur jam teko mokytis, vadina profesorių dirigavimo pedagogikos dalai lama. Taip pat panašus pavyzdys.

Prof. I. Musinas – taip. Panašiai ir Nikolajus Rabinovičius, kuris mažai koncertuodavo, bet buvo talentingas pedagogas. Vis dėlto pedagogo sugebėjimas meistriškai valdyti instrumentą, kuriuo jis moko griežti, yra labai svarbus dalykas.

Jei dėstytojas ne vien žodžiais ir patarimais, bet ir savo talentinga meline praktine veikla rodo studentui „kaip tai daroma“ – jis autoritetas. Kai studentas girdi, kaip jo prof. Vladimiras Prudnikovas dainuoja Operoje – tai jau pasitikėjimas pedagogu, tikėjimas, kad jis ir mane gali šito išmokyti. Psichologiškai tai labai svarbu. Aišku, pedagoginis talentas – kitas dalykas. Vienam geram atlikėjui pedagoginis darbas geriau sekasi, kitam – blogiau. Visiškai nesutapatindami šių veiklos sričių, Muzikos akademijoje siekiame, kad studentas ne tik išmokyti groti instrumentu (jei tai smuikininkas ar pianistas), bet įgytų ir pedagoginės praktikos. Prie mūsų Akademijos yra vaikų muzikos studija, kur tėveliai atveda vaikučius, o studentai, prižiūrėdami pedagogu, be užmokesčio juos moko. Pagaliau mokomasi muzikos teorijos ir instrumento dėstymo metodikos. Aukštojo mokslo įstatyme įtvirtinta nuostata apie meno aspirantūrą, kaip aukščiausių meno studijų pakopą, doktorantūros paralelę. Meno aspirantūroje rengia-

Jauna ne amžiumi – dvasia (4)

me aukštos kvalifikacijos menininkus ir meno dalykų dėstytojus aukštosios mokykloms. Suprantama, meno aspirantams privalu praeiti ir pedagoginę praktiką, praveisti specialybės pamokas studentams.

Kokias galimybes įgyja baigusieji meno aspirantūrą?

Jie turi pirmenybę konkurse už-

los bagažas tolygus šimtams prestižinių straipsnių kitos srities mokslininko biografijoje. Akademinės karjeros laipteliai jis užliptų pagreitintu tempu. Tiesa, prieš užimant profesoriaus pareigas dar pareikalautume paskelbti keletą metodinių (ar ir mokslinių) darbų iš vokalo srities. Praeityje yra pasitaikę, kad pripažintiems menininkams be dides-

Tenka rūpintis net ir svetimais prioritetais

Savita tiek Muzikos akademijos, tiek Vilniaus dailės akademijos mokslo specifika. Ar šis savitumas asmeniškai Jums netrukdo, kaip Lietuvos aukštųjų mokyklų rektorių konferencijos prezidentui? Juk turėjote ginti ne tiek menu,

Minint Lietuvos muzikos akademijos 70-metį Kongresų rūmuose LMA studentų simfoniniam orkestrui ir chorui diriguoja prof. Juozas Domarkas

imti dėstytojo vietą Muzikos akademijoje. Jei įsidarbina konservatorijoje ar muzikos mokykloje, taip pat gerai. O jei aspirantūros absolventas sieks karjeros artistinėje veikloje, suprantama, kiekvienas darbdavys įvertins jo aukštą kvalifikaciją.

Kaip tapti profesoriumi, tarkime, Operos teatro tenorui primarijui? Bendrais pagrindais, pradedant nuo asistentų ar lektorius, ir toliau kaupiant dėstymo stažą? O gal įmanoma vieną kitą pakopą peršokti?

Taip, įmanoma. Jei toks Virgilijus Noreika nebūtų dėstęs ir ateitų kaip šlovingas artistas į Akademiją, negi išdrįstume jam pasiūlyti asistentų pareigybę? Matyt, pradėtume jei ne nuo docento, tai nuo lektoriaus, ir tai neilgam. Jo milžiniškas artistinės meninės veik-

nio pedagoginio darbo stažo būdavo suteikiamas profesoriaus vardas. Keli mūsų pedagogai – dirigentas Juozas Domarkas, kompozitorius Osvaldas Balakauskas – taip pagreitintai gavo profesoriaus vardą. Menininkams buvo leistas toks kelias – „išimties būdu...“ Dabar galioja šiek tiek kitokie kvalifikaciniai reikalavimai. Jei mokslininkams norint tapti profesoriumi reikia apginti habilitaciją (ar praeiti habilitacijos procesą) ir turėti atitinkamą pedagoginio darbo stažą, tai meno srityje dauguma profesorių jais tapo be habilitacijos darbo, kurį jiems atstoja meno nuopelnai. Turime ir atitinkamus jų vertinimo kriterijus. Universitetuose telkiasi mokslas ir studijos, o Muzikos akademijoje – menai ir studijos. Nors, kas be ko, ir Muzikos akademi-

kiek mokslo ir studijų reikalus. Ar tose nuolatinėse batalijose kartais nepasijudavote truputį ne to lydo paukštis? Ar visada būdavote suprasas?

Nepasakyčiau, kad jaučiuosi svetimas tarp mokslo vyrų. Juk ir pats pagal išsilavinimą esu mokslininkas – muzikologas. Jau septynerius metus esu Rektorių konferencijos prezidentas, tris kartus perrinktas. Galvoju, kodėl? Nepervertinčiau kokių nors ypatingų savo talentų, tačiau štai ką galvoju. Esu mažos aukštosios mokyklos rektorius. Jeigu, pasinaudodamas savo prezidentiniu prestižu, imčiau kitų sąskaita savo mokyklos reikalus pagerinti, tarkime, 1 proc., nelabai kas ir pajustų. Tačiau jei tai padarytų rektorius, vadovaujantis universitetui, kuriame studijuoja 20 tūkst. studentų, tai net ir tas 1 proc. būtų labai skausmingai įvertintas kitų rektorių.

Turiu pasakyti, jog dažnai neatšizvelgiu į savo aukštosios mokyklos interesus, reikšdamas bendrą Rektorių konferencijos nuomonę, darydamas viešus pareiškimus. Akademijos reikalai kai kada net ir nukenčia, jei kritikuoju (visų vardu) koki valdžios asmenį ar jo veiksmą. Todėl per Rektorių konferencijos posėdžius kiti rektoriai labai retai išgirsta Muzikos akademijos vardą. Stengiuosi atstovauti universitetams, dažnai tenka rūpintis net Muzikos akademijai visai neaktualiais dalykais. Pavyzdžiui, kalbame apie kokius nors prioritetinius tyrimus, aukštąsias technologijas, kuriems reikia vis daugiau lėšų, nors muzikai ar kiti humanitarai ne tik kad negalės į tas lėšas pretenduoti, bet dažnai jos bus nuo jų mokslo kryptų nuimtos. Bet man nori nenori tenka rūpintis ir tais prioritetais.

Aukštųjų mokyklų finansavimo metodika kai kuriais atžvilgiais Muzikos akademijai visai nepalanki, tačiau kai ką pavyksta kompensuoti, ir pirmiausia kolegų rektorių, ar kartais ir Mokslo ir studijų departamento geranoriškumo dėka. Tarkime, pagal metodiką visi gauname tik 60-70 proc. mums reikalingo finansavimo. Kita tenka užsidirbti. Tačiau galimybė užsidirbti, dėl tam tikrų priežasčių, Muzikos akademijai yra minimali. Tad ir tenka ieškoti būdų, kaip kompensuoti šį biudžeto deficitą...

Kuo mažiau mokančių už mokslą, tuo geriau

Nejau nekyla pagunda padaryti mokamas kai kurias studijas, kad ir vokalo, mokymo groti įvairiais muzikos instrumentais?

Viena priežastis – dėl individualaus darbo su studentais specifikos palyginti labai brangios mūsų studijos. Kai kiti universitetai turėjo daug mokančių už studijas studentų, mes turėjome labai mažai: 30 ar kiek daugiau studentų. Sakykite, iš kurio gi jauno šalies piliečio už mokslo metus galėtume pareikalauti 8 ar 10 tūkstančių litų? Tad paėmus 5 tūkstančius litų, antra tiek tekdavo kažkur surasti, kad apmokėtume jaunuolio studijas. Antra vertus, į muzikines specialybes pas mus nebūna didelių priėmimo konkursų, – juk studijuojančiuosius mes priimame tik iš riboto skaičiaus specialių muzikos mokslo institucijų. Jų absolventų skaičiai per daugiametę praktiką iš esmės yra suderinti su mūsų priėmimo kontingentu. (Tradiciškai dideli konkursai būna į teatro, kino studijų programas, – juk į jas, kaip ir kiti universitetai, priimame iš viduriniųjų mokyklų). Vis dėlto, kodėl tuos keliasdešimt mokančiųjų už studijas priimdavome? Jeigu stygininkų priėmimo kontingentas yra, tarkime, 14, o už borto liko labai neblogas penkioliktas, praktiškai niekuo nenusileidžiantis kitiems, tai ką su juo daryti? Nejau 12 metų mokymosi griežti smuiku Nacionalinėje M. K. Čiurlionio menų gimnazijoje turi eiti perniek? Priimdavome, tėvai sukrapštydavo sūnui ar dukrai tą dalinį studijų mokestį, o neužmokėtas skirtumas didindavo mūsų deficitą... Taigi kuo mažiau mokančių už mokslą, tuo geriau Muzikos akademijos biudžetui.

Lietuvos muzikos akademijos garbės daktaras prof. Saulius Sondeckis su Lietuvos kameriniu orkestru ir LMA choru tik ką atliko G. F. Händelio Hallelujah iš oratorijos Mesijas

Kita vertus, tie patys mokantieji po mėnesio kito atėdavo štai į šį mano kabinetą ir prašydavo: tėvas invalidas, motina darbo neteko, rektoriumi, atleiskit nuo mokėjimo už studijas... Štai į šią kėdę sykį atsisėdo docentė pianistė. Prašė atleisti studentę nuo mokesčio už mokslą, gera mergaitė, stengiasi, o šeima neturtinga. Žinoma, sugraudino. Tada sakau: *Gerai, gerbiama docente. Bet atleiskite mane nuo mokesčio jums už jūsų darbą su ta studente...* Pedagogė pasimuisė ir išėjo. Visi nori gauti algą už savo darbą, o valstybė už tą studentę lėšų neskiria, o ji pati neturi. Ką daryti?

Tai štai kas mums yra mokamos studijos. Tai ne vienintelė silpna mūsų biudžeto vieta. Mes negauname tarptautinių mokslo grantų, skirtingai nuo kitų universitetų. Neatliekame užsakomųjų technologinių tyrimų, už kuriuos galėtume gauti tam tikrą apmokėjimą. Beveik nepublikuojame straipsnių į ISI žurnalus (juk mūsų tyrimai – visų pirma lituanistika), kurie atneštų mums mokslo balus ir atitinkamą nemenką sumą biudžeto pinigų. Taigi su biudžetu kasmet tenka pavargti. Paguoda bent ta, kad jau greitai, pasibaigus antrajai rektorius kadencijai, tą vargą perleisiu mano rektoriškos togos paveldėtoji...

Mokami koncertai neišgelbės

Gal būtų galima rengti mokamus koncertus? Juk dabartiniame gyvenime labai vertinamas verslumas.

Deja, akademinis aukštasis menas yra nuostolingas. Jį tenka remti arba valstybei, arba mecenatams. Filharmonija disponuoja valstybės paskirta sale, visa infrastruktūra, patyrusiais darbuotojais, bet kasmet iš valstybės gauna 10-11 mln. Lt dotaciją. Jei neišsilaiko Filharmonija, Nacionalinis operos ir baletų teatras, tai kaip gali išsilaikyti Muzikos akademija? Tai visiškai nerealu.

Tarkime, surengsime mokamą koncertą, surinksime iš lankytojų po 5 Lt. Tačiau teks mokėti mokesčius, spausdinti bilietus, statyti budėtoją prie durų, gal reikės net ir atlikėjui bent simboliškai užmokėti. Ir kas iš

tėje (šią vasarą vyks trečią kartą). Esam turėję ir bendrą orkestrų programą. Deja, per *SOCRATES/ERASMUS* programą intensyvių projektų finansavimo galima tikėtis tik trejus metus, todėl dvi svarbiausios mūsų programos jau baigiamos. Tad dabar jau padavėme Briuseliui paraišką koordinuoti tarptautinius operos seminarus, rengti dainininkus ir kitas.

Nemažai studentų individualioms studijoms išsiunčiami į kitas valstybes. Tačiau daug sudėtingiau priimti užsienio studentus. Tai ir kalbos, ir buitinių studentų gyvenimo sąlygų problemos. Todėl į bakaluro studijas atvykusių užsienio studentų tradiciškai kol kas turime nedaug: iš Suomijos, Kinijos, Albanijos, esame turėję vieną kitą iš Danijos, Olandijos, Prancūzijos. Užsieniečių pirmiausia netenkina mūsų materialinė bazė. Atvykėlis pianistas nori raktą nuo klasės su geru fortepijonu, kokį jis įpratęs gauti savo mokykloje. Deja, fortepijonais mums dar teks apsirūpinti.

Ligi šiol nebuvo tokie garsūs pasaulyje, kaip Salzburgo Mozarteum'as, Londono Karališkoji muzikos akademija ar Maskvos konservatorija. Nors mūsų mokymo metodika ir tradicijos panašios, tačiau visą laiką buvome politiniame užpečkyje. Dabar

yra Maskvos ir Sankt Peterburgo aukštųjų muzikos mokyklų auklėtiniai (aš pats taip pat Leningrade mokiausi aspirantūroje). Tačiau dauguma geriausių Maskvos muzikos pedagogų išvyko ir dėsto Vakaruose. Aišku, dėl to Maskvos konservatorijos lygis smuko.

O ar galime lygintis su Mozarteum'u? Tik iš dalies. Juk ten pedagogais dirba asmenys, kurie uždirba dešimtis tūkstančių dolerių per metus, todėl austrai gali skelbti konkursus ir rinkti geriausius pedagogus iš įvairių šalių. Bet kas dar svarbiau – Mozarteum'o šlovė studijuoti Zalburge sutraukia talentingiausias jaunuolių iš viso pasaulio, o mes menininkus „darome“ tik iš aukštaičių, žemaičių, dūkų... Nepaisant to, mūsų studentai nusiūsti į Zalburgo Mozarteum'ą tuo metu buvo geriausi savo klasėje. Tokios buvo, pavyzdžiui, pianistė Irma Kliauzaitė, arfininkė Laima Varlytė. Tiesa, į Lietuvą jos kol kas dar negrįžo...

Ar nešvaistome proto, talento ir grožio

Argi tai ne problema? Ne tik smegenis, bet ir talentus bei gražias merginas atiduodame į svetimus namus.

Jeigu mūsų talentai seks Sergejaus Larino ar Violetos Urmanavičiūtės

Mūsų šventovėje dalyvavo ir antikos dievaitės

Studentų simfoninio orkestro muzikantai

to išeis? Patirsime nuostolių. O ir publikos sumažės.

Mainų programoje – ne naujokai

Ar pasinaudoja Muzikos akademija galimybėmis, kurias teikia tarptautiniai studentų ir dėstytojų mainai? Mintyje pirmiausia turiu ES programą SOCRATES/ERASMUS.

Visai neblogai pasinaudojame. Pastaraisiais metais tarp visų aukštųjų mokyklų turėjome daugiausia koordinuojamą tarptautinių programų: pavyzdžiui, intensyvius dirigavimo kursus, tradicinius vasaros video filmų kūrimo seminarus Nidoje ar Juodkran-

mėginame išsikapanoti, ir tai per 10 Nepriklausomybės metų neblogai sekasi. Tačiau reikia dešimtmečių, kad mokyklos privalumus linksniuotų pasaulis. Malonu, kad jau pradeda...

Lygintis ar lygiuotis?

Šio pokalbio metu nuskambėjo tokių pasaulyje pripažintų muzikos aukštųjų mokyklų vardai kaip Mozarteum Zalburge, Niujorko Džuljardo mokykla (Juilliard School) ar Maskvos konservatorija. Gal nelabai kuklu lygintis, tegul ir netiesiogiai? Nebent lygiuotis.

Su Maskvos konservatorija lygintis nebijočiau, nes mūsų mokymo metodika ta pati. Dalis mūsų pedagogų

pėdomis, tai Lietuvai atneš daug naudos. Abu jie mūsų Muzikos akademijos absolventai. V. Urmanavičiūtė baigė fortepijono klasę (man teko jai dėstyti harmoniją), vėliau perėjo į dainavimo specialybę. Šie mūsų talentai neapsimeta Vakarų dainininkais, bet skelbiasi esą Lietuvos vokalo mokyklos atstovai. Tai reklama ir kapitalas mums, rodantis, kad mūsų Akademijoje manoma pasiekti tokį lygį.

Tie menininkai ne tik išvyksta, bet ir sugrįžta. Išvyko Urmanavičiūtė – grįžta URMANA! Keli jos koncertai ar spektakliai per metus Lietuvoje tam tikra prasme nemažiau reikšmingi už vietinių artistų veiklą, kurie koncertuoja kas savaitę. Tarptautiniu mastu pripažinti menininkai grįžta ir koncertuoja gimtajame mieste – kas gali būti geriau. Šią prasmingą tradiciją skatina ir puiškas kasmetinis *Sugrįžimų* festivalis.

Nepaminėjome violončelisto Davido Geringo.

Būtinai turime jį prisiminti – tai didelis Lietuvos patriotas. Visada noriai ir su kaupu atiduoda tai, ką gavo Lietuvoje. Neatsitiktinai D. Geringas apdovanotas DLK Gedimino ordinu.

Gražu. Tačiau, gaila, mūsų krašto talentus pirma turi pagirti ir pripažinti svetimuose kraštuose, tik tada jie gali tapti žvaigždėmis. Taip pat ir Lietuvoje. Lemia ne mūsų nuomonė.

Nebūtinai. Pakankamai gerbiame ir vietines žvaigždes. Tik Vakaruose yra žymiai platesnės galimybės talentingiausiems tapti žvaigždėmis. Tačiau

bene nei vienas Lietuvos muzikas žvaigžde netapo užsienyje, vien užsienyje – iš Lietuvos jie visi išvyko jau su pakankamu artistiniu užtaisu. Ir Vakarai po truputį ima pripažinti Lietuvą kaip vieną iš meninės kultūros, meno edukacijos lyderių Europoje. Tai paliudytų daugelis faktų. Antai G. Kėvišo organizuojami Vilniaus festivaliai atlieka labai svarbų darbą ne tik menine, bet ir propagandine prasme. Jei į Vilniaus festivalį noriai atvyksta geriausi pasaulio atlikėjai, jei Pasaulio muzikos Nr. 1 Yehudi Menuhinas sutinka priimti Lietuvos muzikos akademijos Garbės daktaro vardą, vadinasi, mūsų miesto ir šalies muzikinė kultūra, jos muzikos edukacijos sistema yra pakankamai aukšto lygio.

Taigi mūsų po pasaulį išsisklaidžiusių menininkų dėka, ir, žinoma, iš Lietuvos nuolat vykstančių gastroliuoti, dalyvauti (ir laimėti!) festiva-

Prakalbą taria Lietuvos muzikos akademijos rektorius prof. Juozas Antanavičius

liuose, konkursuose artistų dėka Lietuvos muzikinė kultūra yra gerai vertinama.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

BchI BIOCHEMIJOS INSTITUTAS

Tarybos 2003 m. balandžio 25 d. posėdžio nutarimu (protokolas Nr. 3) skelbiamas viešas konkursas mokslo darbuotojų pagrindinėms pareigoms užimti:

Fermentų chemijos skyriuje:
vyresniojo mokslo darbuotojo – 1 vieta.

Genų inžinerijos skyriuje:
vyresniojo mokslo darbuotojo – 1 vieta,
mokslo darbuotojo – 1 vieta.

Ksenobiotikų biochemijos skyriuje:
vyresniojo mokslo darbuotojo – 1 vieta.

Konkurso organizavimo tvarka bei reikalavimai pretendams skelbiami instituto Interneto svetainėje <http://www.bchi.lt> (žr. Turinys: Nuostatai). Su konkursą laimėjusiais pretendais bus sudaromas darbo sutartys penkerių metų kadencijai. Darbo sutartyse bus nustatomas pagrindinis tarnybinis atlyginimas per mėnesį, apskaičiuojamas pagal formules: vyresniojo mokslo darbuotojo, turinčio pedagoginį (mokslo) vardą – 5,5xBMax2,6; vyresniojo mokslo darbuotojo, neturinčio pedagoginio (mokslo) vardo – 5,5xBMax2,3; mokslo darbuotojo – 5,5xBMax2, kur BMA – LR Vyriausybės patvirtinta bazinė mėnesinė alga.

Dokumentai priimami iki 2003 m. birželio 20 d. adresu: Biochemijos institutas, Mokslininkų g. 12, LT-2600 Vilnius. Telefonas pasiteiravimui (8-5)2729144.

Direktorius

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

Skelbia konkursą užimti šias pareigas:

Transporto mokslo institute:
vyriausiojo mokslo darbuotojo (1 vieta 1,0 etatas),
jaunesniojo mokslo darbuotojo (1 vieta 1,0 etatas).

Statinių, konstrukcijų ir medžiagų mokslo laboratorijoje:
jaunesniojo mokslo darbuotojo (1 vieta 0,5 etato).

Skaičiavimo centro Lygiagrečiųjų skaičiavimų laboratorijoje
vyresniojo mokslo darbuotojo (1 vieta 0,5 etato).

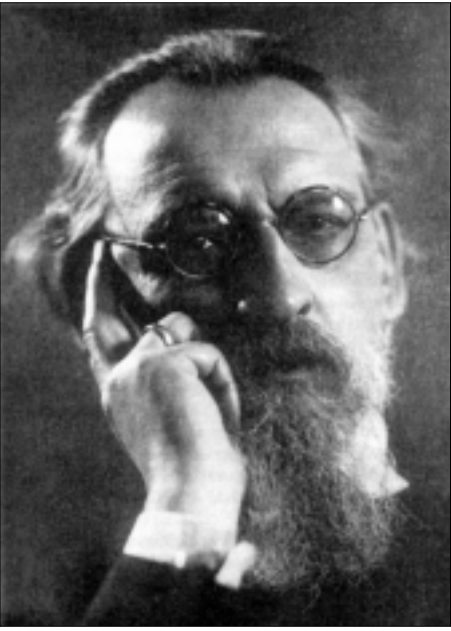
Fundamentinių mokslų fakulteto Skaitinio modeliavimo mokslo laboratorijoje:
vyriausiojo mokslo darbuotojo (1 vieta 0,5 etato).

Fundamentinių mokslų fakulteto Matematinės statistikos katedroje:
vyresniojo mokslo darbuotojo (1 vieta 1,0 etatas).

Dokumentai priimami 2 savaites nuo paskelbimo spaudoje dienos Personalo direkcijoje 501 kab., Saulėtekio al. 11, Vilnius, tel.: 274 5009

Rektorius

Istorikas, filosofas ir poetas prof. Levas Karsavinas

PROF. LEVO KARSAVINO MĪSLĖS, arba dabartis suteikia istorijai prasmę

Lyg itin patikimas (mįslin-gas?) žibintas net abejonių gū-dumoje, nelengvoje, bet viltin-goje kelionėje, įsijungiant į nau-jąsias Europos sąjungos struk-tūras, nuolat nušvinta ir žiba įstabaus žmogaus, unikalios (ir savaip tragiškos) asmenybės – tremtinio į Vakarus (1922), o vėliau (1949) į Rytus – pasaulinio lygio istoriko, filosofo-per-sonalisto, teologo ir poeto prof. L. Karsavino Veidas.

Menant L. Karsavino mįslės

Dabartis suteikia istorijai prasmę. Ji gyva konkrečiais darbais. Lietuvoje ir pasaulyje. Deja, nei Kaune, nei Vilniuje dar nepavyko įkurti prof. L. Karsavino vardo draugijos. Užtat Jo vardo Pasaulinė – jau egzistuoja. Tik kažin kodėl jos centras – ne profesoriaus gimtajame mieste Sankt Peterburge, o Maskvoje. Šios Draugijos preziden-tas – prof. S. Schoruzkij, parašęs itin išsamią studiją – pratarbę L. Karsavino religiniams-filosofiniams raštams (nuo 1992 m. jų pasirodė jau 4 tomai). Šiai Pasaulinės draugijos tarybai atstovavo ir du Lietuvos piliečiai – filosofas prof. B. Genzelis ir jauniausioji L. Karsavino dukra Siuzana (ji mirė Vilniuje šiemet kovo 14 d.).

Vilniaus Universiteto Slavistikos katedros vedėjas prof. E. A. Kostinas ir prof. P. L. Ivinskis mielai papasakojo, ką jau pavyko nuveikti: Vilniaus universitete surengtos trys tarptautinės konferencijos (1997 m., 2000 m. ir 2002 m.). Jose dalyvavo mokslininkai iš Rusijos, Lenkijos, Italijos, Prancūzijos ir Švedijos.

Prof. L. Ivinskis – slavistas, kompa-ratyvistikos ir metodologijos specialis-tas – jau dešimt metų aktyviai studijuoja L. Karsavino mokslinį, kultūrinį, epis-tolinį palikimą. Leidykla *Vaga* 1991-1998 m. išleido penkiatomę L. Karsavino Europos kultūros istoriją, kurią autorius parašė ką tik išmokta lietuvių kalba 1930-1937 m. Ir štai 2001 m. Vilniaus universiteto leidykla išleido P. I. Ivinskio studiją apie veikalą *Leonas Karsavinas. Europos kultūros istorija*. V t. (VU leidykla, 1991-1998 m., p. 34). Gaila, kad šeštasis L. Karsavino *Istori-jos* tomas apie protestantizmą, renesan-są, įžanga į Naujuosius laikus dingio MGB kratos metu kartu su visu profesoriaus 1947 m. archyvu.

2002-ųjų pabaigoje pasirodė L. P. Karsavino archyvo I dalis, iliust-ruota nuotraukomis, laiškų ir traktatų faksimilėmis iš VU archyvo, dukros

Siuzanos bei politinių kalinių piešiniiais, kuriuos pavyko išsaugoti net tremtyje Abezėje (Komijos aut. resp.) Mokyto-jo bičiuliui, mokiniui, o vėliau ir biog-rafui A. Vanejevui. Jo dokumentos apybraiža *Pranašas už spygliuotose vielos skaitėme* dar 1990 m. *Švyturyje*. L. P. Karsavino archyvo I dalį sudaro prof. P. I. Ivinskio pratarbė, 1929-1952 metų L. Karsavino ir jo žmonos Lidi-jos Kuznecovos (1881-1961) laiška. Ir lakoniški, itin informatyvūs P. I. Ivinskio komentarai. Prof. P. I. Ivinskis jau parengė ir L. P. Karsavino archyvo II dalį, kurią taip pat finansuoja Lietuvos kultūros ministerija, o šiemet išleis VU leidykla. Šią dalį sudaro 25 puslapių ko-respondencijos – tai, ką buvo surinkęs A. Vanejevas ir ką asmeniniame archy-ve išsaugojo Siuzana Karsavina. Priede pateikiama *Pasaulio kultūrų istorija* (rankraštis), traktatas *Apie laiką, Sone-*

deda skaityti paskaitas lietuviškai.

L. Karsavinas – ekumeninės dva-sios, Priskėlimo žmogus. Todėl, matyt, teisus istorikas V. Trumpa: *šis mąstytojas protestantams galėjo būti sofistas, katali-kams – per daug susizavėjęs Viduramžių erezijomis, pravoslavams – neįtikantis katalikybės skelbimu, o pozityvistams – sa-vo misticizmu*. Esminės L. Karsavino idėjos: Kristus – istorijos centras ir vir-šūnė, visa ko vienovė; visalaikiškumas (galiausiai pakeitęs net amžinybės sąvo-ką); tobulumas; blogio neigimas, nes blogis – tik gėrio stoka, tikro pažinimo nenoras. Paniręs į religinę sąmo-nę, į aukšnę Viduramžių epochą. Ge-nijais laiko N. Kuzietį, Eckhartą. Ža-visi Šv. Augustino estetika, F. Dosto-jevskiu, gilinasi į F. Tiutčevo poeziją, Dantės kūrybą. Atrodo, jog per daug seka filosofu V. Solovjovu. Iš tiesų – jo mąstymai labiau iš Plotino, N. Ku-

lės muziejaus direktoriumi... Atima-mas beveik visas profesoriaus archy-vas. Iki 1950 m. kovo 4 d. – tardoma-jame Lukiškių kalėjime. Čia ir užsi-mezga, nunoksta kančios bei jos nuga-lėjimo vaisiai – įstabus *Sonetų vainikas*. Kodėl profesorius nepasitraukė į Va-karus 1944 m.? Tikėję, jog „nugalėto-jai“ bus žmoniškesni. L. Karsavinas buvo fenomenalios atminties žmogus, tačiau sonetus vis vien lengviau įsiminti nei filosofinį traktatą. Jaunystėje juk teko kurti eilėraščius, įgūdžiai praver-tė. L. Karsavino *Sonetų vainikas* – al-cheminio aukso kainos. Visų abejonių švino pavertimas švytinčiu tikėjimo auksu – visos mąstytojo esmės.

Šios istorijos atomazgą rasime A. Vanejevo dokumentinėje apybrai-žoje *Dveji metai Abezėje* ir L. Karsavino šeimos korespondencijoje bei archyvuose. O jie, kaip jau žinome, tyrinėjami ir leidžiami.

Priskėlimo žmogus

Jau 1990 m. *Švyturio* žurnalui po-etas ir vertėjas Alfonsas Bukontas, menotylininko ir kultūrologo T. Sakalausko – vieno iš karsaviniados išjudin-tojų Lietuvoje – paskatintas, išvertė kelis L. Karsavino sonetus. 2000 m. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla iš-leido 470 puslapių L. Karsavino rink-tinę *Toje akimirkoje – amžinybė*, kurią sudarė A. Bukontas. Čia išspausdinta tai, ką mūsų mąstytojas sukūrė Vilniaus tardomajame kalėjime ir Abezės lageryje: *Sonetų vainikas, Tercinas bei jų komentarai, Poema apie mirtį* ir vertingiausi straipsniai, kuriuos A. Vanejevui pavyko išsaugoti tremtyje ir perduoti lietuviams. A. Bukontas šiuos tekstus vadina *dvasiniu Karsavino tes-tamentu*. Užtat ir susapnavęs jų auto-rių ir papasakojęs – kas ir kaip atlikta. *Vadinasi, viskas tvarkoj* – sapne pasa-kę Karsavinas. 2002 m. A. Bukontui *Daigų* leidykloje pavyko išleisti dar vien-ą L. Karsavino poezijos (rusų ir lie-tuvių kalbomis) rinkinį *tai TU mane kviet* – su komentarais, dailiai iliust-ruotą R. Dichavičiaus. Ten pateiktos svarbiausios šio pasaulinio garso me-dievisto, filosofo-personalisto, teologo ir poeto gyvenimo ir kūrybos datos.

Belieka pridurti, jog prof. L. Karsavino kapavietė tikrai rasta ir jau 1989 m. sutvarkyta.

Dar daug ką mums galėtų papa-sakoti menotylininkas T. Sakalauskas, Nacionalinio dailės muziejaus direktorius R. Budrys, buvęs L. Karsavino studentai – dailininkas L. Surgailis, rašytojas J. Mikelin-skas, buvęs tremtiniai ir politiniai ka-liniai, Algirdo Šerėno rankraščiai.

P. S. Parmos universiteto profes-orė Angela Violetta Siclari išvertė į italų kalbą (mokslinis vertimas) L. Karsavino *Sonetų vainiką* ir *Tercinas bei jų komentarus*. Ir juos jau iš-leido su išsamia pratarbe apie gar-biojo profesoriaus estetines ir filoso-fines pažiūras bei *Poema apie mirtį* (kaip teigia prof. P. I. Ivinskis).

Prof. A. V. Siclari 2002 m. gruodį dalyvavo jubiliejiniame prof. L. Karsavino 120-ųjų gimimo ir 50-ųjų mirties metų minėjime. Tačiau... jokios mirties nėra. Tik naujas gyvenimas per mirtį.

Prof. Karsavinas – Priskėlimo ir ekumeninės dvasios žmogus. Kol kas – gana ilgai – Jį regėjom labai jau mįslin-gu pavidalu. O derėtų – veidu Veidan.

Naujausi 2002 m. leidiniai, skirti prof. Levo Karsavino gyvenimui ir kūrybai tie, iš auksinės viduramžių gelmės.

Šiaip ar taip, Lietuvoje L. Karsavinas parašo ar bent išleidžia kone vertingiausius savo kūrinius. Tai ir, atrodo, tikrai Berlyne gimusi *Poema apie mirtį*, tačiau būtent čia – *Apie asmenybę* (sudėtingiausių traktatą), *Europos kultūros istorija*, redaguoja žurnalą *Senovė*, 70 straipsnių *Lietuviškajai enciklopedijai*, rašo pasaulio kultūrų istoriją ir kitus veikalus. Nuo 1940 m. iki 1949 m. liepos 9 d. – MGB areštas. Prieš tai 1947 m. – už ryšius su Paryžiuje likusia seserim Mariana, už filosofinius žurnalus iš Prancūzijos suima profesoriaus vyriausioji dukterė Irina. Septyneri metai lagerio Mordovijoje. Grįžusi VU dėstė prancūzų ir anglų kalbas. Gelbėdamas dukrą iškliūva ir tėvas. Juk 1922 m. buvo ištremtas iš Rusijos – be teisės grįžti, nors grįžo į Nepriklausomą Lietuvą paskutiniu metu Vilniaus akademijoje dėstė tik... „nekalta“ estetika, dirbo Vilniaus dai-

Lietuva: kūrybinis pakilimas ir kančios vaisiai – sonetai

1927 m. prof. L. Karsavinas atsi-sako pasiūlymo dėstyti Oksfordo universitete. Užtat priima A. Voldemaro (buvusio kolegos Peterburgo universitete) kvietimą. Ir iš Paryžiaus atvyksta į Kauną, į Humanitarinių mokslų fakultetą. Čia išrenkamas visuotinės istorijos katedros ordinari-niu profesoriumi. Intensyviai moko-si lietuvių kalbos ir jau 1929 m. pra-

Jubiliejinis Levo Karsavino 120-ųjų gimimo ir 50-ųjų mirties metų minėjimas Vilniaus paveikslų galerijoje. Nacionalinio dailės muziejaus direktorius R. Budrys, menotylininkas T. Sakalauskas, filosofas A. Konickis, poetas ir vertėjas A. Bukontas, dailininkas L. Surgailis

Kai dar 1989 metais *Atgimimo* redakcijoje kalbėjau su smuikini-ninku P. Juodišiumi apie tai, jog at-rasta prof. Levo Karsavino kapa-vietė, kai verčiau A. Šerėno *Komij-tautos lemtį* ir filosofo N. Berdiaje-vo straipsnių rinkinį ar rašiau pra-tarbę jo *Savižiniai*, kai gilinausi į mokslininko ir poeto M. Tomonio kūrybą bei lemtį ar dalyvavau Kau-no Vytauto Didžiojo universiteto at-kūrimo konferencijoje, gal dar ne-labai suvokiau, kad pamažu artėju prie L. Karsavino... Dabar Jo Vei-das (tokių kultūros žmonių, kaip T. Sakalauskas, A. Bukontas, prof. P. I. Ivinskis ir kt. dėka) atrodo nu-švitęs, perfrazuojant L. Karsaviną, visalaikiškai. Neretai manome – Jis yra visas ir visų. O čia – tik saujelė fragmentėlių, užuominų ir faktų. Atrodo, jog ir šito dar labai stinga-me. Net jau paminėję 120-ąsias gi-mimo ir 50-ąsias mirties – jubiliej-nes – prof. LEVO KARSAVINO (1882 m. gruodžio 14 d. – 1952 m. liepos 20 d.) metines. Nors pats mi-nėjimas Vilniaus paveikslų galeri-joje buvo įstabus.

Karsavino Veido žibintas

Mokslo Lietuvoje (2001 m. Nr. 1-3) teko gvildinti žymių XX a. medievistų (Viduramžių tyrinėtojų) verstines studijas, skirtas Vakarų Europos kultūri-nių sferų (mokslo, švietimo, meno) paveldui. Tėn buvo sukamas didelis kultū-rinės atminties lankstas, paminint ir akad. A. Gaižučio, prof. D. Kauno, teo-ologo kun. Č. Kavaliausko, istorikų dr. J. Jakšto, prof. E. Gudavičiaus, A. Tylos ir kitų nuopelnus medievistikai. Dar būtina paminėti lyginamųjų civilizacijų specialistą, filosofą prof. A. Andrijauską ir istoriką dr. V. Trumpą, kurio straipsnių rinktinė *Apie laiką ir žmones* (2001) skyrėme atskirą straipsnį.

Tuo tarpu pasirodė S. C. Rowel *Iš viduramžių ūkų kylanti Lietuva* ir J. Bal-trušaičio (sūnaus) *Fantastiškieji viduramžiai* (lietuvių kalba) bei kitos studijos. Tai skatina prisiminti, kokia spalvin-ga historiografinė medievistikos tradicija jau egzistuoja Lietuvoje, kai esti inten-syviai apmąstomi įvairūs mūsų kultūri-nio grįžimo į Vakarų Europą aspektai. Vadinasi, tai, kas buvo parašyta – tik dar keli kontekstai ir proskynėlės.

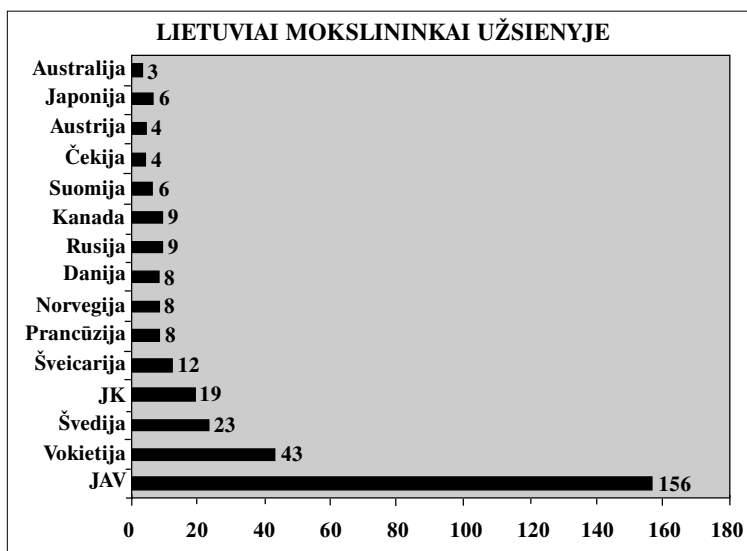
Vėl švysteli prof. L. Karsavino vardas, ir suvokiame – dabartis sutei-čia istorijai prasmę. O anos proskyn-ėlės viltin-gai veda per tūkstantmetę Europos viduramžių istorijos (ir jų kultūrinių sferų) girią.

Užsienio lietuvių mokslininkų grįžtamojo vaidmens samprata, LMS požiūris

Labai dažnai mokslininkų išvykimas dirbti į užsienį vertinamas vienšališkai protų nutekėjimo kontekste. Lietuvos mokslininkų sąjunga (LMS) visada stengiasi pabrėžti, kad mokslininkų tarptautinis bendradarbiavimas ir tarptautinė darbo patirtis – būtina aukštos tyrimų kokybės sąlyga. Todėl mokslininkų išvykimas dirbti į užsienį turi ne tik neigiamą, praradimo aspektą, bet kartu yra svarbi tarptautinių ryšių ir bendradarbiavimo plėtros priemonė. Kiek valstybė gali turėti naudos iš tokio „protų nutekėjimo“ didele dalimi priklauso nuo požiūrio į šią problemą. Akcentuodami mokslinio bendradarbiavimo ir mainų svarbą kalbame ne apie mokslininkų išvykimo stabdymą, bet grįžtamojo ryšio stiprinimą. Grįžtamasis ryšys, mūsų požiūriu, gali būti pats įvairiausias. Didelė dalis išvykstančių dirbti ir stazuotis į užsienį turi turėti realias galimybes sugrįžti. Dirbantys užsienyje mokslininkai, tarp jų ir apsisprendę ten likti ilgesniam laikui, gali ir turėti būti vertinami kaip svarbi sudėtinė šalies mokslo potencialo dalis. Valstybės mokslo ir studijų institucijos turėtų palaikyti nuolatinis kūrybinio bendradarbiavimo ryšius su jais. Tokio abiejoms šalims naudingo bendradarbiavimo išteklių reikėtų ieškoti ne tik valstybės biudžete, bet labai svarbu būtų panaudoti tarptautinius fondus bei verslo šaltinius tiek šalies viduje, tiek užsienyje. Tokį požiūrį įgyvendinti galima labai įvairiomis priemonėmis, o šio proceso dalyviai turėtų tapti ir patys mokslininkai, ir jų organizacijos, bei, be jokios abejonės, mokslo ir studijų bei valstybės valdymo institucijos.

Visoje galimų grįžtamojo ryšio stiprinimo priemonių įvairovėje LMS pasirinko tas, kurios yra pačios artimiausios šios mokslininkų organizacijos misijai. Pirmiausia galvodami apie užsienio lietuvių mokslininkų grįžtamojo ryšio stiprinimą ir didesnį jų indėlį į tolimesnę valstybinio raidą, glaudžiai bendradarbiaujame su JAV lietuvių Mokslo ir kūrybos simpoziumų taryba pakaitomis Lietuvoje ir Čikagoje organizuodami Simpoziumus. Mėginame naujai įprasminti laikinai dėl nepriklausomybės siekių išsipildymo susidariusį idėjinį vakuumą, nes esame giliai įsitikinę, kad artimiausioje ateityje heroizmą ir politinę drąsą turėsime pakeisti moksliniu kūrybingumu ir profesionalumu. Tolimesnė valstybės raida pareikalauja iš mūsų net tik tautinėmis ir istorinėmis vertybėmis grindžiamos veiklos, bet papildomai išsklaidytus tarptautinius konkurencingumo kriterijus. Juos pasiekti ir tinkamai panaudoti daugiausiai gali padėti mūsų pačių tautiečiai dirbantys ir kaupiantys patirtį svetur.

Dirbdami Simpoziumų organizavimo darbą aiškiai matome, kad bendradarbiavimo galimybės su lietuviams mokslininkais užsienyje tikrai nėra išnaudotos, kad tas bendradarbiavimas ir tarpusavio informavimas gali ir turėti būti geresnis. Siekdami glaudesnių ir nuolatinį pobūdį turinčių ryšių XI Simpoziumo sprendimu pradėjome kurti kompiuterinę duomenų bazę Lietuviai mokslininkai užsienyje

(LMU), kuri labai padeda palaikyti nuolatinį bendradarbiavimo pobūdį. Kadangi LMU duomenų bazė yra sudėtinė LMS internetinio portalo dalis, kurio kitos dalys yra elektroninė *Mokslo Lietuvos* versija, LMS svetainė ir Simpoziumo puslapiai, bendradarbiavimui su užsienio lietuviams mokslininkais vis intensyviau panaudojame šiuolaikines informacinių technologijų galimybes. Mokslininkams užsienyje elektroniniais laiškais pristatome *Mokslo Lietuvos* numerius, kuriuose jie randa daug informacijos apie šalies mokslo ir studijų sistemos įvykius ir problemas, gali operatyviai susipažinti su mokslo ir studijų institucijų skelbiamais konkurais. Taip pat perduodame kitų mokslo ir studijų sistemos institucijų informaciją, pavyzdžiui, Valstybinio mokslo ir studijų fondo kvietimus tapti fondo ekspertais. Visi užsienio lietuviai mokslininkai, turintys asmenines kūrybines interneto svetaines, yra pristatomi bendrame Lietuvos mokslininkų asmeninių puslapių nuorodų sąrašė. Gaila, kad asmenines svetaines turinčių mokslininkų šiuo metu yra tik apie 10 proc. visų užsiregistravusių LMU duomenų bazėje. Svarstome galimybę duomenų bazės informaciją pateikti individualiose svetainėse, kad mokslininkų pristatymas būtų patrauklesnis.

Nors techninės duomenų bazės ir elektroninio informavimo galimybės yra labai plačios, spartesnę sistemos plėtrą stabdo didelis pačių mokslininkų užimtumas, gal kartais

ir pasyvumas. Dabar duomenų bazėje užregistruota tik 350 mokslininkų, manome, kad tikrasis mokslininkų skaičius užsienyje gali būti kelis kartus didesnis. Vien naudodamiesi XII Simpoziumo registracijos informacija LMU duomenų bazę papildėme bent 50 mokslininkų iš JAV, nors prieš tai buvo apie 100 pavardžių. Pagal duomenų bazės įrašus lietuviai mokslininkai dirba labai įvairiose pasaulio šalyse (žr. iliustraciją).

Renkami anketiniai duomenys labai plačiai nusako mokslininkų kūrybinę veiklą, tačiau informacija pateikiama labai nenoriai ir dažnai apsiribojama tik ryšio informacijos duomenimis. Todėl esame įsitikinę, kad LMU duomenų bazės plėtra priklauso ne tiek nuo techninė užduotis, kiek nuo bendravimo su užsienyje dirbančiais mokslininkais intensyvu. Tik nuolatinis bendravimas ir vertingos informacijos sklaida gali užtikrinti, kad duomenų bazė ir joje pateikiama informacija ateityje plėsis. Iš kitos pusės duomenų bazės visapusiškas panaudojimas intensyviai bendravimui palaikyti ir yra svarbiausias tikslas, kuriam pasiekti reikalingas mokslininkų Lietuvoje bendros pastangos. Norime tikėti, kad tokių pastangų ateityje tik daugės. XII Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos Simpoziumo organizatoriai abiejose Atlanto pusėse bendru darbu atkakliai siekia šio tikslo.

Vyngintas Gontis,
LMS pirmininkas

Istorijos sekcija XII Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziume

Istorijos sekcija bus padalinta į dvi dalis. Šiame straipsnyje trumpai pristatoma pirmoji dalis, skirta dabartinei Lietuvos istoriografijai.

Istoriografijos tendencijos simpoziume pasirinktos dėl kelių priežasčių. Kiekvienas iš dalyvaujančių istorikų – prof. Saulius Sužiedėlis (Milersvilio universitetas), prof. Egidijus Aleksandravičius (Vytauto Didžiojo universitetas), prof. Alvydas Nikžentaitis (Lietuvos istorijos institutas), doc. Antanas Kulakauskas (Vytauto Didžiojo universitetas) bei šių eilučių autorius – be jokios abejonės, galėtų pristatyti ir savo tyrimus, tačiau istorijos mokslo specializacija tokia didelė, kad galiausiai pranešėjui tektų diskutuoti tik su pačiu savimi. Aptariant atskiras šiuo-

laikinės Lietuvos istoriografijos temas pranešėjai iš esmės kalba apie tą patį objektą ir diskutuoja tarpusavyje. Be to, aptariant dabartinio šio mokslo padėtį Lietuvoje, gali išryškėti problemos, kylančios dėl istorijos mokslo specifikos bei „išorinių sąlygų“, tokių kaip mokslo politika Lietuvoje. Pagaliau, šiandien vis daugiau istorikų domisi ne tuo, „kaip iš tiesų buvo“, bet kaip istorija rašyta ir vertinta praeityje.

Parengtos sekcijos dalyvių tezés rodo, kad pranešimuose bei diskusijose bus plačiai aptariami istoriografijos pasiekimai po Nepriklausomybės paskelbimo. Daugelyje sričių per maždaug 15 pastarųjų metų paskelbta daugiau mokslinių tyrimų, nei per visą ankstesnį profesionalios lietuvių

Mokslas ir visuomenė. Praraja, kurią būtina įveikti (1)

Atkelta iš 11 p.

Ar nerengiamo išsilavinusių liumpenų?

G. Zemlickas. Ar rūpinantis didesniu išsilavinusių žmonių kiekiu nenukenčia specialistų rengimo kokybė? Juk akivaizdu, ir tai buvo priminta, kad tam skiriame per mažai lėšų.

V. Kaminskas. Kokybės problema pernelyg išpūsta. Tam reikėtų skirti atskirą diskusiją, aiškintis, kas yra ta kokybė, kur išvažiuoja, kur įsidarbina mūsų absolventai, kaip vertinami.

V. Daujotis. Nederėtų apsiriboti pavieniais faktais ir atvejais, nes visada galima rasti ir talentų, gal net genijų, kurių mokykla nesugebėjo „sugadinti“. Ne jie šiandien lemia mūsų specialistų rengimo kokybę.

V. Kaminskas. Iki 2010 m. visi Lietuvos universitetai privalės savo studijų programas akredituoti bendroje Europos studijų erdvėje. Tada akivaizdžiai matysime, kas mes esame. Jei mūsų universitetai sugebės akredituotis, tai Europa juos pripažins lygiaverčiais.

G. Zemlickas. Tai bus mūsų universitetų darbo įvertinimas, tačiau ar ne per ilgai laukti septynerius metus? Daug kas apsidžiaugs, nes per tą laiką sėkmingai išeis į užtarnautą poilsį.

V. Daujotis. Iš tikrųjų baisu, kai parengiamo nelabai kam tinkantį specialistą. Jis nebevaivuos sunkvežimio, tačiau nesugebės kvalifikuotai dirbti ir intelektualinio darbo. Bus išsilavinęs liumpenas, o mes tokių parengiamo begalę. Teko kalbėtis su AB *Vilniaus Vingis* generaliniu direktoriumi Vaclovu Šleinota: jie neberanda jaunesnių vairuotojų tolimų pervežimų sunkvežimiams. O juk ir tokių reikia.

V. Kaminskas. Palaukite. Štai Lietuvos darbo biržoje užsiregistravusių dviejų paskutinių laidų universitetų absolventų dalis kovo 1 dieną – buvo pakankamas laiko tarpas įsidarbinti. Koks įsiregistravusių biržoje Lietuvos vidurkis? 2001 m. laidos – 5 proc., 2002 m. – 3,9 proc. Tai objektyvus ir mažėjantis rodiklis. Priminsiu, kad 2001 m. universitetai parengė 18 tūkst. absolventų, 2002 m. – 20 tūkst. Laidos auga, o bedarbių skaičius vidutiniškai tėra apie 4 proc., tuo tarpu su aukštesniu išsilavinimu – 15 proc.

O kaip ES? Su aukštu mokslu ten 4 proc. bedarbių, t. y. 3 kartus mažiau, nei tarp kitų menkesnio išsilavinimo asmenų. Tai rodiklis, rodantis, kad ir mes Lietuvoje parengiamo darbuotojų, sugebančių gauti darbo. O kad ponas V. Šleinota negauna vai-

ruotojų, tai dar nieko nereiškiantis faktas. Paskaitykite skelbimus: daugybė vairuotojų ieško darbo. Jeigu aš universitete paskelbiu konkursą vairuotojo pareigoms užimti, ateina nuo 5 iki 10 norinčių dirbti.

„Penktoji“ kolona nepateisino vilčių

V. Daujotis. Patys, gerbiamieji, ką tik teigėte, kad Lietuvoje verslas nėra pakankamai išvystytas, labai tradicinis. Jam nelabai reikia aukštojo mokslo. Tada kur nueina mūsų parengti specialistai?

V. Baltrūnas. Daug nueina į valstybės valdymo institucijas. Čia kalbėta, kad dalis mokslininkų dirba mokslo ir studijų institucijose, o dalis lyg ir turėtų eiti į verslą. Bet į verslą nesukuba. Matyt, didelė dalis mokslo žmonių nuėjo į ministerijas, departamentus ir kitas valstybės tarnybas. Iš pradžių džiaugėmės: tai bus lyg mokslo žmonių „penktoji kolona“, kuri padės įgyvendinti taikomųjų tyrimų rezultatus.

O kas išaiškėjo? Visiškai kas kita. Tai mūsų „penktoji kolona“ įvairiose ministerijose atsigrėžė prieš pačius mokslininkus. Kodėl? Matyt todėl, kad daugelis jų yra įvairių AB'ų, UAB'ų valdybų nariai ir susiję su privačiomis įmonėmis. Siūlydami finansuoti taikomuosius tyrimus, išgirstame: *Jūs geriau užsiimkite savo fundamentiniu mokslu, o mes patys atliksime taikomuosius tyrimus...* Kas tie „patys“? Ogi valdininkai, teikiantys užsakymus įmonėms, kurių akcininkai jie ir yra. Tai labai krinta į akis. Tokia sistema.

Kodėl privačiame versle nėra mokslininkų? Štai kad ir geologijos sferoje, garsiosiose naftos verslovėse ir įmonėse, moka milijonus litų mokesčių. 13 metų jų prašome paremti mokslą, universitetų katedras. Ne, kategoriškai atsisako remti. Kodėl? Viena priežasčių – psichologinė. Girdi, kodėl mes, privati firma, turime remti valstybės instituciją? Todėl jie geriau parems dirbančius privačiose struktūrose. Manau, kad mokslo neremia ir dėl to, jog šiandien dar viršū ima trumparegiški ir grobuoniški interesai eksplatuojant valstybės gamtos išteklius. Dar tebegyvenama sovietinių laikų, t. y. 15-20 metų senumo mokslo tyrimų rezultatais, kurių panaudojimo laikas, tiesą sakant, eina į pabaigą. Štai antra priežastis, kodėl neremiamas šiandienos mokslas.

Bus daugiau

Parengė Gediminas Zemlickas

tame moksle, yra susijusi su politiniais bei sociokultūriniais pokyčiais. Tačiau, kita vertus, tyrinėtojai neturėtų tapti „užsakymų“ vykdytojais. Istorijos sekcijos pranešėjai pamėgins atsakyti į klausimą, kaip istorikams šiandieninėje Lietuvoje pavyksta laviruoti, patekus į tokią padėtį. Taip pat mėginsime klausti, kaip Lietuvos istorikų darbai vertinami tarptautinio mokslo kontekste, t. y., ar mūsų mokslininkų tyrimai pajėgūs „konkuruoti“ ir veikti Lietuvos istorijos sampratą užsienyje.

Pasirinkta tema turėtų į diskusiją įtraukti ir kitus simpoziumo dalyvius, ypač išeivijoje dirbančius humanitarus.

Dr. Darius Staliūnas
Lietuvos istorijos institutas

Pradžia Nr. 8

Kokia tautos gyvenimo patirtis užfiksuota išeivių rašytojų grožinės literatūros kūriniuose? Kuo ta patirtis skiriasi nuo Lietuvoje likusių ir sovietmečiu čia gyvenusių žmonių patirties? Apie tai kalbamės su prof. Vincu Auryla. XII pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo išvakarėse tai turėtų būti aktualu.

Tvirtą pagrindą bendrauti su prof. V. Auryla sudarė jo parengta *Lietuvių egzodo vaikų ir jaunimo literatūros (1945-1990) antologija**, kurios I tomas skirtas prozai pasirodė 2002 metais. Priminsime, jog antologija parengta ir išleista *Lietuvių fondui* parėmus.

Prof. Vincą Aurylą kalbina Gediminas Zemlickas.

Kur „steigti“ naują Lietuvą

Gerbiamasis Profesoriau, tikriausiai pritaršite, kad lietuvių pasirengimas gyventi emigracijoje buvo rengiamas net ir tarpukario Lietuvoje. Pakaktų prisiminti Kazio Pakšto, gal net Juozo Ereto keltas ir populiarintas idėjas, kai visai rimtai buvo svarstoma Lietuvą įkurti... Madagaskaro saloje ar Pietų Amerikos džiunglėse. Taiigi dar tarpukaryje puoselėtos idėjos nebuvo bevaisės, matyt, ir praktiškai pasitarnavo mūsų išeivijai, gal padėjo įsijausti atsidūrusiems svetur mūsų žmonėms, genamiems Antrojo pasaulinio karo audrų, į jų naują būvį.

Kelionių, nuotykių, įsikūrimo svetimoje šalyse motyvai lietuvių literatūroje turi labai senas tradicijas. Dar Simono Daukanto lietuviškasis Robinzonas septyniolikmetis Rubinitis Peliūzė iš Palangos leidžiasi į savo nuotykingą jūrų kelionę, senatvė grįžta į tėvynę ir bučiuoja žemę gimtuvės. Panašių keliauninkų randame ir egzodo literatūroje (Andrius Norimas-Mironas, Kazys Almenas). Negaliu nutylėti savotiškai pranašingos Petro Babicko apysakos *Nepaprasta Jonuko kelionė*, parašytos dar literatūrinio darbo pradžioje. 1930 m. tas Jonukas, pusiau našlaitis, pusiau tėvų išvartas iš namų laive „zuikiu“, iš Klaipėdos plaukė į Kopenhagą: iš ten su įvairiais žmonėmis, įvairiais keliais pasiekė Stokholmą, Egiptą, Olandiją, Londoną, Prancūzijos krantus, Lisaboną, Kairą, Indiją, Bombėjų, Beranesą atkeliavo į Rio de Žaneirą. Fotografas, žurnalistas, rašytojas Petras Babickas lyg pakartojo savo apysakos herojaus kelius ir taip pat atsidūrė Brazilijoje, mirė lūšnelėje prie Rio de Žaneiro, didžiuliame skurde. Kai aš rašiau šiuos žodžius, per radiją kelis kartus per dieną girdėjau skambant Lietuvoje populiarią dainelę:

*Šilkas paskui debesėlių
Nuo saulutės rieda,
Devynbalsis vieversėlis
Aukštai aukštai gieda.
– Laba diena, vieversėli,
Ar gera giedoti?
– Laba diena, debesėli,
Ar lengva skrajoti?*

Retai kas žino, kad šie žodžiai yra P. Babicko. Jis buvo vienas iš tų, kurie įsteigė *Lietuvos radiofoną* ir buvo jo direktorius, įkūrė Lietuvos fotomėgėjų sąjungą, už savo fotografijas aukso medaliu apdovanotas Paryžiaus pasaulinėje meno ir technikos parodoje. Sukūrė filmų apie žymius

* Vincas Auryla. *Lietuvių egzodo vaikų ir jaunimo literatūra (1945-1990)*. – Kaunas, Šviesa, 2002.

Tautos istorinės atminties atšvaitai išeivijos literatūroje (3)

Lietuvos žmones, keliomis kalbomis išleido kultūros propagandos knygu apie Lietuvą. Vertė poeziją iš ispanų kalbos. Jo fotografijų knygoje *Brazilija* (1951), kaip ir eilėraščių rinkiniuose *Toli nuo Tėvynės* (1945), *Eilėraščiai* (1946), *Svetimaj padangėj* (1947) ryškūs lietuvių siluetai. Šiandien į Maironio lietuvių literatūros muziejų grįžo dalis jo archyvų. Ypač gausu diapozityvų, kurie laukia savo vietos foto albumuose. O juk fotografuota sudėtingiausiais gyvenimo atvejais, net ir tada, kai ėjo nepriklausomos Lietuvos pasiuntinybės sekretoriaus, spaudos atašė ir kitas atsakingas pareigas (1950-1965). Deja, ne visi jo archyvai pasiekė Lietuvą. Iki šiol nežinia kur klaidžioja ir jo parašytų eilėraščių vaikams rinkinys, kiti grožinės kūrybos rankraščiai.

Kokia vaizduotės galia: rašytojas pats sau išmąstė likimą.

Jaunatvės kūrybiniai sapnai, vizijos kartais tampa žmogaus lemtimi. Keistas dalykas.

Atvejais, kai kūrybiniai sapnai gali virsti tikrove, materializuotis.

Matyt, atėjęs toks laikotarpis, kai tauta, pavieniai jos nariai lyg atkartoja tolimiausią savo praeitį – per sapnus, per genetines nuojautas, intuciją. Galime net ir taip svarstyti. Lietuviams tai būdinga.

Didžiulėje pasaulio erdvėje tauta klaidžioja, tarsi ieškodama ir neradama savo tolimos indoeuropietiškos protėvynės.

Taip, taip, neradami savo tikrosios vietos kiti buvo atsidūrę Australijoje, bet iš ten patraukė į Ameriką. Dar kiti nukeliavo į Argentiją, Kolumbiją, vėliau vėl kitur kelėsi. Ten irgi rašė apie Lietuvą ir lietuviškai.

Jeigu jau kalbame apie indoeuropiečių protėvynės paieškas, tai kur kas prasmingiau atrodytu, jei tautos sūnūs ieškotų savo protėvynės kur nors Balkanuose, Trakijoje, arba Mažajoje Azijoje, Antalijoje. Pasak dr. Jono Basanavičiaus ten galėjusi būti mūsų protėvynė. Arba bent jau keliautojo Antano Poškos nutiestais keliais į Indostaną, Baltistaną būtų traukę. Bet ne, naujaisiais laikais lietuviai klajokliai ieško ne protėvynės, bet naujojo Eldorado.

Ir tas Eldoradas, matyt, buvo siejamas su saule, jūra ir šiltu klimatu. Šalčio lietuviai nemėgsta.

Savanorišku judėjimo į Šiaurę ir Arkties zoną labai galima vadinti. Į Šiaurę juda ne savo noru, ne iš gero.

Apie visus šiuos dalykus nedažnai susimąstome.

Klajoklių tautos požymiai

Tegul ne visai savo valia, o susiklosčius istorinėms aplinkybėms, tačiau dalis tautos pakilo iš savo vietos keliauti kuo toliau nuo gimtinės. Tautos genuose pabudo demonai.

Tačiau tie demonai genuose pačių keliaujančių,

Rašytojo Stepo Zobarsko 80-jo gimtadienio minėjimas Svėdasų kultūros namuose 1991-01-30. Sėdi iš kairės aktorė Gražina Kochanskytė, kalba M. Mažvydo nacionalinės bibliotekos mokslo tyrimo skyriaus vedėjas Vytautas Rimša. Iš dešinės antras prof. Vincas Auryla, trečias rašytojas Vytautas Girdzijauskas. Sėdi Svėdasų visuomenės atstovai

besiblaškančių nėra tiesiogiai suvokiami, bet veikia labiau per pašamonę. Tie žmonės keliauja ieškoti geros duonos, užsidirbti. Kartais keliauja lyg kerštaudami, paniekindami visa, ką turėjo, net pakirsdami savo tautines šaknis, kurios juk labai giliai įleistos į savo tautos podirvį. Matyt, šis pavojus yra didelis. Ne visuomet sudžiūvusios, sugumbėjusios šaknys svetimoje žemėje ima leisti naujas šaknelės. Ir vistiek prasikala naujos atžalėlės, kurios akuose požemiuose ieško savo praeities šviesos.

Ar išvelgiate klajoklio bruožų atgijimą tautoje? Juk ištis dėl lengvesnės duonos kąsnio daug kas labai paprastai linkęs nutraukti visus ryšius su šaknimis, ankstesniu gyvenimo būdu bei aplinka. Kai kas tuos mūsų tautiečius vadina ekonominiais migrantais. Patys išvykėliai ne visada linkę taikstytis su tokiomis etiketėmis. Tačiau sunku paneigti, kad sėslieji ir prie gimtinės seniau prisirišę broliai lietuviai dabar

labai staigiai pakeitė kai kuriuos savo įpročius ir pakilo skristi. Gal ištis lietuvių charakteryje atgyja kelis tūkstančius metų mūsų protėvių kraujuje slypėję klajoklių tautos požymiai?

Sakyčiau, kad tiems duoneliuotojams atgyja gal ne klajoklio bruožai, bet labai emocionalaus ir kiek išsibalansavusios psichikos žmogaus jausmų raiška. Tie jausmai žmones impulsyviai stumia į tam tikrus poelgius, veiksmus. Dailininkas Adomas Varnas manė, kad visa tai kyla iš neatitaisytos tautai padarytos istorinės skriaudos, sukėlusios padriksenį mąstymą, sujaukusios fantazijos ir logikos dėsnius, pakišusi vienpusišką, net iškreiptą gyvenimo vertybių supratimą. Tik pavojų ir kovos akivaizdoje lietuviai vienijasi, vienybėje pabunda apsnūdusios tautos galios, kurios, savo ruožtu, virsta stebėtina iniciatyva ir veikla.

Pagaliau atsivėrė ir galimybės, kurių seniau nebuvo.

Tai vienas dalykas. Mums būtina įveikti nuolatinės dejonės. Patys sau, ypač vyresni žmonės, įsitemgiame, kad mums blogai, be galo blogai. O vaikai itin jautriai reaguoja į tai: jei tėvams blogai, tai jiems dar blogiau. Šitas nusivylimas savo kraštu, pesimizmas ir nuolatinės dejonės ir kyla iš savo istorijos ir šalies nepažinimo, iš neatitaisytos skriaudos bei nepatirtos atjautos iš savųjų.

Ir priešingai: kai lietuviai atsiduria už savo etnografinių ribų, tarp svetimųjų, jie tik tada pajunta, ką reiškia gimtasis kraštas. Dalis atsidūrusių svečiose šalyse visa tai labai skaudžiai išgyvena. Svetimoje aplinkoje būna sunku įsikurti, ir būtent dėl to, kad į tą aplinką dažniausiai patenka vizijų ar iliuzijų, o ne realios tikrovės pažinimo vedini. Bet išlikimo būtinybė čia, egzode, gimdo ne dejonės, niurgėžijimą, o iniciatyvą, energiją, veiklumą. Šie dalykai ryškiausiai atsiskleidžia etniniuose bendruomenėje – čia būtina dalyvauti, veikti, remti kitus ir pačiam būti remiamam.

Pamaleišyje, rašytojo Stepo Zobarsko gimtinėje, 1991 m. sausio 30 d. atidengtas paminklas jo knygos Ganyklų vaikai motyvais

Per literatūrą ir gyvenimo pavyzdžius

Kaip rašytojas-literatūros istorijos tyrinėtojas diagnozuojate tam tikros tautos dalies socialinį negalavimą, gal ir ligą. Kaip siūlote gydytis? Kokias profilaktines priemones reikėtų naudoti, kad mūsų žmonės nesusirgtų šia socialine liga?

Nuo mažens tuos jausmus ir išgyvenimus mūsų žmonėms pirmiausia reikėtų patirti per literatūrą, per istorijos pažinimą, per užsienio lietuvių gyvenimo pavyzdžius. Kiek galima plačiau mums reikia pažinti tos ilgainiui atmirštančios tautos dalies gyvenimą ir istorinę patirtį.

Tie žmonės dažniausiai ne savo valia, o istorinių aplinkybių verčiami jau perėjo išeivių gyvenimo golgotas. Svetima patirtis ne tik praturtina, bet ir gali padėti išvengti kai kurių klaidų, iliuzijų. Ar teisingai suvokiau Jūsų mintį ir tuo pačiu siūlomą receptą?

Jeigu tie žmonės, lietuviškoji išeivija paliko vienokius ar kitokius buvimo kitose šalyse dokumentus ar išvadas, tai atliko visai tautai reikšmingą darbą. Mums būtina tą patirtį įsisavinti. Globalizacijos procesų pasaulyje ir mes atsiduriame panašioje padėtyje. Ir mums kyla kankinantis klausimas: ar išsaugosime savo tapatybę?

Jūs, Profesoriau, ne šiaip skaitote grožinės literatūros kūrinius, bet juos studijuojate, analizuojate. Ką atsakytumėte tiems lietuviams, iš kurių lūpų retsykiais, žiūrėk, ir išsprūsta: mes čia, Lietuvoje, kentėjome, buvome areštuojami, perėjome Sibiro katorgas ir lagerius, o mūsų išeiviai anapus Atlanto minkštuose pūkuose vartėsi, kaip inkstai taukuose gyveno...

Skaitydamas grožinę, memuarinę literatūrą per emocionalių mūsų išeivių išgyvenimus suvokiame štai ką. Iki maždaug 1954 m., kol iš Lietuvos pasitraukė lietuviai įsikūrę svečiose šalyse, jie iškentėjo gal ne mažiau už Lietuvoje pasilikusius. Yra užfiksuotų labai skaudžių vaizdų. Graudu skaityti, kai Andrius Norimas-Mironas rašo, kaip kariniu laivu juos, kaip avis suvarytus, be pinigų, su vienu kitu „čemodanėliu“ rankose, atplukdo į Ameriką ir paleidžia. Gerai, jeigu kuris turi šokių tokių giminių, turi į ką atsiremti. Tačiau net ir toks lietuvių rašytojas kaip Bernardas Brazdžionis guli pereinamame į kitą kambarį koridoriuje,

Klaidos atitaisymas

Mokslo Lietuvos Nr. 9, p. 14 po Vytės Nemunėlio – Bernardo Brazdžionio nuotrauka skaityti: sėdi poetas Martynas Vainilaitis.

kur per jį naktį žarglioja sugrižęs girtas negras. Mūsų subtilus poetas intelektualas, redaktorius, knygų autorius, giliai savo Tėvynės tragediją jaučiantis žmogus. Jaučia ir tragediją, kurioje atsidūrė jis pats ir kiti jo tautiečiai.

Vis dėlto tai nepalyginama su tuo siaubu, kurį patyrė prof. Balys Sruoga ir kiti lietuviai inteligentai, atsidūrę Štuthofio koncentracijos stovykloje, kur didžiausia svajonė buvo rūpios duonos kėsnis. Laisvomis nuo darbo valandomis B. Sruoga dvilinkas susirietęs kampe prie geležinės lovos, atsiribojęs nuo aplink verdančio kalbų užesio, rašo eiliuotą dramą Pavasario giesmė. Pačiame pragaro dugne jis rašė apie rojų – nieko bendro su lagerio baisia kasdienybe. Pabaigęs likimo bendrams rašytojas perskaitė dramą. Nutilęs permetė akimis ramiai sėdinčius, kitus snaudžiančius, trečius žvilgsnius į lubas įbedusius – bijojo užmigti. Ne literatūra tiems alkaniems, išvargintiems ir gyvenimo viltį praradusiems žmonėms rūpėjo. Profesorius intelektualas B. Sruoga tą akimirką suvokė, kaip mažai gali literatūra, susidūrusi su brutalia realybe, kurią sunku pavadinti gyvenimu. Nebent fiziologiniu egzistavimu. Rašytojui iškarti dingo bet koks noras dar ką nors aiškinti tiems vargo klausytojams ir tuščiai burną aušinti. Susižėręs rankraščio lapus išslinko iš kambario.

Aplinkos nesupratimas, abejingumas kūrėją veikia ir alina taip pat sleigiančiai kaip ir pažeminimas.

Žinoma, tai bausis dalykas. Štai B. Brazdžionis dirba Amerikoje apsiaustų fabrike, užatlantėje pirmą duoną kėsnį nori užsidirbti. Ateina korespondentas iš lietuvių laikraščio ir klausia, ką žymusis poetas dabar rašo? B. Brazdžionis sako: *Matai, kad rašau etiketes ant apsiaustų. Ir taip po 10-12 valandų kasdien.*

Po tokios alinančios darbo dienos pamėgink namo grįžęs pasikinkyti Pegasą ir išjoti į poezijos lankas.

Pas mus būtų labai keista. Tačiau štai Danutė Brazytė-Bindokienė išaugino keturis sūnus, bet kartu parašė ir apie dešimtį knygų. Ir kokiomis sąlygomis – juk pačiai teko mokytis aukštesniojoje lituanistikos mokykloje, Pedagoginiame lituanistikos institute, baigė Šv. Kazimiero akademiją, studijavo žurnalistiką. 25 metus mokytojavo K. Donelaičio šeštadieninėje mokykloje, lituanistinėms mokykloms parašė lietuvių kalbos vadovėlį, sudarė lietuvių literatūros skaitymų antologiją, parengė mokomųjų knygų, sinonimų žodynėlį. Išleido etnografinę knygą *Lietuvių papročiai ir tradicijos išėivijoje* (1989, pakartota 1991, 1998), sukūrė scenos veikalų, literatūros kūrinių.

Arba Nijolė Jankutė-Užubalienė. Dirbo darbininke fabrikuose, medicinos sesele, sąskaitininke, lankė vakarinius kursus, turėjo išmokti anglų kalbą, augino vaikus. Ir sukūrė labai geros literatūros.

Dar kita rašytoja Australijoje turėjo girtuoklį vyrą, kuris pragerdavo viską, ką uždirbdavo. Iš jos biografijos aiškėja, kad moteris buvo terorizuojama, daug vargo, o parašė gerų kūrinių.

Kitaip sakant, sunkiomis sąlygomis atbunda neįprasta lietuvių jėga. Net sunku suprasti mūsų tautinį gyvybingumą pažadinančias priežastis...

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Konformizmas

Nieko šiandien nestebina savanaukiškas karjeros siekimas persidažant politiškai, keičiant ideologiją, pereinant iš vienu partijų į kitas, neturint savo principų. Vardydamos tokiais visiems žinomus politikus, valdžios vyrus straipsnyje užimčiau labai daug vietos. Štai vakar jis – aršus konservatorius, šiandien – liberalas, ryt – socialliberalas ar centristas ir t. t. O tuo siekiama tik daugiau naudos, valdžios, daryti karjerą ir sukurti valdančiojo „elito“ sferose. Galima tvirtinti, kad valstybėje esant laisvei ir demokratijai, konformizmo reiškiniai ne tik neišnyko, bet dar labiau išbujojo. Konformizmas – tai prisitaikėliškumas, veidmainiavimas. Tai tokia pasaulėjauta, kuri atitinka duotus standartus, schemas. Iš čia kilę tokie pasakymai, kaip „atitinka padėtį“, „yra, kaip yra“, „tokios aplinkybės“ ir panašiai. Konformizmo mitas mūsų žmonėse giliai įsišaknijo per 50 sovietmečio metų, kai buvo įprasta kalbėti „ką reikia“. Žodžiu, visuotiniai darbai skyrėsi nuo žodžių, iš tribūnų buvo kalbama viena, o privačiai – visai kas kita. Tai paaiškina buvusią baimės atmosferą.

Konformizmas daro mums nelaisvus, priklausomus nuo standartų. Svarbiausia, kad su konformizmo reiškiniais visose gyvenimo srityse nepaprastai sunku kovoti. Neveltui sakoma, kad sunkiausia – būti savimi. Konformizmas – nuolatinis, atkaklus, klastingas priešas, linkęs pripažinti jėgą, socialinę nelygybę, paklusnumą bet kokiam valdžiai.

Tik tie piliečiai, kurie mažaisiais priklausau nuo viršinių, valdžios struktūrų, gali elgtis laisvai ir dorai. Žinoma, taip jie praranda ir daug galimybių. Tačiau į šios socialinės grupės objektyvesnę nuomonę reikia daugiau atsižvelgti. Blogai tik tai, kad kai kurie žmonės, išsilaisvinę nuo konformizmo,

Įsišaknijęs blogis

dažnai būna pernelyg radikalūs, nepaiso faktų ir argumentų bei „perlenkia lazda“. Kita vertus, negalima pamiršti ir to, kad konformizmas daro žmones vergais, tačiau jie nesitaiako su tokia padėtimi.

Todėl nesibaigiantys aukščiausios valdžios vyrų laisvės ir gerovės šūkių bei patikinimai yra tokie nepagrįsti ir tušti, kaip ir bet kuris netesetas ir neįgyvendintas pažadas, duotas prieš rinkimus. Nepastovumas ir netikrumas, lydimas organizuojamų nuolatinų visuomenės nuomonių apklausų – ką, kaip daryti, kuris veikėjas yra populiariausias ir t. t. – yra didžiausi konformizmo sąjungininkai.

Kas mus sieja ir skiria?

Mus, visus lietuvius, pirmiausia turi sieti pareiga šeimai, savo vaikams, tėvynainiams. Mus sieja tikėjimas Dievo teisingumu ir žmogaus moraline atsakomybe. Ir dar mus sieja ta pati geresnio gyvenimo ateities viltis. Ir todėl blogiui neturėtų likti vietos. Deja, praktikoje tai sunkiai įgyvendinama. Juk kokia daugybė akivaizdžių aferų, stambiausių finansinių machinacijų, nusikalstamo privatizavimo, valstybės turto iššvaistymo, kitų nusikaltimų ir nusizengimų įvykdyta denacionalizacijos ir privatizacijos metais. Tačiau jų bylos vilkinamos, nepasiekia teismo, jų kaltininkai lieka nenubausti ir neįvardyti.

Lietuvoje apskrūsi ir praturtėti pasiryžę veikėjai jau seniai suprato, kad daug naudingiau nuolaidžiauti negerovėms, ydoms, nei rūpintis dorove, kuri yra tik tikėjimo reikalas. Iš čia pati nežabočiausia propaganda, kurią laisvo

verslo piratai, apsiginklavę naujausiais telekomunikacijų, kompiuterių pasiekimais, žmones apipila jų gatvėje, namuose, darbe. Blogiausia, kad korupcijos ir nusikaltimų laisvė prasideda nuo valdžios, pačių aukščiausių vadovų smukimo, dorovės normų nepaisymo. Juk Nepriklausomybės pradžioje nebuvo tiek turtingųjų ir tiek vargšų. Visi buvo maždaug panašūs. Ir staiga atsiranda turto liū, milijonierių, išrinktųjų kasta. Kaip? Aišku viena, kad ne savo sąžiningu darbu. Todėl jie turėtų jaustis bent jau labiau nesmagiai prieš nepralobusiuosius.

Reikia bent susimąstyti, matant, kai laisvas verslas, propaguojamas Laisvos rinkos instituto specialistų ar liberalų partijos, tampa monopolijomis, o apskrūsi veikėjai – milijonieriais. Lietuvos Respublika, sukurta pagal Konstituciją, virsta tam tikru totalitariniu režimu, o ne demokratija. Įstatymų įteisintas teisingumas lenkia oligarchijai, kuri mažumos interesus iškelė virš visų gerovės. Sėkmė matuojama pinigais, susikurtu prestižu. Blogai, kad konkurencija tapo ir socialinės veiklos pagrindu. Žmonės griebiasi konkurencijos ten, kur jos nereikia, be jos neišsivaizduoja gyvenimo, užmiršta bendradarbiavimą, svetimėja.

Turtingųjų įsisteinimas

Dabar ir visais laikais egoistas rūpinasi tik savimi. Jo šūkis – „laisvė (man) aukščiau visko“. Išgalint tokiam valdžios požiūriui visuomenė suskaldoma į atskiras grupes, didėja turinė diferenciacija. Pavienius veikėjus, kurie valdžioje būna palyginti neilgai, pakei-

čia sudėtingi, kur kas ilgalaikiškesni dariniai, koncentruojantys lyg ir teisėtą turta bei įtaką, ir toliau išreiškiantys turtingųjų interesus. Jie perauga į socialinius institutus, tampa valstybės visuomeninio pastato ramsčiais. Štai taip konkurencija pagal šūkį – „kas gera nedaugeliui, tas gera visiems“ – saujelės turtingųjų gerovę iškelia virš visų gerovės.

Dabartinis valdžios elitas, užimančias svarbiausią vietą visose valdžios sferose, gerai supranta, kas gresia jų turtui, prestižui, valdžiai. Norėdami nuraminti visuomenę, ir jai numeta trupinių, užsuka propagandos mašiną, pasitelkia jėgos struktūras. Taip buvo ribojama daug protestų prieš Valdžios savivalę, pvz., Suvalkijos valstiečių streikas ir kt. Arba populistinės visuomenei pagalbos akcijos (pagal principą – liaudžiai reikia duonos ir žaidimų) tokios, kaip geltonų dviračių išdalijimas ar pensininkų vaišinimas kava Vilniuje.

Įdomi teismų nuomonė apie konformizmą. Jie mano, kad visos žmogaus teisės yra pavaldžios aukščiausiajam – proto – įstatymui.

Stiprėjant ryšių komunikacijoms, stiprėjo ir cenzūra, tik ji kitokia. Dabar asmeninė nuosavybė lemia pagrindinius propagandos principus. Vadina moji „laisvoji“ žiniasklaida kur kas prieinamesnė reklamai, nei prenumeratoriams, rašytojams, menininkams. Prenumeratoriai moka skatikus, o reklama – aukso kasyklos. Pinigai lemia viską. Spauda ir propaganda tapo pirkimo ir pardavimo objektu. Ar galima įsivaizduoti didesnę cenzūrą, nei tai, kad turto gali spausdinti kiek nori ir ką nori, o gilūs probleminiai straipsniai tiesiog nespausdinami.

Lietuvos mokslų akademijos
narys korespondentas
prof. Juozas Burneikis

Kauno verslo kolegijos mokslinė-praktinė konferencija: Teisės aktualijos 2003: nacionalinės teisės raida Europos Sąjungos plėtros kontekste

Balandžio 25 dieną Kauno verslo kolegija organizavo mokslinę-praktinę konferenciją *Teisės aktualijos 2003: nacionalinės teisės raida Europos Sąjungos plėtros kontekste*. Kas lėmė tokios konferencijos organizavimo būtinumą?

Pirmiausia institucijos dalyvavimas tarptautinėse programose. Kolegija jau 5 metus aktyviai dalyvauja tarptautiniuose mainuose, yra pasirašiusi bendradarbiavimo sutartis su Europos švietimo institucijomis, kurių viena – Paryžiaus 8 Vincennes-Saint-Denis universitetas. Ši konferencija yra dalis tarptautinio projekto – *Viešoji lyginamoji teisė* – kurį kolegija vykdo kartu su keletu Europos universitetų.

Konferencijos temą lėmė tai, kad Lietuva per visą savo derybų laikotarpį keitė nacionalinio akto, derinama juos ne tik prie besikeičiančios aplinkos, bet ir prie ES teisės akto. Įsigaliojus narystės sutarčiai, radikalčiai pasikeičia visa Lietuvos teisinė sistema: ES teisės aktai tampa tiesiogiai taikomi ir yra viršesni, lyginant su nacionaliniais teisės aktais. Nesuderinimas turėtų neigiamų padarinių ne tik tos teisės normos reguliuojamo teisinio santykio dalyviams, bet kartu pakenktų įstatymų leidėjų įvaizdžiui, o tai sumažintų visuomenės pasitikėjimą atitinkamomis valstybės institucijomis.

Konferenciją organizuoti padėjo Paryžiaus VIII universitetas, kurio dėstytojai prof. Pascal'is Binczak'as ir prof. Francoise'as Berger'is skaitė pranešimus apie problemas, su kuriomis turėtų susidurti naujosios ES narės.

Daug prie konferencijos organizavimo prisidėjo Europos komiteto prie LRV Teisės derinimo priežiūros skyriaus vyriausioji specialistė Gra-

žina Dovydenienė, NATO Generalinio sekretoriaus patarėjo Centrinei ir Rytų Europai biuro konsultantų grupės vadovas Ignas Stankovičius, Advokatų kontoros V. Žiemelis, A. Valys ir partneriai advokatas Albertas Valys, Europos informacijos centro vadovė Diana Lukoševičiūtė.

Pagrindiniai konferencijos straipsniai skirti laisvo asmenų judėjimo naujoje Europos Sąjungoje problemoms, administracinės teisės aktualijoms, kurioms įtakos turi stojimas į Europos Sąjungą, bei žemės ūkio teisiniui reguliavimui Europos Sąjungoje.

Prof. Pascal'is Binczak'as išskėlė problemas, su kuriomis susiduria Prancūzija derindama savo teisės aktus prie ES reikalavimų, kartu pateikdamas siūlymus, kaip šias problemas spręsti.

Prof. Francoise'as Berger'is pranešime nurodė, kad Lietuvai, kaip ir kitoms naujoms ES narėms, dar liko daug ką nuveikti, prisiderinant prie ES reikalavimų aplinkosaugos srityje.

Gražinos Dovydenienės pranešime aptariamas Lietuvos piliečių laisvas judėjimas įsidarbinimo tikslais įstojus į ES, kuriame ji nurodė principus, pagal kuriuos vyks laisvas asmenų judėjimas Europoje Lietuvai tapus ES nare, taip pat su kokiomis problemomis susidūrė Lietuvos Vyriausybė, derindama teisės aktus prie ES teisės akto.

Vidmantas Žiemelis, analizuodamas teismų reformą Lietuvoje, nurodė pagrindinius jos trūkumus bei kaip teismų sistemoje turėtų atsispindėti tai, kad Lietuva taps visateise ES nare.

Žmogaus teisių apsaugos klausimai administraciniame procese, kuris egzistuoja šiandien Lietuvoje ir turi būti nedelsiant sprendžiami kelia-

mi Dainiaus Raižio straipsnyje. Jame autorius nurodė, kad dabar administracinių teisės pažeidimų bylose žmogaus teisės, numatytos Europos Žmogaus teisių konvencijoje bei Lietuvos Respublikos konstitucijoje.

Kolegijos dėstytoja Jolanta Vilkevičiūtė kalbėjo apie bene aktualiausių integracijos į ES problemą – žemės ūkį. Daugiausiai teisės aktų ES reguliuoja būtent žemės ūkio sritį ir jie taps nacionalinės teisės sistemos dalis. Todėl būtina, kad asmenys, susiduriantys su šia

sritimi, būtų gerai supažindinti su teisiniais žemės ūkio klausimų aspektais ir galėtų įgyvendinti savo teises.

Kauno Verslo kolegijos konferencija *Teisės aktualijos* yra kasmetinė. Kitais metais kolegijoje vyks konferencija *Teisės aktualijos 2004*, kurioje bus nagrinėjami klausimai, su kuriais Lietuvos teisinė sistema susidurs kitais metais.

Vytautas Astrauskas,
Teisės programų koordinatorius

KONFERENCIJA PARODOJE BALTTECHNIKA 2003

Tarptautinėje parodoje *Balttechnika 2003*, kuri vyks gegužės 20-23 dienomis Lietuvos parodų centre *Litexpo*, Vilniuje, rengiama konferencija *Atsinaujinančiųjų šaltinių energetika Lietuvoje ir kitose šalyse*. Tai jau trečias bendras *Litexpo* ir Alternatyvios energetikos informacijos fondo *Žaliųjų sodybų* (ALTEI Fondo) renginys *Litexpo* specializuotose parodose.

Pirmąją konferencijos dieną (gegužės 21) bus pristatytas bendras Lietuvos ir Vokietijos projektas – *Vėjo jėgainių parkas Vištyčio mikroregione*. Lietuvos energetikos instituto su Danijos bei Švedijos organizacijomis įvykdyti projektai yra skirti gamtos saugos, saulės energijos ir biokuro naudojimo praktikoje pavyzdžiams. Paminėtini pranešimai ateities ekologiškos energetikos temomis; šilumos siurblių panaudojimas, vandenilio gamybos technologijos bei elektrocheminių generatorių pritaikymais transporto priemonėse. Aktualūs ir termoelektros generavimo šiluminėse jėgainėse tyrimai. Bus skaitomi pranešimai energetikos sąsajos su aplinkosauga temomis.

Antroji konferencijos diena (gegužės 22) skirta papildomiems pranešimams ir konsultacijoms informacinių stendų ekspozicijos vietoje – 5-je parodų salėje. Mokslo įstaigų darbuotojai ir gamybos specialistai suteiks konsultacijas saulės, vėjo, upių energijos ir biokuro naudojimo klausimais.

Konferencijos dienomis į Vilnių atvyks Vokietijos Šlezvigo-Holšteino žemės ūkio, darbo ir transporto ministras dr. Bernd Rohwer ir ministerijos energetikos ir ūkio tvarkos departamento vadovas dr. Gustav Saner su politikų ir verslininkų delegacija. Svečiai pageidauja aptarti galimų bendrų alternatyviosios energetikos projektų perspektyvas.

ALTEI Fondo mokslinis vadovas Enrikas Jaronis

Atkelta iš 5 p.

laikotarpiais esate susipažinusi? Beje, prieš prancūziškąjį dar buvo jaltiškasis jo kūrybos periodas.

Po Rusijos revoliucijos ir dėl jos kilusios sumaišties visos didžiausios tos šalies kino studijos persikėlė į Jaltą. Visos, patikslinkime, „baltosios“ kino studijos. Maskvoje badas, suirutė, bet ten pasiliko avangardinis „raudonasis“ kinas – buvo ir toks. V. Starevičius nebuvo politiškai angažuotas, bet turėjo šeimą, dvi dukras, todėl pakviestas į Jaltą neatsisakė vykti. Nesitikėjo ten ilgai būti (kas galėjo pamanyti, kad bolševikai ateis ilgiems dešimtmečiams?), nes savo bute Maskvoje paliko daugybę lėlių. Jos buvo daromos naujam filmui. Beje, V. Starevičius jau buvo pradėjęs kurti lėles visiškai nauju principu. Kad lėlės turėtų kintančią veido išraišką, žmogui būdingą mimiką, jis drožė kiekvienai būsenai išreikšti atskirą kaukelę. Ir ne tik drožė. Nau-dojo kažkokią keistą plastinę medžiagą – niekas nežino kokią.

Dar viena V. Starevičiaus kūrybinės laboratorijos paslaptis?

Taip ir liko paslaptis. Jis buvo neblogas chemikas, o taikė panašią į kaučiuką plastinę medžiagą, kurią pats, matyt, ir buvo atradęs. Maskvoje neveltui V. Starevičiui vadino alchemiku: jis geriausiai žinojo visus ryškini-mo būdus, visų kino juostų savybes.

Gimnazijų nebuvo baigęs

Išties sunku patikėti, kad viename žmoguje galėjo tilpti tiek daug skirtingų talento bruožų. Juk ne tik entomologas, vabalų ir vabzdžių gyvenimu susidomėjęs keistuolis, bet ir alchemikas, technologas, žinantis cheminių medžiagų savybes, reakcijas. Kur jis visas tas žinias įgijo? Ne jau viskas tik iš didžiulio domėjimosi, iš savęs paties?

Viskas iš savęs. Tai buvo žmogus, kuris tais savo pomėgiais ir gyvenimu. Juk jokių didesnių mokslų nebuvo baigęs. Iš Kauno gimnazijos buvo iš-varytas su vilko bilietu. Mat vietoj ru-siškų pravoslaviškų pamaldų gimna-zijoje skubėdavo į panemunį drugelių gaudyti. Galime įsivaizduoti, kaip turėjo reaguoti to meto gimnazijos valdžia. Persikėlęs į Dorpatą (Tartu)

Iš užmaršties gėlujų šulinių (2)

SVETUR – ĮŽYMYBĖ, LIETUVOJE – PAMIRŠTAS

gimnaziją jos taip pat nebaigė.

Kaip iš Jaltos V. Starevičius atsidūrė Prancūzijoje?

Iš Jaltos plaukė į Stambulą, iš ten buvo pakviestas į Italiją, bet ten jį truputį apgavo. Užsakovai neišpildė sutarties sąlygų ir jis išvyko į Paryžių. Ten buvo didelė rusų pabėgėlių kolonija. Iš pradžių pradėjo lyg ir su rusais dirbti, bet greitai atsiribojo, iš-sinuomavo pusrūsį ir pradėjo kurti filmą – grįžo prie savo anksčiau pradėtosios animacijos.

Stengėsi atsiriboti

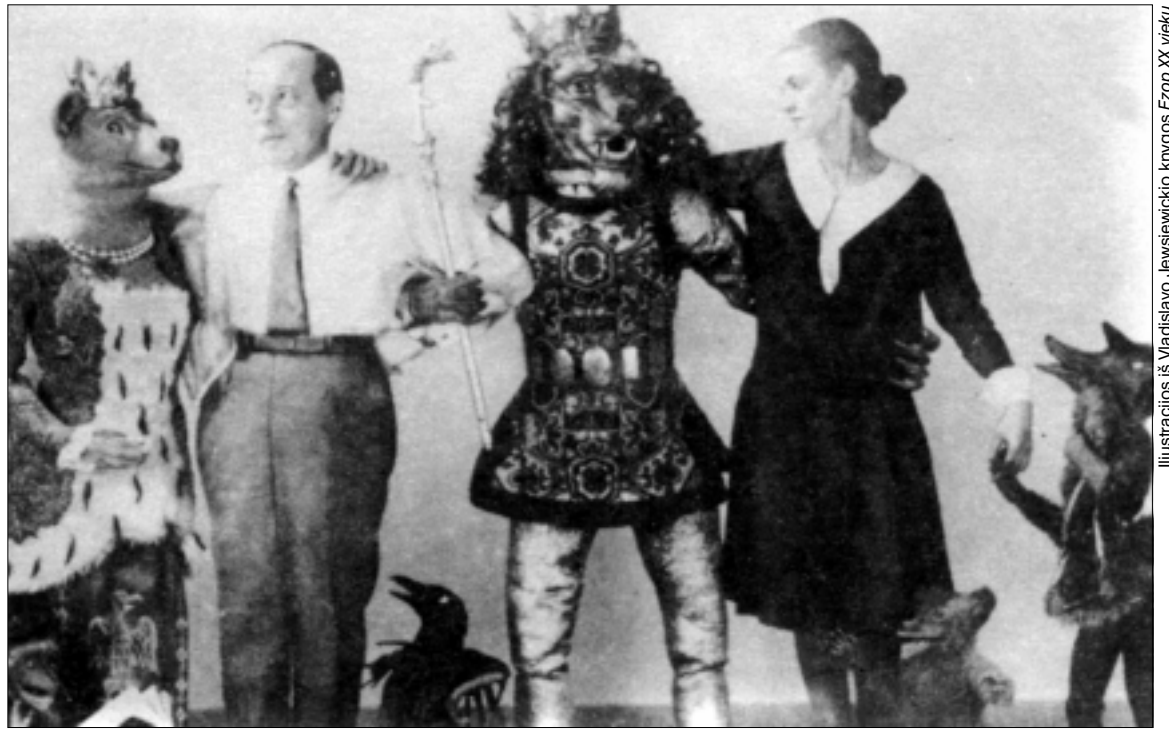
Kaip Jums atrodo, kodėl jis atsiriboję nuo rusų emigrantų Paryžiuje?

Mane tai irgi domina – kodėl ir kaip tai įvyko? Rūpi to meto aplinka. Kai skaitau Aleksejaus Tolstojaus *Emigrantus*, viskas aiškėja. Rusų emigrantai kalbėjo tik apie bolševikus ir kaip juos reikėtų išstumti iš Rusijos. Interesų ir mąstymo hori-zonto siaurumas V. Starevičiui kaip menininkui neimponavo. Be to, už-augęs Kaune, kur carinė valdžia draudė ir persekiojo tautiškumą, sa-vęs „didžiosios Rusijos“ atstovu ne-laikė.

Beje, ar žinote, kaip jis save va-dino? *Litvomanu*.

Iš vieno ar kito menininko „emocinio išlydžio“ gal ir nelengva spręsti apie jo pažiūras, tuo labiau tautines ir dar tokiame sudėtingame krašte, kokia buvo to meto Lietuva, dar tik ieškojusi savo tikrojo kelio į Europos tautų šeimą. Nesukūrus nepriklausomos valstybės to padaryti buvo beveik neįmanoma.

Bet štai kas krinta į akis. Jūs vadovavote filmo Domeikos sindromas kūrimui, todėl tikriausiai prisimena-te, kaip po pralaimėto 1931 m. sukili-mo mūsų kraštietis bajoras Ignotas Domeika atsiduria Paryžiuje. Jis kuria pabėgėlių iš Lietuvos ir Rusijos draugiją ir taip tarsi mėgina atsiribo-

Vladislovas Starevičius su dukra Irena tarp savo sukurtų lėlių

ti nuo „karūnos“ pabėgėlių, t. y. tikrųjų lenkų. Bet jau savęs netapatino su Varšuvos ar Krokuvos lenkais. Taip ir kyla noras palyginti I. Domeikos ir V. Starevičiaus paryžietiškojo gyvenimo laikotarpius.

Turime pripažinti, kad XX a. pradžios Kaunas – tai gūdoka to meto provincija, apleistas gubernijos miestas, o intelektualams, kūrėjams pirmiausia reikia intelektualinės aplinkos. Paryžiuje V. Starevičius šiaip ne taip įstengė sukurti animacinį filmą, tačiau kur jį parodyti? Kas iš emigrantų čia galėjo jam padėti, duoti aparatūrą, nuomoti kino salę? Todėl buvo labai sudėtinga. V. Starevičius ėjo į daugelį Paryžiaus kino teatrų, prašė parodyti jo filmą. Deja, jis nieko nesudomino. Net nepasižiūrėję atsisakydavo rodyti. Jeigu bent būtų pasižiūrėję...

Optinio realybės performavimo novatorius

Laimei, vieno kinotearto savininkas, vyresnio amžiaus žmogus, prisiminė, kad jam ši pavardė – Vladislovas Starevičius – lyg ir girdėta iš prieškarinio rusų kino laikų. Nepamirškime reikšmingo fakto: V. Starevičiaus filmas buvo pirmasis, iš Rusijos buvo nupirktas pasauliniam platinimui. Pirko anglų distribucinė firma. Tą filmą galėjo pamatyti ir prancūzai.

Tas prancūzas, prisiminęs V. Starevičiaus prieškarinį filmą, surizikavo ir nutarė parodyti jo 1920 m. Paryžiuje sukurtą filmą *Voro pinklėse*. Niekas nesitikėjo tokios sėkmės. Salė lūžo nuo žiūrovų antplūdžio, filmas buvo kartojamas, sukamas vis iš naujo.

Voro pinklėse – naujoviškas filmas net ir pačiam jo kūrėjui. Vabalai, vorai ir musės jau su mimika. Filmuota iš labai arti. Jei rusiško periodo darbuose V. Starevičius filmavo herojus vabalus, bet neišryškindavo pavienių vabalų snukučių, netaikė filmavimo iš arti metodo, tai prancūziškasis jo kūrybos periodas prasidėjo nuo didelės naujovės – mimikos atradimo animaciniame filme.

Vėlniško užmojo kūrėjas – viską daro novatoriškai. Atrodo, kad V. Starevičiaus kraujyje – naujumo siekis? Todėl ir žavi pati kūrėjo nuostata –

nuolat atsinaujinti, nepaisant sėkmės ar nesėkmės. Beje, kokias naujoves jis taikė filmuodamas?

Naujų išraiškos formų jis ieškojo nuolat. V. Starevičius – pripažintas daugelio kino atradimų autorius. Pavyzdžiui, jis pirmasis filmuojant pradėjo taikyti dirbtinę šviesą. Atrado daug efektų, vienas pirmųjų pradėjo naudoti techniką komponuojant kadra ant kadro. Siekdamas nepaprasto efekto, kartais komponuodavo net šimtus kadru. Šį būdą jis ypač dažnai naudojo vaidybiniuose filmuose.

Maskvos kino meno mokslinio instituto Kino istorijos skyriaus vadovas Nikolajus Izvolovas Atviros Lietuvos fonde V. Starevičiui skirtos konferencijos metu kaip tik ir skaitė paskaitą apie V. Starevičiaus kūrybą kaip optinį realybės performavimą. Pranešėjas atkreipė dėmesį į V. Starevičiaus – režisieriaus, aktoriaus, operatoriaus – kūrybinių gabumų įvairovę. Visais šiais savo talentais pirmiausia jis ir atsiskleidė savo garsiajame išradime – erdvinėje animacijoje.

Judėjimo principų neužgoš ir kompiuteris

Ką žinote apie V. Starevičiaus charakterį, būdo bruožus?

Žinoma, kad jis su daugeliu pykosi. Nesunku suprasti kodėl. V. Starevičius iš aktoriaus vaidinančio prieš kino kamerą reikalauodavo specifinių išraiškos priemonių, pirmiau-

sia – emocijų. Ne visiems aktoriams tai patikdavo. Kai kurie įsivaizdavo, jog viską žino ir moka.

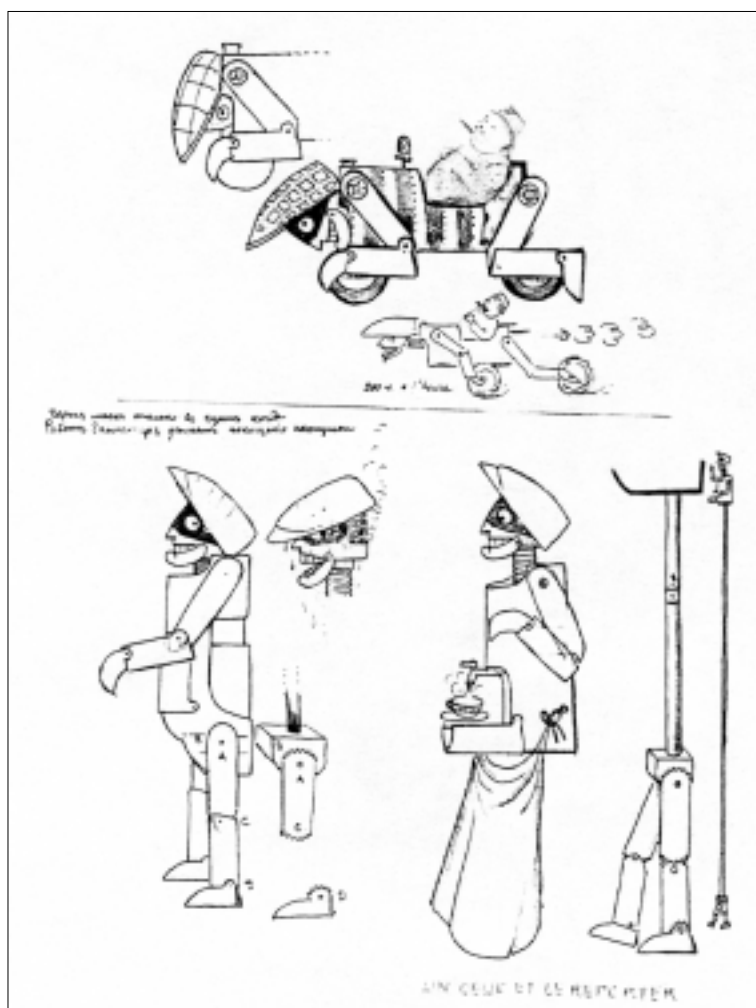
Įdomu tai, jog V. Starevičiaus sukaupta patirtis ligi šiol gana aktuali. Ji netapo vien tik kino istorijos faktas. O gal dabartinės kompiuterinės technologijos leis atsakyti viso to, kuo buvo reikšmingi V. Starevičiaus atradimai XX a. pirmoje pusėje?

Kompiuterinės technologijos atveria naujų išraiškos galimybių, bet vaizdo judėjimo principų neužgožia. Apskritai šis animacinio kino klasikas nėra pamirštas pasaulyje. Rengiamos jam skirtos parodos. Užpraeitais metais Portugalijoje, Porto mieste, buvo surengta V. Starevičiaus lėlių paroda. Prancūzijoje išsaugota daug V. Starevičiaus sukurtų lėlių. Norėdamas, kad jo sukurtos žmogiškosios lėlės natūraliai judėtų, V. Starevičius sodindavosi savo dukras ir stebėdavo jų plastiką, eskizuodavo vieną ar kitą judesį. Pagal tai ir atkurdavo savo lėlių judesius. Jis puikiai žinojo žmogaus anatomiją ir lėles darė anatomiskas. V. Starevičius savo prigimtimi buvo tikras mokslininkas, ne tik menininkas. Aš net jo, kaip mokslininko, savybes iškelčiau į pirmą vietą, o menininko – į antrą. Abiem atvejais jis buvo didis novatorius. Mokėjo į vieną visumą sutelkti visus savo stebėtinus sugebėjimus ir juos panaudoti kuriant didelį meną. Todėl ir įėjo į kino meno istoriją.

Bus daugiau

Kadras iš filmo Voro pinklėse, 1920 m.

Lėlės maketo eskizas

EKONOMIKOS IR KULTŪROS SĄVEIKA VISUOTINĖS GLOBALIZACIJOS AKIVAIZDOJE

Globalizacija – tai procesas, kuris mokslo ir technikos pasiekimus skatina išplatinti visame pasaulyje. Šiuo požiūriu ją galima pavadinti savotiška ortodoksijos forma, kuri apima visas gyvenimo sritis. Neaplenkia ji ir ekonomikos bei kultūros, nors jos poveikis minėtoms sritims nevienodas.

Ekonomika atrodo mažiau pažeidžiama nei kultūra. Mat požiūris į ekonomiką, kaip tam tikrą mąstymo sistemą, grindžiamas individo ekonominio elgesio modeliu, kurį lemia rinkoje atsiradę santykiai tarp atskirų sandėrio dalyvių. Ekonominio mąstymo paradigma grindžiama individo racionalios veiklos, siekiant didesnės naudos, motyvu. Jis ženklina visas ekonomines pavienių individų, socialinių grupių ir visuomenės pastangas. Taigi jis yra universalus, visuotinis.

Kultūros arenoje tokio visuotinio tikslo nėra. Kultūrą ir jos vertybes skirtingai suvokia ir nagrinėja įvairių specialybių atstovai – kultūrologai, sociologai, filosofai ir kiti. Nėra ir vieningo požiūrio į tai, kokie pagrindiniai kultūrinio veikimo motyvai bei šaltiniai, kas skatina kurti kultūrinius „produktus“. Tad nenuostabu, kad globalizacijos poveikis kultūrai yra daug akivaizdesnis. Kita vertus, reikia pastebėti, kad būtent kultūra ekonomiškai silpnesnės šalys stengiasi pasirodyti pasauliui. Stipresnės paprastai pateikia savo ekonominius laimėjimus. Todėl į globalizacijos peršamas universaliąsias taisykles, kurios taptų prielaida ne tik visuotinės rinkos plėtotei, bet ir atitinkamo kultūrinio elgesio standartams, tinkamiems visų kultūrų atstovams, žiūrima su itin dideliu nepasitikėjimu.

Viena vertus, tai reiškia akivaizdų pavojų prarasti kultūrinį tapatumą, vis labiau įsigalint naujoms kultūrinėms preferencijoms, kurios paženklinotų visuotinio ženklu. Naujos kultūrinės vertybės ir teikiama kultūriniai produktai bei paslaugos meta iššūkį nusistovėjusiam visuomenės kultūriniam stabilumui. Taigi ima kėsintis ir į jos kultūrinį saugumą, kuris neretai paženklinotas ryškia uždaru ir korporatyviniu solidarumo žyme.

Kita vertus, tai reiškia ir būtinumą mėginti suvokti ir priimti naujas bendravimo, bendradarbiavimo, sąveikos su kitų kultūrų atstovais galimybes, ugdytis svetingumą dvasiškai. Tai nėra nei lengva, nei paprasta. Tačiau būtina, kaip ir stengtis aiškiau suvokti, atpažinti bei apibrėžti vertybinių orientacijų ypatinumą ir sąveikos galimybes, kurios gali turėti įtakos visuomenės ir individo vystymuisi.

Neabejotina, kad globalizacija yra rimtas iššūkis ir nacionalinių valstybių ekonomikai. Informacinė revoliucija leidžia greitai perduoti produkcijos gamybos technologijas iš vienos šalies į kitą, veikti ekonominių struktūrų kaitą, darbo jėgos, kapitalo migraciją ir taip skatinti ekonomikos globalizavimo procesus. Akivaizdu ir tai, kad mažėja nacionalinių valstybių, kaip veiksmingos ekonomikos ir politinės jėgos, galia ir vaidmuo. Nors pasaulis iš to turi naudos, tačiau ši nauda yra ribota: visuomenė tampa produktyvesnė ir veiksmingesnė, nes, siekiant visuotinės gero-

vės ir saugumo, atsiranda galimybės pasinaudoti naujausiomis gamybos bei vadybos technologijomis. Šis saugumas yra globalinio ekonominio saugumo didėjimo rezultatas. Tačiau akivaizdu ir tai, kad visuomenės, tapdamos saugesnėmis, netampa teisingesnėmis.

Tiesa, pasitikėjimas privačia iniciatyva didėja labiau nei kolektyvine, palankiau žiūrima į valstybės reguliavimo funkcijų mažinimą, vis dažniau pasisakoma už privatizaciją. Tačiau šiame procese esama savų laimėtojų ir pralaimėjusiųjų.

Taigi vieningos nuomonės, ar globalizacija gėris, ar blogis, didina atotrūkį tarp išsivysčiusių ir neišsivysčiusių valstybių, ar jį mažina, skurdas mažėja vykstant globalizacijos procesams ar ne – kol kas nėra.

Globalistai teigia, kad vykstant globalizacijai nelygybė tarp valstybių mažėja. Įrodymui pasitelkiami ir tokie plačiai naudojami rodikliai, kaip BVP augimas vienam gyventojui ir vieno gyventojų metinių pajamų didėjimas.

Antiglobalistai oponuoja, kad tai neteisinga, nes valstybės yra skirtingo dydžio. Pavyzdžiui, Kinijoje gyventojų yra daugiau nei Saudo Arabijoje, todėl ir BVP augimas didesnis, t. y. Kinijoje sukuriama daugiau produktų nei Saudo Arabijoje, tačiau ir gyventojų daugiau, todėl ir pagaminto produkto vienam gyventojui tenka mažiau nei Saudo Arabijoje. Vadinasi, BVP vienam gyventojui kriterijų čia taikyti netinka.

Pajamos vienam gyventojui taip pat negali būti augimo kriterijumi, nes skirtinga piniginių vienetų perkamumo galia. Pavyzdžiui, ką galima nupirkti už juanį ir už svarą? Taigi norint palyginti pajamas vienam gyventojui, būtina perskaiciuoti piniginių vienetų perkamumo galią lyginant su kitomis valiutomis. Be to, nederama pamiršti, jog vienos šalys BVP augimą skaičiuoja seniai, o kitos tai daryti pradėjo dar palyginus neseniai. Dėl to sunku nustatyti ir BVP augimo tendencijas bei jų dėsningumą.

Nėra vieningo požiūrio ir į skurdo augimą. Globalistai teigia, kad skurdas dėl ūkio globalizacijos mažėja. Prieš 20 metų pasaulyje skurdžiai sudarė 30 proc. visų gyventojų, dabar – apie 20 proc.

Antiglobalistai, remdamiesi statistika, įrodinėja, kad skurdas pasaulyje nemažėja: turtingos išsivysčiusios valstybės ir toliau turtėja, o skurdžios ir toliau skursta. Negana to, atotrūkis tarp jų didėja. 2002 m. JTO duomenimis 20 proc. pasaulio skurdžiai sudarė 30 proc. visų gyventojų, dabar – apie 20 proc. išsivysčiusių šalių gyventojų gaunamų pajamų vidurkio.

Taip pat didėja nelygybė tarp valstybių gyventojų. Pavyzdžiui, Slovėnijoje ir Saudo Arabijoje vienam gyventojui tenka maždaug vienodos pajamos. Tačiau turtingesnė nelygybė akivaizdesnė Saudo Arabijoje, kur susisluoksniavimas ryškesnis nei Slovėnijoje.

Reikia paminėti, kad nustatant skurdumą (turtingumą) lemiamos reikšmės turi pasirinkti kriterijai. Tačiau teisingumo dėlei reikia pripažinti, kad skurdas pasaulyje vis tik mažėja.

Šie du iš esmės skirtingi požiūriai

į globalizaciją, jos padarinius ir tų jų matavimo kriterijus, turi teisę egzistuoti. Juolab, kad jų buvimas padeda geriau suvokti patį globalizacijos fenomeną ir išryškinti problemų, susijusių su nelygybe ir skurdu, aktualumą bei sudėtingumą. Kuriami vis nauji minėtų reiškinų matavimo instrumentai. Tiesa ir tai, kad juos naudojant gaunami skirtingi rezultatai.

Nepaisant to, neginčytini teigiami globalizacijos veiksniai, skatinantys ekonominių jėgų vystymąsi, vertinantys išnaudoti visas esamas galimybes, darantys pastebimą įtaką gyvenimo stiliui. Atsiranda vis daugiau galimybių naudotis ne tik materialinėmis prekėmis ir paslaugomis, pažymėtomis visuotinio ženklu (pvz. džinsai, Coca cola ir kt.), bet ir kultūrinėmis vertybėmis (pasaulyje susilaukusiais pripažinimo kino filmais, literatūros kūriniams ir t. t.) Savo ruožtu tai turi įtakos, viena vertus, pačios ekonomikos funkcionavimo ir individų ekonominio elgesio, kita vertus – kultūrinio elgesio ir kultūros vaidmens visuomenės gyvenime (kultūrinių vertybių priimtumo) supratimo kaitai apskritai.

Taigi galima tarti, kad pirmiausia globalizacija skatina ekonominių ir kultūrinių vertybių plitimą (naikina sienas) ir tuo suteikia naujas galimybes individui bei visuomenei. Antra, globalizacija reikalauja jas įsisavinti, ir taip paversti „dirbančiomis vertybėmis“. Kitaip tariant, jomis grįsti materialinių ir nematerialinių žmogaus reikmių tenkinimo būtinumą.

Tikėtina, kad būtent dėl jų įsisavinimo bus sukurta ir nauja socialinio, politinio bei kultūrinio gyvenimo kokybė. Tai turės įtakos ne tik tolesniam ekonomikos augimui, bet ir naujų visuomenės vystymosi paradigimų, inkorporuojančių ekonominius, socialinius, politinius, ekologinius ir kultūrinius veiksnius į vieningą visumą, atsiradimui.

Minėti veiksniai taps lemiantys ir mėginant nustatyti įgyvendinamų ekonominių, socialinių bei kultūrinių projektų priimtumo visuomenei reikalavimus, kurie taptų ir visuomenės demokratėjimo, jos stabilumo ir palaikomumo kriterijais. Tokiais kriterijais pirmiausia galėtų būti balanso tarp ekonominės gerovės siekių ir visuomenės dvasinių kultūrinių poreikių tenkinimo palaikomumas (t. y. kokių mastu įgyvendinamuose projektuose atsižvelgiama į materialinės ir nematerialinės gerovės santykį). Antras kriterijus – teisingumo tarp atskirų socialinių grupių, kartų santykių paisymas. Kitaip tariant, ar nedaromos dirbtinės kliūtys veikti tam tikrose veiklos srityse, ar visi, neatsižvelgiant į socialinę padėtį, lytį, tautybę ir t. t., turi vienodas teises ir galimybes užsiimti norima veikla. Trečia – palaikyti įvairovę ir remti ekonomiką, kultūrą ir kitose žmogiškosios veiklos srityse. Ketvirta – sukurti mechanizmus, pajėgius apsaugoti visuomenę nuo neatsakingų ir neapdairių valdžios bei ekonominių struktūrų sprendimų. Labai svarbu remti kultūros sistemas ir jų nepriklausomybę bei pripažinti svarbą ekonominiam vystymuisi, t. y. kokių mastu visuomenėje palaikomas tolygus įvairių kultūros formų vystymasis, neišskiriant nė vienos kaip ypatingos, kiek sudarytos

Atkreipiame dėmesį

Mokslo Lietuvos Nr. 9 (277) p. 19-20 interviu su Regina Mudėnienė pavadiniama skaityti: **Chemijos terminų aiškinamasis žodynas – kartų darbų tąsa**. Atsiprašome už korektūros klaidą.

veikos būtinumą, siekiant visuotinės gerovės, bet ir meta naujus iššūkius tautoms, kultūroms bei visuomenėms. Kaskart jų vis daugėja, jie tampa vis aktualesni. Kaip nauji ženklai kelyje, kurie, galbūt, ne visi mums priimtini, bet norėdami saugiai pasiekti tikslą, negalime jų nepastebėti. Tuo labiau jų nepaisyti.

Prof. habil. dr. Valdas Pruskus (VGTU)

LIEUVOS KŪNO KULTŪROS AKADEMIJA

skelbia konkursą laisvoms dėstytojų vietoms nuo 2003 m. rugsėjo 1 d. užimti

1. Pedagogikos ir psichologijos katedroje:

1 asistentas (1 metams – pedagogika).

2. Taikomosios fizinės veiklos katedroje:

1 docentas (masažas);
1 lektorius (neįgaliųjų sportas);
1 asistentas (1 metams – slauga).

3. Plaukimo katedroje:

1 docentas (plaukimas).

4. Vadybos katedroje:

1 profesorius (vadyba);
1 docentas (vadyba).

5. Socialinių ir humanitarinių mokslų katedroje:

1 docentas (istorija);
1 docentas (filosofija);
1 docentas (ekonomika);
1 lektorius (sociologija).

6. Kalbų katedroje:

1 docentas (anglų k.);
3 lektoriai (anglų k.);
1 asistentas (1 metams – vokiečių k.);
1 asistentas (1 metams – anglų k.).

7. Dvikovos sporto šakų katedroje:

1 docentas (graikų-romėnų imtynės);
1 asistentas (1 metams – dziudo).

8. Gimnastikos katedroje:

2 docentai (aerobika);
1 lektorius (gimnastika);
1 asistentas (1 metams – aerobika).

9. Lengvosios atletikos katedroje:

1 lektorius (1 metams – lengvoji atletika).

10. Informatikos ir biomechanikos katedroje:

3 docentai (informatikos);
1 docentas (statistika).

11. Irklavimo, slidinėjimo ir turizmo katedroje:

1 docentas (orientavimosi sportas);
1 asistentas (dviračių sportas);
1 asistentas (1 metams – irklavimas);
1 asistentas (1 metams – kulkinis šaudymas);
1 asistentas (1 metams – slidinėjimas).

12. Futbolo ir rankinio katedroje:

2 docentai (rankinis);
1 lektorius (futbolas);
1 lektorius (rankinis);
1 asistentas (1 metams – beisbolas).

13. Krepšinio ir tinklinio katedroje:

1 docentas (krepšinis);
1 lektorius (tenisas);
1 asistentas (1 metams – tenisas);
1 asistentas (1 metams – krepšinis);
1 asistentas (1 metams – tinklinis).

14. Kineziterapijos katedroje:

1 profesorius (medicina);
1 docentas (medicina).

15. Kūno kultūros ir sporto teorijos katedroje:

1 docentas (sporto teorija).

16. Fiziologijos ir biochemijos katedroje:

2 asistentai (1 metams – sporto fiziologija);
1 asistentas (1 metams – sveikatos ugdymas).

17. Kineziologijos laboratorijoje:

1 jaunesnysis mokslo darbuotojas.

Pedagoginis krūvis bei etato dydis nustatomas sudarant darbo sutartį. Prašymai priimami ir informacija teikiama akademijos Personalo skyriuje – Sporto g. 6, Kaunas, tel.(8-27) 302651 dvi savaites po paskelbimo.

Rektorius

Dėl Vingio parko ateities

Gedimino Zemlicko nuotrauka

teresuotiems pasitarimo dalyviams, tarp jų ir Vilniaus miesto savivaldybės paminklotvarkos skyriui, architektūros valdybai ir kultūros paveldo inspektoriumi J. Stasiulaičiui, Vilniaus poilsio parką susivienijimui *Vekta*.

Atsižvelgiant į visa tai, kas buvo padaryta, kompleksinis Vingio perspektyvinis sutvarkymas turėtų remtis pirmiausia archeologiniais ir architektūriniais tyrimais, taip pat visai Vingio teritorijai parengtu individualiu apsaugos ir naudojimo reglamentu su botanikos sodo teritorijos juridiniu įteisinimu, ir galiausiai dendrologiniais tyrimais, kurie suregistruotų unikalias 200-300 metų senapušes parke ir numatytų globos priemones, suregistruotų visus ankstesnių botanikų veiklos relikvus (tarp jų ir pokario atšodinių fragmentus tuometinių botanikos sode dirbusių entuziastų iniciatyva), užfiksuotų senąją liepų alėją ir numatytų jos globos galimybes (drevių plombavimą, atotimpas ir savaržas, ramstymą, kur būtina – genėjimą).

Būsimas projektas turėtų numatyti ir įvertinti Vingio parko valdymo ir finansavimo priemones ir šaltinius; konservacinės žemės paskirties statusą ir žemės neprivatizavimą, šiltnamių sutvarkymą, takų tinklo ir dangų ištyrimą bei sutvarkymą, nutekamųjų vandenų nuvedimą ir valymą, aikštelių ir informacijos standų vietų parinkimą, šaudyklos iškėlimą, kovos su erkėmis siūlymus, istorinės vienuolyno tvoros sutvirtinimą ir restauravimą, surinktos medžiagos apie Vingį išleidimą ir vadovo po parką sudarymą lankytojams.

Turi būti patobulinta miesto stambiųjų renginių programa, apvalyta nuo komercinio egoizmo grimasų (tokių kaip alkoholio propagavimo eksperimentai, triukšmingos

technikos sporto atrakcijos, nesuderinami renginiai, pavyzdžiui, mirusiųjų atminimo, kamerinės muzikos renginių su motorinio sporto ir cirkų atrakcionais). Būtina apgalvoti Vingio parko zonavimo projektą, numatantį renginių zonavimą ir sezoninį išdėstymą, lankomumo srautų planavimą. Lygiai taip ir Botanikos sodo veikla turėtų būti pritaikyta dinamiškai sostinės gyvenimo specifikai: įvairios sezoniskai keičiamų augalų parodos su viktorinomis, pažintiniai konkursai, įdomiausi susitikimai, istorinės reminescencijos, pabrėžiančios ir išryškinančios minėtą Vingio istoriškumą. Renginiai turėtų atitikti ir atspindėti kalendorinį gamtos ciklą, išpūdžių kaitą su dinamiška miesto dvasia ir įvairiapusiškumu. Botanikos sodo Vingyje veikla turi būti aktualizuojama taikomosiomis parodomis, ekologiniais renginiais, konferencijomis, neturėtų dubliuoti ir konkuruoti, o papildytų ir pratęstų analogišką didžiojo Botanikos sodo Kairėnuose, Verkių ir Pavilnių regioninių parkų, Jaunųjų gamtinių centro Pavilnyje veiklą.

Tokią veiklą turėtų koordinuoti dinamiškas Vingio parko entuziastų klubas ir platų veiklos spektrą aprėpianti jo specialistų konsultacinė taryba, kuri taptų negausaus botanikos sodo kolek-

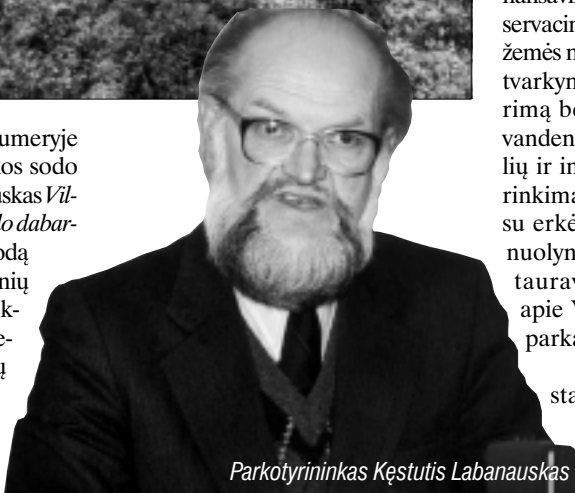
tyvo akys ir rankos, suartintų tokią išplėtotą Vingio veiklą su miesto visuomene ir jo svečiais, užmegztų naudingus ryšius su kitais Lietuvos ir užsienio parkais, pasiremtų galima Europos kultūros kelių instituto inicijuojamo istorinių želdynų kelio programa, padėtų surasti rėmėjų ir investuotojų įvairiapusei kultūrinei veiklai. Ji harmonizuotų visuomenės ekologines, pažintines, reminescencines, kontempliatyvias nuostatas – nuo gamtinės aplinkos ir augalijos pasaulio pažinimo iki didžiųjų har-

moningos pasaulio sampratos kūrėjų pasaulėjautos – kaip brolių Humboltų, Rericho, Vydūno, Šveicero, praeities ir nūdienio akademinio gyvenimo – nuo senojo universiteto filosofų ir mąstytojų, filomatų ir filaretų, iki daugeliui dar atmenamų Tado Ivanausko, Alfonso Basalyko, Česlovo Kudabos ir, žinoma, dabar kuriančiosios kartos saviraiškos, kuri ugdytų tokio plataus akiračio ir atsakomybės specialistų pamainą.

Kęstutis Labanauskas

Pratęsiant *ML 6 (274)* numeryje skelbtas mintis apie botanikos sodo Kairėnuose raidą (K. Labanauskas *Vilniaus universiteto botanikos sodo dabartis ir perspektyvos*), įdomu šį sodą palyginti su gamtinių ir istorinių Vingio parko vertybių kompleksu. Diskusija dėl ten esančio senojo Botanikos sodo problemų vyko Vilniaus Rotušėje 2003 m. kovo 13 d. Šiame komplekse tiesiogiai atsispindi Vingio parko raidos etapai: kuni-gaikščių Radvilų XVI a. rezidencinio dvaro; jėzuitų vienuolyno ansamblio bei ryšių su jėzuitų kuruotu Vilniaus universitetu; laikotarpis, jėzuitų ordiną suspendavus, Švietimo komisijos žinioje; carinės Rusijos administracijos ir vėliau privati valda; pagaliau, miesto poilsia vietė su dalyje ploto įkurtu universiteto botanikos sodu. Kiekvienas šių laikotarpių paliko savo veiklos žymių bei jam būdingų kultūrinių išraiškų. Tobulas visų vertybių atskleidimas kultūrinei, pažintinei ir šviečiamajai veiklai bei skirtingų, kartais kontrastiškų, tos veiklos funkcijų paskirstymas ir derinimas – svarbiausias problemų sisteminio sprendimo modelis. Jo neįmanoma įgyvendinti siaurais žinybiškais sprendimais ir jų primetamu siaurų specialistų diktatu. Tai atsispindėjo visose dalykinėse diskusijose ir projektuose nuo 1991 m. dėl Vingio vertybių ir jų panaudojimo. Deja, šie klausimai kol kas taip ir neišspręsti, nes nepaisyta minėtų sąlygų.

Parkų nekompleksiško vertinimo ir ignoravimo problemą tik neseniai pavyko išskirti *Žaliojo pasaulio*

Parkotyrininkas Kęstutis Labanauskas

(2003 m. Nr. 7) puslapiuose. Ji įvardyta Aplinkos ministerijos parengtos želdynų strategijoje, bet dar toli gražu nepataisyta galiojančiuose įstatymuose ir poįstatyminiuose aktuose. Taigi dar laukia sunkus ir sudėtingas darbas.

Būtina kompleksiskai svarstyti iš naujo iki šiol rengtus Vingio parko projektus, sutelkti iš buvusio *Komprojekte* rengto, miškotvarkos instituto ir kitų variantų, kad būtų papildyta ir suderinta vertybių visuma – panašiai, kaip tai buvo atliekama Kairėnų dvaro pritaikymui arba Užutrakio dvaro programai. Beje, kultūrinis Vingio vertybių prioritetas išreikštas dar 1991 m. sausio 23 d. įvykusio Tarpžinybinio specialistų pasitarimo, vykusio tuometiniame Paminklotvarkos departamente aptariant *Komprojekte* rengtą projektą, kur be kita ko buvo siūloma Vilniaus savivaldybės užsakymu ir remiantis archyvine, archeologinių tyrimų ir kompleksine istorine medžiaga, parengti viso Vingio parko paminklosauginę užduotį, kurioje būtų numatytos priemonės, stiprinančios kultūrinę parko paskirtį ir mažinančios pramoginę. Miesto savivaldybė nedelsdama turėtų atnaujinti Pramogų parko projektavimą Baltupiuose.

Paminklotvarkos departamento 1991 m. vasario 8 d. raštu Nr. 03-09-32 ši medžiaga buvo išsiųsta visiems suin-

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

skelbia konkursą išvardintose katedrose užimti šias pareigas:

1. Aplinkos apsaugos katedra – docento (1 vieta);
2. Geodezijos ir kadastro katedra – asistento (2 vietos);
3. Hidraulikos katedra – docento (0,5 etato 1 vieta);
4. Miestų statybos katedra – docento (1 vieta);
5. Architektūros katedra – docento (1 vieta), docento (0,5 etato 1 vieta), lektoriaus (0,5 etato 1 vieta);
6. Architektūros pagrindų ir teorijos katedra – docento (1 vieta);
7. Pastatų konstrukcijų katedra – profesorius (1 vieta), lektoriaus (1 vieta);
8. Urbanistikos katedra – lektoriaus (0,5 etato 1 vieta);
9. Automatikos katedra – asistento (1 vieta);
10. Elektrotechnikos katedra – docento (1 vieta);
11. Radioelektronikos katedra – docento (0,5 etato 2 vietos);
12. Telekomunikacijų inžinerijos katedra – docento (0,25 etato 1 vieta);
13. Fizikos katedra – docento (4 vietos);
14. Grafinių sistemų katedra – docento (1 vieta);
15. Inžinerinės grafikos katedra – docento (3 vietos), docento (0,5 etato 1 vieta);
16. Informacinių technologijų katedra – profesorius (0,5 etato 1 vieta), docento (1 vieta), docento (0,75 etato 1 vieta);
17. Matematinio modeliavimo katedra – docento (4 vietos), docento (0,5 etato 1 vieta);
18. Matematinės statistikos katedra – docento (1 vieta), docento (0,5 etato 3 vietos);
19. Medžiagų atsparumo katedra – docento (2 vietos);
20. Teorinės mechanikos katedra – lektoriaus (1 vieta);
21. Medžiagotyros ir suvirinimo katedra – profesorius (0,5 etato 1 vieta), docento (1 vieta);
22. Poligrafinių mašinų katedra – docento (3 vietos);
23. Darbo ir gaisrinės saugos katedra – docento (1 vieta);
24. Gelžbetoninių ir mūrinių konstrukcijų katedra – docento (1 vieta);
25. Geotechnikos katedra – docento (2 vietos);
26. Inžinerinės architektūros katedra – asistento (1 vieta);
27. Metalinių ir medinių konstrukcijų katedra – docento (0,5 etato 1 vieta);
28. Statybinių medžiagų katedra – profesorius (1 vieta), docento (2 vietos);
29. Statybos technologijos ir vadybos katedra – docento (1 vieta);
30. Tiltų ir specialiųjų statinių katedra – docento (1 vieta);
31. Automobilių transporto katedra – docento (1 vieta);
32. Transporto technologinių įrenginių katedra – profesorius (1 vieta);
33. Transporto vadybos katedra – docento (1 vieta);
34. Filosofijos ir politologijos katedra – docento (2 vietos), asistento (1 vieta);
35. Finansų katedra – docento (2 vietos);
36. Įmonių ekonomikos ir vadybos katedra – docento (1 vieta), docento ar lektoriaus (1 vieta);
37. Lietuvių kalbos katedra – lektoriaus (1 vieta);
38. Tarptautinės ekonomikos ir vadybos katedra – profesorius (0,5 etato 2 vietos), docento (1 vieta);
39. Užsienio kalbų katedra – docento (2 vietos anglų k.), docento (1 vieta vokiečių k.), asistento (3 vietos anglų k.), asistento (1 vieta vokiečių k.), lektoriaus (1 vieta anglų k.);
40. Verslo technologijų katedra – docento (1 vieta), lektoriaus (1 vieta);
41. Aviacinės mechanikos katedra – profesorius (0,5 etato 1 vieta), asistento (1 vieta).

Dokumentai priimami dvi savaites nuo paskelbimo dienos Personalo direkcijoje, Saulėtekio al. 11, 501 kab., tel. (8-5) 2745009.

Rektorius

DĖMESIO!

Kitas *Mokslo Lietuvos* numeris pasirodys birželio 5 d.